

Kehtiv põhiseadus¹

VII. peatükk

SEADUSANDLUS

§ 102. Seadusi võetakse vastu kooskõlas põhiseadusega.

§ 103. Seaduste algatamise õigus on:

- 1) Riigikogu liikmel;
- 2) Riigikogu fraktsioonil;
- 3) Riigikogu komisjonil;
- 4) Vabariigi Valitsusel;
- 5) Vabariigi Presidendil põhiseaduse muutmiseks.

Riigikogul on õigus koosseisu hääلteenamusega tehtud otsuse alusel pöörduda Vabariigi Valitsuse poole ettepanekuga algatada Riigikogu poolt soovitatav eelnõu.

§ 104. Seaduste vastuvõtmise korra sätestab Riigikogu kodukorra seadus.

Ainult Riigikogu koosseisu hääлteenamusega saab vastu võtta ja muuta järgmisi seadusi:

- 1) kodakondsuse seadus;
- 2) Riigikogu valimise seadus;
- 3) Vabariigi Presidendi valimise seadus;
- 4) kohaliku omavalitsuse valimise seadus;
- 5) rahvahääletuse seadus;
- 6) Riigikogu kodukorra seadus ja Riigikogu töökorra seadus;
- 7) Vabariigi Presidendi ja Riigikogu liikmete tasu seadus;
- 8) Vabariigi Valitsuse seadus;
- 9) Vabariigi Presidendi ja Vabariigi Valitsuse liikmete kohtulikule vastutusele võtmise seadus;

10) vähemusrahvuste kultuurautonoomia seadus;

11) riigieelarve seadus;

12) Eesti Panga seadus;

13) riigikontrolli seadus;

14) kohtukorralduse seadus ja kohtumenetluse seadused;

15) välis- ja siselaenudesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvad seadused;

16) erakorralise seisukorra seadus;

17) rahuaja riigikaitse seadus ja sõjaaja riigikaitse seadus.

§ 105. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu või muu riigielu küsimus rahvahääletusele.

Rahva otsus tehakse hääлетamisest osavõtnute hääлteenamusega.

Rahvahääletusel vastuvõetud seaduse kuulutab Vabariigi President viivitamatult välja. Rahvahääletuse otsus on riigorganitele kohustuslik.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthääлte enamust, kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu erakorralised valimised.

§ 106. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, riigi rahaliste kohustuste, välislepingute ratifitseerimise ja denonsseerimise, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse küsimusi.

¹ RT 1992, 26, 349 - RT I, 15.05.2015, 2.

Rahvahääletuse korra sätestab rahvahääletuse seadus.

§ 107. Seadused kuulutab välja Vabariigi President.

Vabariigi President võib jätta Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse välja kuulutamata ja saata selle koos motiveeritud otsusega neljateistkümne päeva jooksul, arvates saamise päevast, Riigikogule uueks arutamiseks ja otsustamiseks. Kui Riigikogu võtab Vabariigi Presidendi poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul uuesti vastu, kuulutab Vabariigi President seaduse välja või pöördub Riigikohtu poole ettepanekuga tunnistada seadus põhiseadusega vastuolus olevaks. Kui Riigikohus tunnistab seaduse põhiseadusega kooskõlas olevaks, kuulutab Vabariigi President seaduse välja.

§ 108. Seadus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist, kui seaduses eneses ei sätestata teist tähtaega.

§ 109. Kui Riigikogu ei saa kokku tulla, võib Vabariigi President edasilükkamatute riiklike vajaduste korral anda seaduse jõuga seadlusi, mis kannavad Riigikogu esimehe ja peaministri kaasallkirja.

Kui Riigikogu on kokku tulnud, esitab Vabariigi President seadlused Riigikogule, kes võtab viivitamatult vastu nende kinnitamise või tühistamise seaduse.

§ 110. Vabariigi Presidendi seadlusega ei saa kehtestada, muuta ega tühistada põhiseadust ega põhiseaduse §-s 104 loetletud seadusi, riiklikke makse kehtestavaid seadusi ega riigieelarvet.

1938. aasta põhiseadus²

7. peatükk.

Seadusandlus.

§ 92. Seaduste algatamise õigus on Vabariigi Valitsusel Vabariigi Presidendi teadmisel ja vähemalt ühel viiendikul Riigivolikogu seaduslikust koosseisust.

Riigivolikogu liikmete poolt algatatud seaduseelnõud, mis tingivad riigi tulude ja kulude eelarveis uute kulusummade sissevõtmist või riigi tulude vähendamist või kustutamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalikkude rahaliste arvestustega, ära näidates kulude katteks vastavad tuluallikad. Need eelnõud võivad tulla Riigivolikogus arutlusele ainult Vabariigi Valitsuse nõusolekul Vabariigi Presidendi teadmisel.

Riigi relvastatud jõude ja kodanikkude kohuseid riigikaitse alal puudutavate seaduste algatamise õigus on ainult Vabariigi Valitsusel Vabariigi Presidendi teadmisel. Riigivolikogul kui ka Riiginõukogul on õigus nende seadusliku koosseisu enamuse otsusel pöörduda Vabariigi Valitsuse poole esitiseiga algatada nende poolt soovitavaks tunnustatud seadus.

§ 93. Algatatud seaduseelnõud kuuluvad vastuvõtmisele esmalt Riigivolikogus.

² RT, 03.09.1937, 71, 590.

§ 94. Riigivolikogu poolt vastuvõetud seaduseelnõu kohta peab Riiginõukogu otsuse tegema hiljemalt kolmekümne päeva kestel arvates eelnõu saamisest Riigivolikogu juhatusele. Mõnede seaduseelnõude liikide kohta võidakse seda tähtaega § 62 teises lõikes tähendatud seadusega pikendada või lühendada. Istungjärgu lõpetamise või katkestamise juhtudel ei loeta nende tähtaegade hulka aega, mil Riigikogu ei ole koos.

§ 95. Kui Riiginõukogu teatab Riigivolikogu juhatusele oma nõustumisest seaduseelnõuga, siis loetakse eelnõu Riigikogu poolt vastuvõetud seaduseks ja esitatakse väljakuulutamiseks. Samuti loetakse eelnõu Riigikogu poolt vastuvõetud seaduseks, kui Riiginõukogu § 94 määratud tähtaja kestel ei teata oma seisukohta.

Kui Riiginõukogu teeb eelnõus parandusi, tulevad need Riigivolikogus arutamisele. Kui Riigivolikogu ühineb Riiginõukogu poolt vastuvõetud parandustega või kui Riigivolikogu ja Riiginõukogu pärast § 62 teises lõikes tähendatud seaduses ettenähtud kokkukõlastusmenetlust asuvad ühisele seisukohale, esitatakse seadus väljakuulutamiseks. Kui Riigivolikogu hoolimata Riiginõukogu vastupidisest seisukohast või kokkukõlastusmenetluse nurjumisel võtab vastu kas kogu seaduseelnõu või selle üksikud osad endisel tema poolt vastuvõetud kujul oma seadusliku koosseisu kolmeviieendikulise häälteenamusega, siis esitatakse seadus väljakuulutamiseks.

§ 96. Seadused kuulutab välja Vabariigi President.

Vabariigi Presidendil on õigus riiklikel kaalutlustel jätta välja kuulutamata Riigikogu poolt vastuvõetud seadus, andes selle Riigikogule uueks arutamiseks ja otsustamiseks. Sellekohase põhistatud otsuse teatab Vabariigi President hiljemalt kolmekümne päeva kestel arvates seaduse kättesaamisest.

Kui seadus uuel arutamisel ja otsustamisel võetakse vastu muutmatult Riigivolikogu ja Riiginõukogu seadusliku koosseisu häälteenamusega või kui Riigivolikogu võtab selle vastu § 95 viimases lõikes tähendatud juhtudel seadusliku koosseisu kolmeviieendikulise häälteenamusega, siis Vabariigi President kuulutab seaduse välja.

Kui Vabariigi President välja kuulutamata jäetud seaduse otsustab anda Riigikogule uueks arutamiseks ja otsustamiseks ajal, kui tema poolt on määratud Riigivolikogu uue koosseisu valimised ja Riiginõukogu uue koosseisu kujundamine § 68 ja 86 korras, siis arutab ja otsustab Riigikogu uus koosseis seda seadust eelmises lõikes ettenähtud korras.

§ 97. Riigikogus tema koosseisu volituste lõppemisel lõplikult vastu võtmata jäänud seaduseelnõud loetakse Riigikogus äralangenuiks, välja arvatud § 96 neljandas lõikes tähendatud erand.

§ 98. Kui Vabariigi President riigi huvides tähtsas küsimuses peab tarvilikuks teada saada rahva seisukohta, on tal õigus Riigikogu üldkoosoleku juhatuse nõusolekul esitada küsimus rahvale otsustamiseks rahvahääletuse korras. Rahva otsus tehakse hääletamisest osavõtnute häälteenamusega.

Rahva otsus on riigiorganeile siduv ja nad peavad asuma viivitamatult sellest otsusest järelduvate korralduste tegemisele.

Rahvahääletamisel käesoleva paragrahvi korras ei saa tulla otsustamisele Põhiseaduse muutmisesse, maksudesse, riigikaitsetesse, välislepinguisse ega riigi rahalistesse kohustustesse puutuvad küsimused.

§ 99. Vabariigi President võib Riigikogu istungjärkude vaheajal edasilükkamatu riikliku vajaduse korral anda seadusi dekreedina. Dekreedina kehtimapanud seadused saadetakse istungjärgu alguseks Riigikogule, kes võib vastu võtta nende muutmise või kehtivusetuks tunnustamise seadusi. Riigikogu võib seda teha kinni pidamata seaduseelnõude algatamiseks

ettenähtud korraldust, kui Riigivolikogu kahe nädala kestel arvates korraldise või erakorralise istungjärgu algusest on otsustanud võtta arutlusele dekreedid muutmise või kehtivusetuks tunnustamise seaduse eelnõu.

Vabariigi President ei või dekreedina kehtima panna ega muuta:

- 1) rahvahääletuse seadust;
- 2) Riigivolikogu valimise ega Riiginõukogu kujundamise seadust;
- 3) Vabariigi Presidendi valimise seadust;
- 4) Põhiseaduse § 62 tähendatud kodukorda ja seadust;
- 5) Põhiseaduse § 39 p. 7, § 101, § 134 teises lõikes ja § 138 tähendatud seadusi;
- 6) Vabariigi Presidendi ega Riigikogu liikmete tasu seadust;
- 7) Vabariigi Presidendi ega Vabariigi Valitsuse liikmete kohtulikule vastutusele võtmist käsitlevaid seadusi;
- 8) Riigikontrolli kohta käivaid seadusi;
- 9) kohtute korraldamise seadust;
- 10) riigi eelarve seadust;
- 11) välis- ja siselaenuksesse puutuvaid seadusi;
- 12) seadusi, millede alusel võidakse sõlmida lepinguid või riigile võtta kohustusi, mis tingivad sama eelarve-aasta või eeltulevate eelarve-aastade riigi tulude ja kulude eelarveisse uute kulusummade sissevõtmist;
- 13) kontsessioonide, monopolide ja riigi fondide kohta käivaid seadusi.

Vabariigi President ei või dekreedina kehtima panna ega muuta riigi tulude ja kulude eelarvet ega akte, mis Põhiseaduse alusel kuuluvad Riigikogu poolt vastuvõtmisele otsuste kujul.

§ 100. Ükski seadus ei hakka kehtima ilma Vabariigi Presidendi väljakuulutamise otsuseta. Kui seaduses eneses ei ole ette nähtud muud korda ega tähtaega, hakkab seadus kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas.

I. Gräzini eelnõu³

7. peatükk

SEADUSANDLUS

§ 94. Seaduste algatamise õigus on Seadusandliku Kogu liikmetel, Vabariigi Presidendil, Valitsusel ja Ülemkohtul.

Seadusandliku Kogu liikmete poolt algatatud seaduseelnõud, mis tingivad riigi tulude ja kulude eelarveis uute kulusummade sissevõtmist või riigi tulude vähendamist või kustutamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, ära näidates kulude katteks vastavad tuluallikad.

§ 95. Algatatud seaduseelnõud kuuluvad vastuvõtmisele Seadusandliku Kogu üldkoosolekul.

§ 96. Seadused kuulutab välja Vabariigi President.

Vabariigi Presidendil on õigus riiklikel kaalutlustel jätta välja kuulutamata Seadusandliku Kogu poolt vastuvõetud seadus, andes selle Riiginõukogule uueks arutamiseks ja

³Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee. Koguteos. Juura, Õigusteabe AS, 1997, lk 1126–1127.

otsustamiseks. Sellekohase põhistatud otsuse teatab Vabariigi President hiljemalt kolmekümne päeva kestel arvates seaduse kättesaamisest.

Kui seadus uuel arutamisel ja otsustamisel võetakse vastu muutumatu Seadusandliku Kogu seadusliku koosseisu kolmeviidikulise hääleteenamusega, siis kuulutab Vabariigi President seaduse välja.

§ 97. Seadusandliku Kogu poolt tema koosseisu volituste lõppemisel lõplikult vastu võtmata jäänud seaduseelnõud loetakse Seadusandlikus Kogus äralangenuiks ja neid võib uue Seadusandliku Kogu koosseis arutusele võtta pärast vastavat seadusandlikku initsiatiivi.

§ 98. Kui Vabariigi President peab riigi huvides tähtsas küsimuses tarvilikuks teada saada rahva seisukohta, on tal õigus Seadusandliku Kogu üldkoosoleku juhatase nõusolekul esitada küsimus rahvale otsustamiseks rahvahääletuse korras. Referendumi algatamise õigus kuulub ka Seadusandlikule Kogule. Rahva otsus tehakse hääletamisest osavõtnute hääleteenamusega. Rahva otsus on riigiorganitele siduv ja nad peavad asuma viivitamatult sellest otsusest järelduvate korralduste tegemisele.

Rahvahääletamisel käesoleva paragrahvi korras ei saa tulla otsustamisele maksudesse, riigikaitse, välislepinguisse, riigi rahalistesse kohustustesse puutuvad küsimused, küll aga riigi kuulumine föderatsiooni või konföderatsiooni koosseisu.

§ 99. Vabariigi President võib Seadusandliku Kogu istungjärkude vaheajal edasilükkamatu riikliku vajaduse korral anda seadusi dekreedina. Dekreedina kehtima pandud seadused saadetakse istungjärku alguseks Seadusandlikule Kogule, kes võib vastu võtta nende muutmise või kehtetuks tunnistamise seadusi. Seadusandlik Kogu võib seda teha, kinni pidamata seaduseelnõude algatamiseks ettenähtud korras.

Vabariigi President ei või dekreedina kehtima panna ega muuta:

- 1) rahvahääletuse seadust;
- 2) Seadusandliku Kogu valimise seadust;
- 3) Vabariigi Presidendi valimise seadust;
- 4) Seadusandliku Kogu kodukorda ja seadust;
- 5) Vabariigi Presidendi ega Seadusandliku Kogu liikmete tasu seadust;
- 6) Vabariigi Presidendi ega Vabariigi Valitsuse liikmete vastutusele võtmist käsitlevaid seadusi;
- 7) Riigikontrolli kohta käivaid seadusi;
- 8) kohtute korraldamise seadust;
- 9) riigieelarve seadust;
- 10) välis- ja siselaenuksesse puutuvaid seadusi;
- 11) seadusi, mille alusel võidakse sõlmida lepinguid või riigile võtta kohustusi, mis tingivad sama eelarveaasta või eeltulevate eelarveaastate riigi tulude ja kulude eelarveisse uute kulusummade võtmist;
- 12) kontsessioonide, monopolide ja riigi fondide kohta käivaid seadusi.

§ 100. Kui Seadusandlik Kogu pole alanud eelarveaastaks suutnud seadustada vabariigi eelarvet ja vabariigi väljamakseid, mis tulenevad vabariigi liidusuhetest, kehtestab Vabariigi President oma dekreediga vabariigi eelarve 3 kuuks eelmise eelarveaasta piirides. Selle aja jooksul koostavad eelarvega mittenõustunud saadikud alternatiivse eelarve projekti või projektid, milledest vastuvõetuks loetakse projekt, mille poolt on hääletanud enam kui pool saadikuist. Kui ükski projekt vajaliku enamust ei saa, pikendab President oma dekreeti veel kolme kuu võrra, mille jooksul korraldatakse uued Seadusandliku Kogu valimised ning saadetakse senine Seadusandlik Kogu laiali.

§ 101. Ükski seadus ei hakka kehtima ilma Vabariigi Presidendi väljakuulutamisosuseta. Kui seaduses eneses ei ole ette nähtud muud korda ega tähtaega, hakkab seadus kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist.

J. Raidla töögrupi eelnõu⁴

VII peatükk

SEADUSANDLUS

§ 96. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega.

§ 97. Seaduste algatamise õigus on:

- 1) vähemalt ühel kuuendikul Riigikogu koosseisust;
- 2) ühiselt vähemalt kahel Riigikogu alalisel komisjonil;
- 3) Vabariigi Presidendil Põhiseaduse § 157 alusel;
- 4) Vabariigi Valitsusel.

Riigikogul on õigus tema koosseisu enamuse otsusel pöörduda Vabariigi Valitsuse poole esildisega algatada Riigikogu poolt soovitatavaks tunnistatud eelnõu.

Vabariigi Presidendil on õigus pöörduda Vabariigi Valitsuse poole esildisega algatada tema või Kaitsenõukogu poolt soovitatavaks tunnistatud eelnõu.

§ 98. Riigi kaitsejõude ja kodanike kohustusi riigikaitse alal puudutavate seaduste algatamise õigus on Riigikogu koosseisu enamusel ja Vabariigi Valitsusel.

§ 99. Riigikogu liikmete ja Riigikogu alaliste komisjonide poolt algatatud eelnõud, mis toovad kaasa riigieelarves tulude vähendamist või kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks. Need eelnõud võetakse Riigikogus arutusele Vabariigi Valitsuse nõusolekul.

Kui Riigikogus või tema organeis tehtavad kehtivate seaduste või esitatud seaduseelnõude muudatusettepanekud käsitlevad riigi tulude vähendamist või kulude suurendamist, võivad need tulla otsustamisele Riigikogus ainult Vabariigi Valitsuse nõusolekul.

§ 100. Seaduseelnõude vastuvõtmise korra määrab Riigikogu kodukorra seadus.

§ 101. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele.

Riigikogu võib panna rahvahääletusele ka vastuvõetud, kuid Vabariigi Presidendi poolt väljakuulutamata jäetud ja Riigikogule tagasisaadetud seaduse.

Rahva otsus tehakse hääletamisest osavõtnute poolthääle enamusega.

§ 102. Rahvahääletamisel vastuvõetud seaduse kuulutab Vabariigi President viivitamatult välja. Rahvahääletuse otsus on riigiorganitele siduv.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu või seadus ei saanud nõutavat häälteenamust, loetakse Riigikogu volitused lõppenuks ning Vabariigi President kuulutab välja Riigikogu uue koosseisu valimised.

⁴ Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee. Koguteos. Juura, Õigusteabe AS, 1997, lk 1150–1151.

§ 103. Rahvahääletusele ei saa panna maksude, riigipiiri, välislepingute, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigi rahalistesse kohustustesse puutuvaid küsimusi.

Rahvahääletamise korra määrab seadus.

§ 104. Seadused kuulutab välja Vabariigi President oma otsusega.

Vabariigi President võib ise või Vabariigi Valitsuse ettepanekul jätta Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse välja kuulutamata, saates selle koos motiveeritud otsusega kahekümne päeva jooksul saamise päevast Riigikogule uueks arutamiseks ja otsustamiseks. Kui Riigikogu jätab oma koosseisu kahe kolmandiku häälteenamusega seaduse muutmata, kuulutab Vabariigi President selle välja.

Kui seaduses ja väljakuulutamise otsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega, hakkab seadus kehtima kümnendal päeval pärast selle avaldamist Riigi Teatajas.

§ 105. Vabariigi President võib edasilükkamatute riiklike vajaduste korral Riigikogu istungjärkude vaheajal, või kui Riigikogu tegevus on takistatud, anda seadusjõulisi dekreete, mis kannavad Peaministri kaasallkirja.

Vabariigi President esitab dekreedid Riigikogule kahe nädala jooksul, arvates Riigikogu korralise või erakorralise istungjärgu algusest, kes võtab vastu nende kinnitamise, muutmise või tühistamise seaduse.

§ 106. Vabariigi President ei või dekreedina kehtestada või muuta:

- 1) Eesti Vabariigi Põhiseadust;
- 2) Riigikogu valimisseadust;
- 3) Vabariigi Presidendi valimisseadust;
- 4) rahvahääletuse seadust;
- 5) Riigikogu kodukorra ja töökorra seadusi;
- 6) Riigikogu liikmete ja Vabariigi Presidendi tasu seadust;
- 7) Vabariigi Presidendi ja vabariigi Valitsuse liikmete kohtulikule vastutusele võtmise seadusi;
- 8) riigieelarve seadust ja riigi eelarvet;
- 9) riigikontrolli seadust;
- 10) kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
- 11) välis- ja siselaenudesse puutuvaid seadusi;
- 12) eriolukorra seadust;
- 13) riigikaitse rahuaja ja sõjaaja seadust;
- 14) seadusi, mille alusel võidakse sõlmida lepinguid või võtta riigile kohustusi, mis tingivad riigieelarves uute kulusummade sissevõtmist.

PA 27.09.1991 istungi stenogrammist:

Juhataja: [...] Nagu leppisime kokku eelmisel istungil, jätkab härra Jüri Raidla oma ettekannet, esitades täna meile ettekande teise osa. Härra Jüri Raidla palus ettekande esitamiseks aega tund ja 20 minutit. Palun, härra Jüri Raidla!

J. Raidla Lugupeetud assamblee liikmed! Lubage mul järgnevalt jagada teiega mõningaid sissejuhatavaid mõtteid põhiseaduse eelnõu sisu ja vormi kohta ning lisada mõningaid kommentaare eelnõu tähe ja vaimu juurde. [...]

VII PEATÜKK. SEADUSANDLUS Paragrahv 96 fikseerib endastmõistetava printsiibi, mis on aluseks õigusriigile. Kui põhimõtte, et Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega, on oma vaimult läbinud nii preambula kui ka üldsätted, on kirjasõnas tema koht just nimelt seadusandluse all. Kriipsutaksin alla, et §-st 96 hakkab näiteks kõige otsesemal kujul hargnema õiguskantsleri ja ülemkohtu tegevus Riigikogu tasakaalustamisel. Peab olema tagatud ju seegi, et ka Riigikogu ei läheks kas vea tõttu või ka teadlikult põhiseaduse vastu. Seadusandluse peatükk on meie arvates vajalik põhiseaduse iseseisva struktuuriüksusena. 1. Ta on integreeriv peatükk Riigikogule, presidendile ja valitsusele. 2. Ta sisaldab endas mitmeid põhiseaduslikke tasakaalumehhanisme, mis toimivad ainult seadusandluse kaudu. 3. Seadusandlik tegevus ei ole ühemõtteline protsess, mis taandub ainult seaduse vastuvõtmisele ja oleks seeläbi käsitletav Riigikogu peatükis. Ta hõlmab lisaks vastuvõtmisele seaduste algatamist ja väljakuulutamist. Detailsemad aspektid, mis seadusandlikku protsessi iseloomustavad, ei ole lihtsalt põhiseaduse reguleerimise objektiks. 4. Seadusandluse peatükis asuvate normide laialipaigutamine mööda põhiseaduse teisi struktuuriüksusi oleks normtehniliselt küllaltki keeruline ning muudaks seaduse raskemini loetavaks ja mõistetavaks. 5. Seadusandluse peatükis asetseb rahvahääletuse institutsioon. 6. Ja lõpuks, ka 1937. aasta põhiseaduse traditsioon initsieerib meid põhiseaduse ülesehitusse esitataval kujul suhtuma. Paragrahv 97 sätestab subjektide ringi, kes omavad seadusandlikku initsiatiivi: 1) üks kuuendik Riigikogu koosseisust; 2) ühiselt vähemalt kaks Riigikogu alatist komisjoni; 3) president põhiseaduse muudatuste küsimuses (§ 157); 4) valitsus. Presidendi seadusandlik initsiatiiv on vahendatud – tal on õigus pöörduda esildisega valitsuse poole seaduse algatamiseks. Paragrahv 98 on kutsutud seisma seadusandluse stabiilsuse eest valdkonnas, mis võib piirata kodanike põhiõigusi ja vabadusi. Nimelt, riigi kaitsejõudude ja kodanike kohustusi riigikaitse alal puudutavate seaduste algatamise õigus kuulub üksnes Riigikogu koosseisu enamusele või Vabariigi Valitsusele. Seadusandluse peatükis on oma koha leidnud kaks võib-olla olulisimat tasakaalumehhanismi. Nende tasakaalude analüüsimisel on oluline märkida, et president ei oma võimalust parlamendi laialisaatmiseks mitte oma hinnangulise otsuse kaudu, president ainult fikseerib parlamendi laialimineku põhiseaduses ammendavalt sätestatud asjaolude saabumisel. Käsitletavat tasakaalud ja vastavate mehhanismide rakendamise tingimused sisalduvad §-des 102 ja 104. Teatavasti on § 101 kohaselt Riigikogul õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele. Paragrahvi 102 järgi omab rahvahääletuse tulemus absoluutset iseloomu: positiivse tulemuse korral kuulutab president seaduse välja vastuvaidlematult ja viivitamatult. Negatiivse tulemuse korral on Riigikogu volitused lõppenud ja sama vastuvaidlematult kuulutab president välja Riigikogu uued valimised. Seega, rahvahääletusega naljatada pole põhjust. Paragrahv 104 sisaldab teistsugust mehhanismi. Vabariigi President võib kas ise või valitsuse ettepanekul jätta Riigikogus vastu võetud seaduse välja kuulutamata ja anda Riigikogule tagasi. Selleks et Riigikogu saaks jääda oma otsuse juurde, peab ta suutma seaduse teistkordselt vastu võtta oma koosseisu kahe kolmandiku häälteenamusega. Vaid sel juhul on president kohustatud seaduse välja kuulutama. Kui kahte kolmandikku hääli kokku ei tule, jääb antud seadusel ilmavalgus lihtsalt nägemata.

[...]

I. Hallaste: Austatud juhata ja lugupeetud härra minister! Mul on küsimus VII peatüki "Seadusandlus" kohta. Selle §-d 98 ja 99 teevad Riigikogu osa seadusandluses nulliks. Ma väidan, et kõik seaduseelnõud toovad endaga kaasa kulude suurenemise või kulude

ümberjaotamise ja praeguse eelnõu järgi mitte ainult valitsuse nõusolekul. Mis on autorite kaalutlus Riigikogu muutmisel nukuparlamendiks? Aitäh!

J. Raidla: Kindlasti ei ole mitte mingeid kaalutlusi parlamendi muutmiseks nukuparlamendiks. Küll aga võib antud normi kategoorilisust vähendada nõusoleku asemel näiteks valitsuse seisukoha ärakuulamiseks. Mida me peame silmas? Tänu valitsusstruktuuride tööle on andmed riigieelarve faktilise seisundi kohta märksa suuremas ja laiemas ulatuses valitsuse kui parlamendi kasutada, seetõttu on suurem ka informatsiooni hulk, mida valitsus saab kasutada. Sellest on lähtunud, et eelarve muutmist, tema kulude ja tulude struktuuri muutmist käsitletavad eelnõud oleksid n.-ö. valitsuse pilgu all, et ei tekiks otsustusi, mida oleks võimatu täita, sest parlament muutub nukuparlamendiks pärast seda, kui ta võtab vastu mittetäidetavaid seadusi.

J. Adamsi töögrupi eelnõu⁵

7. peatükk

Seadusandlus

§ 74. Seaduse algatamise õigus on igal riigikogu liikmel ja valitsusel.

§ 75. Riigikogu poolt vastu võetud seadus jõustub pärast riigivanema poolt allakirjutamist. Riigivanem peab riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla kirjutama ühe nädala jooksul alates seaduse vastuvõtmisest riigikogus või saatma seaduse tagasi riigikogusse koos põhjendatud keeldumisega.

Kui riigivanem ei kirjuta seadusele alla ega saada ka seadust tagasi riigikogusse, jõustub seadus ilma tema allkirjata.

Riigivanem võib keelduda seadusele alla kirjutamisest ainult sel juhul, kui vastuvõetud seadus ei ole kooskõlas põhiseaduse või teiste seadustega.

Kui riigikogu võtab riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul kahekolmandikulise häälteenamusega uuesti vastu, ei ole riigivanemal õigust keelduda sellele alla kirjutamast.

§ 76. Kui seaduses või seaduse väljakuulutamise otsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega, hakkab seadus kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas.

§ 77. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele ja korraldada rahvaküsitlusi. Seadust, millega muudetakse Eesti riigi piire vähendamise suunas, saab vastu võtta ainult rahvahääletusel.

§ 78. Kui riigikogu on füüsiliselt takistatud kokku tulemast, on seaduste andmise õigus riigivanemal, riigikogu esimehel ja peaministril ühiselt. Selliste erivolituste täpsema korra määrab seadus.

Käesoleva paragrahvi esimese lõike korras kehtestatud seadused kehtivad kuni riigikogu tuleb kokku ja kiidab nad heaks. Kui riigikogu ei ole viieteistkümne päeva jooksul oma kokkutulekust sellist seadust heaks kiitnud või muutnud, lakkab seadus kehtimast.

⁵ Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee. Koguteos. Juura, Õigusteabe AS, 1997, lk 1177.

PA 04.10.1991 istungi stenogrammist:

A. Leps: [...] Minu arvates ei ole mingit põhjust aga välislepingute kohta eraldi peatükki teha. Ka seadusandluse peatükk on liigne, sest ainult Riigikogu annab välja seadusi. [...]

PA 11.10.1991 istungi stenogrammist:

J. Adams: Nüüd ma peatun ühel problemaatilisel momendil, mis on kutsunud esile vaidlusi. Nimelt, kogu see käsitlus on antud riigi normaalolukorra suhtes, välistades eriolukordi. Kuidas ja kui palju peaks põhiseadus käsitlema riigi eriolukordi? Ma arvan, et tunduvalt väiksemas mahus, kui see oli 1938. aastal. Ma olen uurinud teiste Euroopa riikide põhiseadusi. Nende eriolukorra mõiste üldiselt piirdub kahe situatsiooniga, s. o. sõda või sõjaohu. Aga mitte rohkem. Sisuliselt on vajadus mitteparlamentaarset korra või mingi lihtsustatud korra järele ka eriolukordades ainult sel juhul, kui Riigikogu või parlament oleks takistatud oma kokkutulemisel. Meie olukorras peaks see olema siis (reaalselt võiks selline oht olla läbi) näiteks Nõukogude sõjaväeline okupatsioon. Teoreetiliselt on ka teisi võimalusi, et Riigikogule kukub pähe meteoriiit või midagi niisugust, aga see on juba vähem tõenäoline. Nii et on mindud seda teed, et sel juhul ei ole antud täisvolitusi üldsegi mitte peaministrile, kindlasti mitte riigivanemale, vaid n.-ö. riigi tippjuhtide kogule, kelle all mõeldakse riigivanemat, peaministrit ja Riigikogu esimeest või juhatajat.

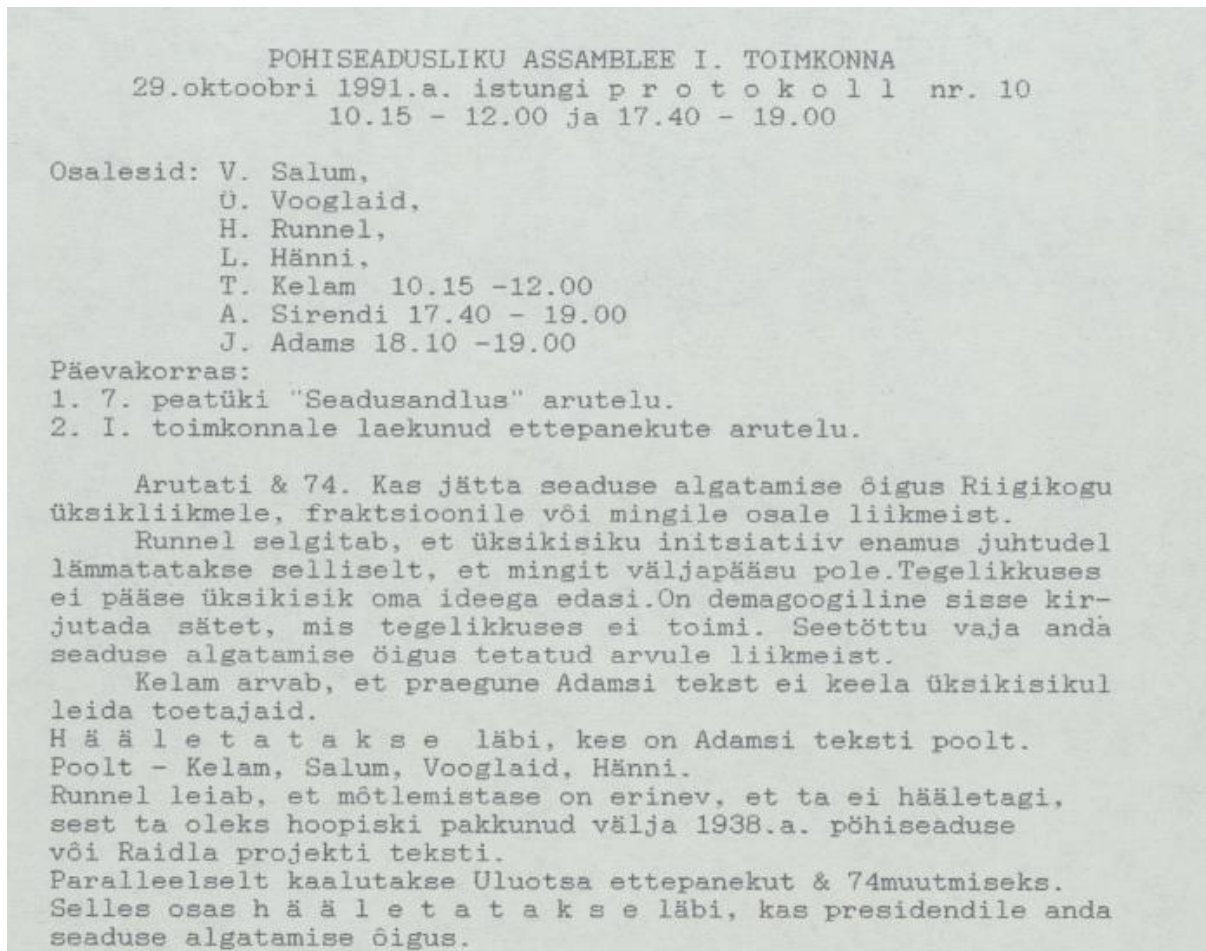
I. Hallaste: Peatükk "Seadusandlus". Autorite eelnõus puudub igal Riigikogu liikmel seadusandliku initsiatiivi õigus. Selle olemasolu peeti väga oluliseks. Samuti öeldi välja mõte, et seaduseelnõu esitamisel või muudatusettepanekute tegemisel nõutav valitsuse eelnev nõusolek on Riigikogu õigusi liialt kitsendav. Siiski peeti normtehniliselt paremaks autorite eelnõu. Hääled: 4 : 2.

PA 25.10.1991 istungi stenogrammist:

V. Salum: IV peatükk "Seadusandlus". Sellega seoses on meil tõsiseid probleeme, just sellega, mitte niivõrd Adamsi eelnõu teksti osas, mis meile üldiselt meeldib, kuivõrd seadusandluse osas. Kes otsustab, kas meil praegu toodetavad seadused on meie põhiseadusega kooskõlas või mitte, sest õigushoidjal ja ülemnõukogul ei ole põhiseaduses õigust ainsa koguna otsustada seaduste vastavust põhiseadusele? Seadusandlust üleminekuperioodil ja seadusandlust sel ajal, kui Riigikogu on koos, ei saa lahus vaadelda. Et seda probleemi selgemalt esile tuua, on siin kolm (kaks?) varianti. Põhiseaduslik Assamblee jätkab oma tööd, kuni on valitud põhiseaduslik volikogu. Siis oleks kaks kogu, kes otsustavad seaduse vastavuse või mittevastavuse üle põhiseadusele. Teine võimalus on moodustada üleminekuaja Riigikogu põhiseadusele vastavalt kahekojalisena, pariteetsel alusel. Nii et ülemnõukogu kuulutab ennast Taagepera ettepanekut ellu viies õigustühiseks ja läheb laiali ning väikese vaheaja järel tuleb uuesti kokku, kusjuures kokkutulijad on Eesti Vabariigi kodanikud ja sel teel moodustub Riigivolikogu. Eesti Kongress kui Eesti kodanike kõrgem esinduskogu moodustab Riiginõukogu. See oleks ainult üleminekuperioodiks. See tagaks parlamentaarset kogu, kellel oleks suurem pädevus otsustada

seaduste vastuvõtmisel nende vastavuse üle konstitutsioonile. Nüüd kujunes veel nii, et õiguskaitseorganid loovad Eesti Vabariigile uusi seadusi ja nende seaduste kehtivus ja põhiseadusele vastavus on kõige suurema küsimärgi all. Need on kaks võimalust: kas moodustada üleminekuaja Riigikogu või jätkab Põhiseaduslik Assamblee oma tööd, kuni on valitud uus Riigikogu. Need on probleemid, mis tuleb lahendada seadusandlust sätestavas peatükis. Need küsimused ma tõstatasin n.-ö. arutluse avamiseks, et saaks mingeid assamblee suuniseid, mis suunas me seda peatükki seadusandluse kohta täiendaksime. See oleks lühidalt kõik.

I toimkonna 29.10.1991 koosoleku protokollist: ⁶

⁶ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.13, 143.

Mitte anda - Hänni, Kelam, Vooglaid;
Sellise õiguse presidendile andmise poolt - Runnel, Salum.

O t s u s t a t a k s e:

Paragrahviks 74 tuua J. Raidla projektist & 96 tekst.
Paragrahv 75 Adamsi pargarahv 74 samas sõnastuses.

Arutati & 75.

Hänni teeb ettepaneku jätta välja 4. lõik, et mitte jätta üksikisikule põhiseadusliku kohtu rolli. Ainuisikuliselt ei ole võimalik selliseid asju otsustada.

Runnel soovitab välja jätta ka 3. lõik.

Hänni toetab sama mõtet.

Ü h e h ä ä l s e l t otsustatakse & 75 lõigud 3 ja 4 välja jätta.

Lähtudes ka ekspertide seisukohtadest
o t s u s t a t i & 75 2.lõigus "ühe nädala" asendada "kolme nädala" jooksul.

Uluotsa ettepanekuid paragrahvidele 75 ja 76 ei arvestata.

Arutatakse & 77.

Hänni teeb ettepaneku täiendada J. Raidla projekti paragrahviga 103 ja asendada sellega & 77 teine lõik.

Selle ettepaneku poolt on kõik, ka Adams pole vastu.

.....

III ja IV toimkonna 29.10.1991 ühiskoosoleku protokollist:⁷

Esti Vabariigi Põhiseadusliku Assamblee III, IV
teematoimkonna ühiskoosoleku protokoll

Koosolek toimus 29. oktoobril 1991. a. Toompeal kell
10.00 -12.00

Koosolekust võtsid osa:

Ü. Aaskivi
K. Koha
J. Reinson
I. Hallaste
Ü. Uluots
S. Vahtre
M. Lauristin
I. Raig
Ekspert: E. Rahumaa
Koosolekut juhatas: I. Hallaste

1. Koosoleku eesmärk on sõnastada küsimused või probleemid, mida esitada Euroopa Nõukogu ekspertidele.

SEADUSANDLUS

Põhiseaduse muutmise ptk.

Probleemid on järgnevates paragrahvides:

1. § 74
2. § 75 lg 5
3. § 77 lg 2
4. § 78
5. Põhiseaduse muutmise kord
6. Põhiseaduse tegemise võimalus
7. § 128 "vaimu ja mõtte" - muutmise
8. § 127 liiga koormatud

Lahendused võiksid olla järgmised:

§ 74 seadusandlik initsiatiiv - vahetada "Raidla" tekstiga.

J. Reinson: kas peab olema peale Riigikogu liikmete veel fraktsioon ja komisjon.

Ü. Aaskivi: peab. Fraktsiooni esitatul suurem kaal.

P. Kask: Valitsusel peaks selles küsimuses olema privileegid.

M. Lauristin: Küsida ekspertidelt, kellel võiks olla seadusandluse algatamise õigus.

Kas rahvale on vaja anda seaduste algatuse õigust?

P. Kask: ei ole vaja.

I. Fjuk: teatud küsimustes - teatud allkirjadega.

Ü. Uluots: ei oska öelda allkirjade arvu suurust, kuid teatud arvu allkirjadega võiks olla seaduste algatuse õigus.

Rahva seaduste algatuse õiguse vastu: S. Vahtre, K. Koha, M. Lauristin I. Hallaste.

J. Reinson: teatud koguse allkirjade juures võiks olla.

Rahvaalgatus rahvahääletuse suhtes? Kõik olid sellise põhimõtte vastu.

§ 75 lg 4 tekst teiste seadustega vastuolus.

§ 97 p 3 "Raidla" eelnõust hea, kuid absoluutse häälteenamusega, arvas toimkond.

§ 77 lg 2 kas peaks olema ja millised seadused erimenetluse alusel vastuvõetud.

§ 78 lg 1 tuleb määratleda isikute ring, kes saavad alla kirjutada. Põhiseaduses peab olema märgitud, kes asendavad Riigivanemat.

§ 78 lg 2 halb sõnastus. Riigikogu peab vastu võtma otsuse 15 päeva jooksul.

§ 75 President saadab õiguskantslerile või Riigikohtule - ei saa jätta õhku rippuma taskuveto.

§ 75 lg 4 tuleb ümber sõnastada või välja jätta.

§ 74 vajab uut teksti.

Koosoleku juhataja I. Hallaste

Protokollija H. Sibul

I toimkonna teemadele laekunud muudatusettepanekud lähtudes J. Adamsi põhiseaduse tekstist 30.10.1991 seisuga:⁸

⁸ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.13, 156.

Seadusandlus.

26. Lisada J. Raidla projektist & 96.	L. Hänni	arvestatud
27. &-de 75 ja 76 redaktsioon	I. ja III. toimkonna ühisel otsusel	
28. & 78 jätta välja	I. toimkond III. toimkond nõuabprojektitekstisäilitamist.	

I ja III toimkonna 30.10.1991 ühiskoosoleku protokollist:⁹

PÕHISEADUSLIKU ASSAMBLEE I. ja III. TOIMKONNA
30. oktoobri 1991. a. ühisistungi p r o t o k o l l nr. 11
10.00 - 14.10

Osalesid

I. Toimkonnast

L. Hänni
V. Salum,
H. Runnel,
T. Kelam 11.50-13.30
A. Sirendi 14.00

III. toimkonnast

I. Hallaste,
I. Fjuk,
K. Koha,
J. Reinson,
Ü. Aaskivi,
M. Lauristin,
V. Niitsoo,
T. Käbin

Juhatas: I. Hallaste

Päevakorras:

Peatükkide "Seadusandlus" ja "Põhiseaduse muutmise" arutelu.

Salum tutvustab I. toimkonna poolt koostatud 7. peatüki redaktsiooni.

Hänni selgitab täiendavalt, miks I. toimkond otsustas & 75 4. lõigu välja jätta.

Hallaste teeb ettepaneku alustada arutelu lähtuvalt III. toimkonnas tõusetunud probleemidest, mida algselt 8 ja lisandub 5.

- 1) & 75 - Kellel on seaduse algatamise õigus?
- 2) & 76 lg. 1 - Mis on jõustumine ja kehtima hakkamine?
- 3) & 75 2. lõik - Tähtaja määratlemine.
- 4) & 75 - 3. lõigu väljajätmine.
- 5) & 76 lg. 3 - Millise häälteenamusega?
- 6) Kas on vaja seadusi, mille vastuvõtmiseks on raskendatud kord?
- 7) Kas erakorraline olukord on vaja sättida põhiseaduses?
- 8) Kas üleminekuaja kohta on vaja lisada täiendav säte?
- 9) Kas seaduste vastuvõtmise kord peab olema piiritletud?
- 10) Kas peavad eraldi olema riigieelarve muutmist tingivad seadused?
- 11) Vastuolu paragrahvis 78 lõik 2.
- 12) Seadusandliku initsiatiivi probleem.
- 13) Kes kirjutab seadustele alla?

⁹ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.13, 145-50.

I. probleem:

Paragrahv 74 sätib seaduse algatamise õiguse.

Hallaste arvab, et peaks olema seadusandliku algatuse õigus. H ä ä l e t a t a k s e läbi, kes on "seadusandliku algatuse" poolt - 7 (Fjuk, Lauristin, Hallaste, Aaskivi, Hänni, Reinson, Koha);

vastu -2 (Salum, Runnel);

erapooletu - 1 (Niitsoo).

Runnel endiselt kaitseb seisukohta, et üksikisiku initsiatiiv lämmatatakse, mistõttu vaja anda seaduse algatamise õigus teatud arvule isikuist. Grupi fikseerimine on konstitutsiooniline põhiküsimus.

Hallaste arvab, et seadusandliku algatuse õigus peaks olema igal saadikurühmal, alalisel komisjonil ja valitsusel.

Käbin toetab seda seisukohta.

Runnel vaidleb vastu, sest põhimõtteliselt on need erinevad ühendid. Saadikurühmad on poliitilised ühendid. Alalised

komisjonid on seotud mingi riigi elualaga, poliitiline seisukoht ei ole esimesel kohal.

Lauristin peab oluliseks, et komisjonis oleks juba koalitsiooni esindajad. Peaks olema nii rühm kui komisjon. Pakun just "liikmetel", siis on mitmeid võimalusi.

Hallaste arvab, et komisjonile on vaja seadusandliku algatamise õigust, sest komisjon tunneb probleemi paremini.

Fjuk arvab, et üksikisiku õiguse eesmärk on see, et ta teeks enne tööd, leiaks poolehoidjaid. Ka praegu oleme valitud üksikuina. Fraktsioonid on kujunenud. Seadusandliku algatuse õigus peaks aga olema kõigil komisjonidel, ka ajutistel, mis mingi probleemi lahendamiseks moodustatakse riigikogu liikmetest.

Käbin leiab, et igal liikmel peaks algatuse õigus olema. Ta esitab eelnõu komisjonile ja sellest läheb kogu seadusandlik protsess käima.

Niitsoo arvates probleem selles seisnebki, et kedagi ei või sellest õigusest ilma jätta. Toetab, et igal liikmel, komisjonil ja valitsusel oleks seadusandliku algatuse õigus. Saadikurühmade kohta ei oska ta koheselt midagi arvata.

Hallaste võtab kokku: seadusandliku algatuse õigus oleks igal liikmel, saadikurühmal, komisjonil ja valitsusel.

Salum vastu, sest saadikurühmadja komisjonid juba koosnevdkinendest üksikliikmetest ja sellist loetelu pole vaja.

Koha soovib loetelu sisse kirjutada.

Hallaste küsib, kas presidendil peaks see õigus olema.

Hänni selgitab I. toimkonna nimel, et presidendil I. toimkonna arvates ei ole seadusandliku algatuse õigust vaja anda.

Hallaste tõstatab sama probleemi mingi rahvahulga suhtes.

Fjuk: Praegu liikvel rahvaalgatuse propageerimine rahvahäälletuse läbiviimiseks. See seaks rahvahulga kõrgemale seadusandjast. Otsustama peaks Riigikogu, kas õigus oleks 10. või 25. tuhandel. Küsimusena võiks näiteks tulla kohalike omavalitsuste probleem.

Koha on arvamusel, et enam allkirju seelisel määral kui varem kokku ei tule.

Käbin põhimõtteliselt pooldab rahvahääletust, kuid samas juhib ta tähelepanu sellele, et rahvahääletus on ääretult kallis, lausa luksuslik korraldada. Mujal maailmas korraldatakse reeglina koos valimistega. Selletõttu peab ta oluliseks kaaluda rahvahääletuse varianti.

Hallaste arvates on see üks küllaltki populistlik võte. Ta arvab, et 10 tuh. kodaniku leiavad ikka ühe saadiku, kelle kaudu oma ideid realiseerida.

Lauristin pooldab rahvahääletust ainult teatud küsimustes.
H ä ä l e t a t a k s e, kes rahvaalgatuse poolt - 1 (Fjuk);
vastu - 9
erapooletu - 1 (Reinson).

Salum paneb hääletusele & 74 omapoolose redaktsiooni:
"Seadusandliku algatuse õigus on igal riigikogu liikmel, nende rühmadel ja valitsusel".

H ä ä l e t a t a k s e. Poolt Salum. Ülejäänud vastu.

Arutatakse saadikurühma mõistet.

Lauristini arvates on parlamendi struktuur välja kujunenud. Põhielemendid on poliitilised ühendused ja komisjonid.

Niitsoo toetab Lauristini.

3.

K o o s k ö l a s t a t a k s e & 75 tekst:

"Seadusandliku algatuse õigus on Riigikogu liikmel, Riigikogu liikmete poliitilisel ühendusel, Riigikogu komisjonil ja valitsusel".

PROBLEEMID 2 ja 13.

Arutatakse, kas nimetada Riigikogu poolt vastuvõetud otsusi ja seadusi, aga ka pöördumisi üheselt seadusandlikeks aktideks või ~~hütsalt aktideks~~ kirjutab riigivanem alla ainult seadustele.
Fjuk küsib, kas riigivanem peab Riigikogu aktidele alla kirjutama.

Lauristin: Kes kirjutab siis aktidele alla, kui jõustub ilma allkirjata.

Käbin selgitab, et kõik seadused võetakse vastu riigi nimel ja riigi nimel kirjutab alla ainult riigivanem.

O t s u s t a t a k s e:

Jätta & 76 esimesest reast välja sõna "jõustub" ja sõnastada see lõik järgmiselt: "Riigikogu poolt vastuvõetud seadused kirjutab alla riigivanem".

PROBLEEMID

PROBLEEM 3.

Hänni arvab, et aeg peaks olema piisav, et riigivanem jõuaks alla kirjutada. I. toimikond otsustas eelmisel päeval kolme nädala kasuks.

Niitsoo arvab, et see aeg on pikk. Eitav vastus kujuneb riigivanemal ilmselt juba seaduse loome protsessis ja seetõttu vaevalt on tarvis talle kolme nädalat aega, et otsustada, kas kirjutada alla või saata tagasi.

Lauristin arvab, et kokku võiks olla kolm nädalat. Neist 10 päeva allakirjutamiseks.

Kelam meenutab, et pikema aja määratlemisel oli üheks argumendiks, et riigivanem on ära ega saa seetõttu alla kirjutada. Pakub kaks nädalat.

Fjuk arvab, et peaks päevadega hakkama saama. Näiteks 10 päeva.

Koha: Seadusloome protsess kestab aastaid ja see 5 või 10 päeva on kaduvväike suurus.

H ä ä l e t a t a k s e, kes on

10 päeva poolt - 3;

14 päeva poolt - 7;

20 päeva poolt - 1.

O t s u s t a t a k s e & 76 2. lõigus anda riigivanemale seaduste allakirjutamiseks aega 14 päeva.

PROBLEEM 4.

Hänni selgitab, miks I. toimikond oli otsustanud projekti paragrahvist 75 jätta välja kolmanda lõigu.

Aaskivi arvates Hänni argumentatsioon ei tööta.

Salum toetab Hännit.

Selle sätte säilitamist pooldavad Hallaste, Fjuk, Aaskivi.

Väljajätmise poolt on 8 (Reinson, Koha, Hänni, Runnel, Lauristin, Salum, Kelam, Niitsoo).

PROBLEEM 5.

Arutatakse & 75 (projektis) viimases lõigus häälteenamuse määratlust.

4.

Koha pooldab absoluutset häälteenamust.

Fjuki arvates on vaja lisada ka mingi aeg, millemöödumisel võib uuesti hääletada. Juhus, kus riigivanema poolt tagastatud seadust uuesti otsustatakse on kindlasti poliitiline sündmus ja võib eeldada, et siis on kohal ka palju saadikuid. Toetab absoluutset häälteenamust.

Hänni arvab, et põhiseaduslike institutsioonide konflikti ei ole parlamendil õigust kergelt võtta. Seetõttu peaks kehtestama absoluutse häälteenamuse.

Aaskivi arvates Fjuki ettepanek aja määratlemiseks on päevakorra küsimus.

O t s u s t a t a k s e: Asendada & 76 viimases lõigus "kahekolmandikuline häälteenamuse" absoluutse häälteenamusega Riigikogu valitud koosseisust.

PROBLEEM 6.

Arutatakse, millised peaksid olema need seadused, mille vastuvõtmine või muutmise peaks olema rahvahääletusega.

Koha arvab, et rahvahääletusele need seadused, mis toovad kaasa suveräänsuse kitsendamise. Soovib Raidla projektist lähtuda.

Käbin on põhimõtteliselt Raidla projektis toodu vastu.

Selle poolt 9, Vastu Aaskivi ja Käbin.

Arvatakse, et poliitilistesse, majanduslikesse ja sõjalistesse liitudesse astumine peaks toimuma rahvahääletusel.

PROBLEEM 11

Hänni arvab, et & 78 teise lõigu mõtte peaks viima välislepingute peatükki.

Lauristin seda õigeks ei pea.

O t s u s t a t a k s e, et uue tekstivariandi sõnastab Hänni ja kuna selle peatüki teema kuulub I. toimkonnale, siis esitab I. toimkond uue tekstivariandi.

78. paragrahvi piiride vähendamist käsitleva 2. lõigu väljajätmist pooldab ka III. toimkond.

PROBLEEM 7

Arutatakse, kas erakorralise olukorra fikseerimine on põhiseaduses tarvilik.

Hallaste arvab, et paragrahvi 78 peaks lisama, et juhul, kui Riigikogu on takistatud kokku tulema, siis peale Adamsi projektis määratud isikute võiksid erakorralises olukorras seadusi kehtestada ka nende asetäitjad.

Runnel pakub võimalust, et erakorralises olukorras kõikide riigiinstitutsioonide kokkukukkumise korral jätkatakse õigusliku järjepidevuse alusel.

Käbin arvab, et põhiseadust teeme tuleviku ja normaalse olukorra jaoks. Pole vaja musti stsenaariume sisse kirjutada. Seda sätet pole vaja.

Hänni tuletab meelde, et küsimus on selles, kas seadusandlus saab realiseeruda erakorralises olukorras.

H ä ä l e t a t a k s e, kes pooldab nende põhimõtete jätmist.

Poolt - 6 (Hallaste, Lauristin, Niitsoo, Kelam, Fjuk, Koha)

Vastu - 4 (Salum, Hänni, Käbin, Runnel);

erapooletu - 2 (Reinson, Aaskivi).

Runnel palub juhul, kui jäetakse see tekst sisse, et vähemalt asendataks sõna "füüsiliselt" sõnaga "vägivaldselt".

O t s u s t a t a k s e:

Jätta projekti paragrahv 78 sisse, asendada sõna "füüsiliselt" sõnaga "vägivaldselt".

Alternatiivi "Paragrahv 78 tervikuna välja jätta" esitab I. toimkond.

PROBLEEM 8.

Kas on vaja põhiseaduses fikseerida üleminekuaja seadusi ja üldse seda perioodi.

Hallaste arvab võimaliku olevat need probleemid lahendada rakendusotsusega.

Runnel peab oluliseks just konstitutsiooniliste sätete fikseerimise.

Fjuk arvab ka, et praegu on terve rida seadusi, mida koheselt ega lähemal ajalgi pole võimalik asendada uutega, seetõttu jääb seaduste kehtimatuse auk.

Koha arvab, et tuleb siiski teha rakendusotsusega.

Runnel vaidleb veel kord vastu tuues ühtlasi näite Prantsusmaa põhiseadusest.

Hänni arvab, et need probleemid tuleks tõesti lahendada põhiseaduse piires ja eraldi paragrahvina kõige lõpus.

Käbin pakub välja, et rakendusaktis leiaksid need probleemid käsitlemise ja see akt läheks ka rahvahääletusele. Siis kasutatakse neid hiljem koos.

Salum toetab Runnelit ja leiab, et vaja viimase peatükina sisse võtta.

Hallaste teeb ettepaneku ka viimase peatüki redaktsioon välja pakkuda.

Fjuk leiab, et Eesti ebanormaalne minevik peaks ikkagi põhiseaduses kajastamist leidma.

Hallaste arvab, et tegelikkuses on võimalik kolm lahendit:

- a) rakendusseaduses, mis võetakse vastu rahvahääletusel;
- b) eraldi peatükina;
- c) kirjutada "Seadusandluse" peatükki.

Eraldi peatüki lisamise poolt 6 ja vastu 5.

Asja edaspidise lahenduse käiku peetakse I. toimkonna asjaks.

Koha arvates peaks Raidla projektist lähtuvalt määratlema ka seaduseelnõude vastuvõtmise korra.

Hallaste leiab, et ka see on I. toimkonna asi.

Salum sõnab seepeale, et see oleks tabetu täiendus, kuna Riigikogu kohta on oma peatükk ja seal on reguleeritud.

PROBLEEM 10

PROBLEEM 10

Koha tõstatab probleemi riigieelarve muutmist kaasatoovate seaduseelnõude algatamist käsitlevate sätete eraldi sissetoomise ka seadusandluse peatükis. Soovitab Raidla projekti paragrahvi 99 teksti osaliselt ja tuua see praeguse teksti & 76 ette. Raidla & 99 tekstist võiks võtta kuni sõnani "arvestusega".

Hänni arvates oleks sellise sätte toomine praeguse teksti & 90 kordamine.

Koha seletab veel kord erinevust.

Hallaste toetab Koha ettepanekut.

O t s u s t a t a k s e, et lisatava ja eelarve muutmist kaasatoovate seaduseelnõude esitamise korra kohta koostab teksti K. Koha, mille peatükki paigutamise otsustab I.toimkond.

6.

Koha esitab omapoolse teksti : "Seaduseelnõud, mis tingivad riigieelarves tulude vähendamist või kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavatekulude katteks".

I toimkonna 30.10.1991 formuleering:¹⁰

7. PEATÜKK

Seadusandlus

§ 74. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega.

§ 75. Seadusandliku algatuse õigus on Riigikogu liikmel; Riigikogu liikmete poliitilisel ühendusel, Riigikogu komisjonil ja valitsusel.

§ 76. Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla riigivanem.

Riigivanem peab Riigikogu poolt vastuvõetud seadusele alla kirjutama neljateistkümne päeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest Riigikogus või saatma seaduse tagasi Riigikogusse koos põhjendatud keeldumisega.

Kui Riigikogu võtab riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul absoluutse hääلteenamusega uuesti vastu, ei ole riigivanemal õigust keelduda sellele alla kirjutamast.

§ 77. Kui seaduses või seaduse väljakuulutamise otsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega, hakkab seadus kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas.

¹⁰ Rahvusrarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.13, l 58.

§ 78. Kui Riigikogu on vägivaldselt takistatud kokku tulemast, on seaduste andmise õigus riigivanemal, Riigikogu juhatajal ja peaministril ühiselt. Selliste erivolituste täpsema korra määrab seadus.

Kui Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist riigivanema seadlust ei tunnista, lakkab see kehtimast.

Käesoleva paragrahvi esimeses lõike korras kehtestatud seadused kehtivad kuni Riigikogu tuleb kokku ja kiidab nad heaks. Kui Riigikogu ei ole viieteistkümne päeva jooksul oma kokkutulekust sellist seadust heaks kiitnud või muutunud, lakkab seadus kehtimast.

Alternatiiv: § 78 tervikuna välja jätta.

PA 31.10.1991 istungi stenogrammist:

V. Salum: Austatud kolleegid! Ma jätkan sealt, kus meil eelmisel korral pooleli jäi. Me saime anda ülevaate preambula üldsätetest ja III peatükist "Rahvas". Käsitlemata on meie toimkonna valdkonnas järgmised peatükid: VII peatükk "Seadusandlus" ja XV peatükk "Põhiseaduse muutmine". Teil on nüüd laual allakriipsutatud osadega tekst. Ma natukene kommenteerin seda teksti. VII peatükki "Seadusandlus" me oleme Adamsi eelnõu tekstile lisanud Raidla eelnõu § 96, mis on praeguse numeratsiooni järgi § 74. Toimikond leidis selle vajaliku olevat. Järgmine, § 75 meie numeratsioonis, on valminud esimese ja kolmanda teematoimkonna ühisel istumisel. Sinna me oleme teinud loetelu: seadusandliku algatuse õigus on Riigikogu liikmel, Riigikogu liikmete poliitilisel ühendusel, Riigikogu komisjonil ja valitsusel. Need allakriipsutatamata osad on nüüd täiendina juurde tulnud. Meie jaotuse järgi §-s 76, Adamsi järgi §-s 75 on pikendatud aega, millal riigivanem saab alla kirjutada Riigikogus vastuvõetud seadusele, ühelt nädalalt kahele nädalale, täpsemalt, 14 päeva jooksul. Kolmanda lõigu osas me oleme natuke leebemaks läinud. Riigikogu võtab riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul absoluutse hääletenamusega uuesti vastu – me asendasime kahe kolmandiku absoluutse hääletenamusega. Paragrahv 77, Adamsi § 76 jäi samaks. Paragrahvis 78 tegime väikese asenduse: "füüsiliselt takistatud" asendasime sõnadega "vägivaldselt takistatud", mis peaks sisuliselt tagama täpsuse. Selle paragrahvi puhul on meil alternatiiv, mille me palume hääletamisele panna. Kas § 78 üldse sisse jätta, sest see on üks mõeldavatest mustadest stsenaariumidest ja kas seda on praegu vaja nii kaugele ette näha? Kõiki musti stsenaariume me niikuinii ei oska ette arvestada. Selles kohas oli meil ühistoimkonna ühine seisukoht. Härra Fjuk mõtles kodus selle üle järele. Siin on võimalus asendada § 78 mingi üldisema sõnastusega, mis haaraks endasse üleminekuperioodi seadusandlust. Nii et me saame ainult hääletada, kas § 78 jääb sisse või mitte, aga mis selle asemele tuleb, seda me täna hääletusele panna ei saa. Probleem on selles, ja selle üle ma palun kõikidel põhjalikult järele mõelda, et tõenäoliselt on väga vajalik lisada põhiseaduse lõppu veel uus peatükk, mis räägib põhiseaduse rakendamisest ja riikliku seadusandluse sellele vastavusest. Kui niisugune ajalooline üleminekuperioodi seadusandluse paragrahv tuleb põhiseaduse lõppu, siis siin § 78 asendada vist ei ole vaja. Aga see on vaja veel põhjalikult läbi mõelda.

[...]

V. Salum: Hääletamisele paneksime § 78. Kas see jääb meie ettepanekus toodud sõnastuses või jääb välja? Nii et kas need küsimused jätta sisse või välja?

Juhataja: Selge. Arutelu objekt on § 78. Lugupeetud kolleegid, palun, teie küsimused! Härra Koha, palun!

K. Koha: Lugupeetud juhataja! Ma olen selles mõttes kimbatuses, et ma tahtsin VII peatüki kohta esitada küsimusi, sest seda me ei ole saanud üldse assambleel arutada. On selliseid küsimusi, mille kohta me eelmisel päeval koostöös toimekonnaga tegime ettepanekuid ja need ka aktsepteeriti, kuid tänases tekstis ... § 78 kohta mul ei ole küsimusi. Kas võib esineda? Aitäh! Eilsel ühistoimkondade koosolekul oli meil selline ettepanek, et seadusandluse peatükk fikseerib ka sellise mõtte, et seaduste väljaandmise korra kehtestab Riigikogu kodukorra seadus, ja seda nagu aktsepteeriti. Kas seda pärast arutati, seda ei ole parandusettepanekute tabelis näha, tähendab, seda ettepanekut nagu polekski tehtud. Teine ettepanek oli see, et seadusandluse peatükis oleks fikseeritud ka see põhimõte, mida on väljendatud nii 1937. aasta põhiseaduses kui ka härra Raidla projektis. Ma tegin ettepaneku, et eelnõu algatajad varustavad eelnõu, mis tingib riigieelarve tulude ja kulude suurendamist, vastavate arvutustega. See ettepanek anti edasi ka kirjalikult, aga ka seda pole parandusettepanekute tabelis. Tekib küsimus, kas need ettepanekud tuleb uuesti esitada või on need jäänud lihtsalt tehnilistel põhjustel vahele. Aitäh!

V. Salum: Tänan! Küsimus on väga konkreetne. Kahjuks me ei jõudnud tabelit selle peatüki osas ära trükkida, lihtsalt füüsiliselt ei suutnud seda teha. Uuesti ei ole mõtet ettepanekuid esitada. Me võtame need arvesse, kuid tabelit ei jõudnud praegu trükkida. (Hääl saalist.) Ei, see tabel ei ole kõigi parandustega täidetud, osa on välja jäänud.

Juhataja: Tänan! Millised on veel küsimused VII peatüki, eriti aga § 78 kohta, mida täna hääletame? Härra Hallaste, palun!

[...]

Ü. Uluots: Lugupeetud toimekonna esimees! Mul on teile kaks küsimust. Esimene küsimus puudutab § 75. Kui §-s 126 anname presidendile põhiseaduse muutmise algatamise õiguse, mis pärast me siis keeldume sellisest piasiasjast nagu seaduse algatamise õigus §-s 75? Teine küsimus. Paragrahvides 76 ja 77 on kaks toimingut, mis on teineteisega väga sarnased. Ühel juhul me räägime seaduse allakirjutamisest ja teisel juhul, teises paragrahvis räägime seaduse väljakuulutamisest. Mille poolest need toimingud erinevad ja kuidas neid tõlgendada seadusloome ja seaduse rakendamise protsessis? Kas te saite mu küsimusest aru? Jutt on kahest erinevast toimingust.

V. Salum: Loota on, et ma sain aru. Riigivanem ei pea kõigi seaduste tegemisega tegelema. Ma ei leia olevat vajaliku, et me peame eraldi fikseerima, et presidendil või riigivanemal on seaduse algatamise õigus. See on ju Riigikogu liikmete põhikohustus, mitte riigipea põhikohustus. Nii et ma ei leia, et peaks põhiseaduses eraldi rõhutama, et presidendil on ka seaduseelnõu algatamise õigus. Mis puutub allakirjutamise ja väljakuulutamise küsimustesse, siis mina ei ole erialalt jurist ja neid juriidilisi nüansse, ma loodan, selgitab mõni toimekonna liige näiteks kolmandast toimekonnast. Kui on konkreetselt midagi selle teksti vastu, siis palun juristidel seda täpsustada.

[...]

J. Adams: [...] Nüüd käsitletava VII peatüki "Seadusandlus" juurde. See peatükk peaks minu arvates hõlmama nimelt seadusandluse mitmesuguseid protsesse. Põhimõtteliselt on meil

praegu ette nähtud kaks normaalset protsessi. Üks on seaduse vastuvõtmine Riigikogu poolt ja teine on seaduse vastuvõtmine rahvahääletuse kaudu, mis toimub teatud võimaluste korral, teatud tingimustel. Minu esimene küsimus härra Salumile: mispärast on see osa sellest variandist välja jäetud? Edasi § 78 juurde. See oli esialgses plaanis mõeldud kui erakordne seadusandluse tee. Kas see erakordne tee on üldse vajalik? Kuid minu küsimus ei ole momendil praegu selles. Erakordne tee oleks põhimõtteliselt vajalik siis, kui Riigikogu on takistatud kokku tulemast. Sõna "füüsiline" oli sealjuures kahtlemata ilukirjanduslik. Kui ma õigesti aru saan, siis "vägivaldne" tähendab sellist võimalust, et teised inimesed vägivaldselt ei lase Riigikogu liikmetel kokku tulla. Võib-olla ma eksin, kuid mulle tundub, et sellise võimaluse tõenäosus takistusena Riigikogu kokkutulekul on väiksem kui igasugused muud takistused. Seetõttu ma palun selgitust, mispärast piirduti ainult vägivaldse takistusega ja ei räägitud takistatud olemisest üldse. Tänan!

V. Salum: Küsimused on kaalukad. Seda tuleb kaaluda. Ma praegu kogu toimkonna nimel ei saa siin lõplikku vastust anda. Kaalume edasi.

[...]

Juhataja: Suur tänu! Sõnavõtusoove rohkem ei ole. Lugupeetud kolleegid! Kas meil on võimalik asuda § 78 hääletama? Härra Salum oma aruandes juhtis meie tähelepanu sellele, et § 78 on esitatud koos alternatiiviga. Toimkond palub, et assamblee langetaks selles küsimuses oma otsuse. Kas me saame seda teha? Enne kui asume hääletama, teeme veel kord kohaloleku kontrolli. Kohal on 33 liiget. Panen hääletamisele §-st 78 tuleneva probleemi. Kes on selle poolt, et põhiseaduses oleksid fikseeritud põhimõtted, mis väljenduvad §-s 78? Hääletame. Poolt on 28, vastu 3. Assamblee on väljendanud oma arvamust, et põhiseaduses peaksid olema väljendatud need printsiibid, mida kajastab § 78. Lugupeetud härra Salum! Kas on võimalik, et me täna läheme edasi teiste toimkondadega? Ma veel kord rõhutan, et teise lugemise lõpetamisest me oleme väga kaugel ja me kutsume teid veel korduvalt kõnepulti. Kas me täna saame sellega lõpetada, härra Salum?

V. Salum: Jah, palun, läheme teiste toimkondade juurde!

[...]

Juhataja: [...] Enne kui läheme vaheajale, palun ära kuulata üks ettepanek või teadaanne. Juhatuse poole on pöördunud kolmanda toimkonna nimel toimkonna esimees Illar Hallaste ja toimkonna aseesimees härra Koha. Ettepaneku sisu on selles, et jagada mõnevõrra töö ümber esimese ja kolmanda toimkonna vahel. Asja eelnevalt uurides selgus, et vaja on ära kuulata esimese toimkonna seisukoht selles küsimuses. Härra Salum! Kas on võimalik vaheajal esimene toimkond kokku võtta, paluda sinna ka härrad Hallaste ja Koha ning arutada probleemi, mis oli adresseeritud juhatusale? Härra Salum, palun!

V. Salum: Loodan, et meie toimkonna liikmed on täna siin, katsume selle vaheajal ära otsustada.

Juhataja: Suur tänu! Vaheaja alguses toimub esimese toimkonna koosolek härra Salumi juhtimisel. Palun sellest koosolekust osa võtta härradel Hallastel ja Kohal! Härra Salumile annan üle härrade Hallaste ja Koha pöördumise. Vaheaeg 20 minutit, töö jätkub kell 16.45. Vaheaeg

Juhataja: Kell on 16.46. Vaheaeg on lõppenud, jätkame tööd. Me leppisime põhimõtteliselt kokku nii, et need istungid, mis algavad kell 11, katsume lõpetada kella kuueks. Ma arvan, et see kokkulepe kehtib ka tänase päeva suhtes, ja püüame selle poole, et kella kuuest lõpetada. Aga kõigepealt teeme kohaloleku kontrolli, palun! Kohal on 35 assamblee liiget. Enne vaheaega me hääletasime läbi need küsimused, mida kolmas toimkond palus assambleel hääletada. Kolmanda toimkonna esimees ja tema asetäitja esitasid ka ühe pöördumise esimesele toimkonnale. Kas oli võimalik see vaheajal läbi vaadata? Härra Salum, palun!

V. Salum: Kolmanda toimkonna ettepaneku vaatasid esimese toimkonna siin olevad liikmed läbi. Me oleme rõõmsad, et kolmas toimkond on nii kaugemale jõudnud. Nende eeskujuga tiivustab ka meid. Ma natukene selgitan asja. Tekstid esitati, kahjuks aga jäid tabelid ettepanekute osas esitamata. Loodame need järgmiseks korraks ära teha. Nii et töö on suures osas tehtud, aga abist me kunagi ära ei ütle. Nii et kui kolmandal toimkonnal tahet üle jääb, siis me oleme nende abi ja ühisistungite poolt. Ma arvan, et meie kõigi huvides oleks, et põhiseaduse rakendamise kord, see nn. § 16 saaks ühiselt välja töötatud.

Juhataja: Suur tänu! Raisakem, kui nii tohib öelda, mõned minutid selle peale, et läbi arutada ka kolmanda toimkonna juhtide ettepanek. Annan veel kord sõna härra Hallastele, aga palun teha väga lühidalt.

I. Hallaste: Aitäh! Lugupeetud juhataja! Arutada Põhiseadusliku Assamblee töökorralduse küsimusi on reglemendikohane tegevus. Meie ettepaneku sisu oli, et kolmas toimkond peab õigeaks arutada seadusandluse ja põhiseaduse muutmise peatükke. Meie ettepanek lähtus sellest, et seadusandlus on väga selgelt ja üheselt seotud Riigikoguga, samuti ka põhiseaduse muutmine käib läbi Riigikogu. Selleks et ühtlustada erinevaid hääletuskordi, et kogu süsteem oleks tasakaalus, oleks vajalik, et nende peatükkidega tegeleks kolmas toimkond. Küsimus on lihtsalt selles, et me tegime esialgse peatükkide jaotamise toimkondade vahel, aga see esialgne jaotus ei olnud kõige õnnestunud. Selles mõttes me ei saa päris nõus olla esimese toimkonna ettepanekuga. Kahjuks meil ei olnud võimalik osaleda toimkonna koosolekul, kuna nad tahtsid seda asja omavahel arutada. Kuna meil on olemas eilsest päevast ühiskoosoleku kogemus, kus nelja tunni jooksul me saime tehtud pool või vähemgi tööst, on meie ettepanek panna saalis hääletusele nende kahe peatüki jagamine. Nii seadusandluse kui ka põhiseaduse muutmise peatükk, peatükid nr. 15 ja 16 kuuluksid meie toimkonnale. Aitäh!

Juhataja: Suur tänu! Juhatus pidas nõu ja teeb sellise ettepaneku. On võimalik, et arutelu selle üle, milline peatükk millisele toimkonnale kuulub, võib kesta päevi, ka nädalaid. Assamblee peaks langetama seisukoha, kas ta asja eelnevalt arutamata on valmis otsustama. Kui ollakse nõus asja täiendavalt arutamata otsustama seda, et kaks peatükki – seadusandlus ja põhiseaduse muutmine – lähevad esimeselt toimkonnalt kolmandale toimkonnale, siis me võiksime seda küsimust hääletada. Selle küsimuse arutamist täna avada ei ole vist küll mõtet, siis me tegeleme ainult sellega ja põhitöö jääb tegemata. Palun, kas keegi protestib sellise lahendi vastu, kui kõigepealt pannakse hääletamisele küsimus: kes on selle poolt, et arutelu avamata panna hääletamisele küsimus esimese ja kolmanda toimkonna vahel töö ümberjagamisest? Kas sellise küsimuseasetuse vastu ja selle hääletamise vastu keegi protestib? Härra Salum protestib. Palun, härra Salum, teil on sõna!

V. Salum: Küsimus juhatusele: kas see on praegu päevakorras? Me oleme ju päevakorra kinnitanud.

Juhataja: Päevakorras on meil esimene punkt assamblee töökorraldusest, kuid õige on märkus selle kohta, et selle töökorralduse küsimuse me tegelikult juba läbisime. Kuid õige on ka see, et nädal läheb nädala järel ja kui me täna lükkame selle küsimuse arutamise edasi, siis meil tekib võimalus selle juurde tagasi tulla alles nädala pärast. Sellepärast tegigi juhatus ettepaneku anda assamblee kõigile liikmetele võimalus väljendada oma tahet, kas ollakse valmis seda asja otsustama. Kui vastus on negatiivne, siis see tähendab, et me edasi ei räägi. Palun, kas on veel proteste? Proteste rohkem ei ole. Kordan küsimust, mis läheb hääletamisele: kes on selle poolt, et arutelu avamata otsustada küsimus töö ümberjagamisest esimese ja kolmanda toimkonna vahel? Seletuseks niipalju, et jutt käib ainult kahest peatükist – seadusandlus ja põhiseaduse muutmise –, mida kolmas toimkond palub esimeselt toimkonnalt talle anda. Palun, kas ma võin selle küsimuse hääletamisele panna? Hääletame. Härra Velliste, üks hetk, palun! Poolt on 26 assamblee liiget, vastu on 4. Assamblee võttis vastu otsuse, et võib panna hääletusele töö ümberjagamise esimese ja kolmanda toimkonna vahel, arutelu selles küsimuses avamata. Lähtudes teie nõusolekust, panen hääletamisele järgmise küsimuse: kes on selle poolt, et anda esimeselt tematoimkonnalt seadusandluse ja põhiseaduse muutmise küsimused üle kolmandale toimkonnale? Hääletame. Poolt on 25 assamblee liiget, vastu on 5. Assamblee võttis vastu otsuse anda esimese toimkonna küsimused – seadusandlus ja põhiseaduse muutmise – üle kolmandale toimkonnale. Tänan! Sellega on kolmanda toimkonna püstitatud küsimused lahendatud. Asume neljanda toimkonna küsimuste – Vabariigi President ja välislepingud – juurde. Härra Adams soovib sõna.

J. Adams: Härra juhataja! Ma saan aru, et me oleme loonud oma töös pretsedendi. Edaspidi, kui istungjärgu käigus tekib analoogiline töö ümberkorralduse ettepanek, siis me lahendame need ettepanekud täpselt samamoodi ja mitte mingisugused kaalutlused, et assamblee juhatus ei ole seda arutanud ja päevakorda ei ole võetud, ei tule arvesse. Kujutan ette, et homme esinen mina täpselt analoogse ettepanekuga luua uus tematoimkond ja palun siis läbi viia hääletus täpselt sama kiiruse ja protseduuriga. Tänan!

III toimkonnale laekunud muudatusettepanekud: ¹¹

Eesti Vabariigi Põhiseadusliku Assamblee
 III toimkonna (Adamsi põhiteksti alusel)
 laekunud ettepanekud, mis käsitlevad peatükke
 "Seadusandlus" ja "Põhiseaduse muutmine"

Jrk.nr.	Ettepaneku sisu	Ettepaneku esitaja	Toimkonna seisukoht
SEADUSANDLUS			
1.	874, lisada sõna "Presidendil"	K.Kama (28.10.91)	Osaliselt arvestatud 885
2.	Muuta 874 järgmiselt: Seaduse algatamise õigus on: 1.Vähemalt ühel kuuendikul Riigikogu koosseisust 2.ühiselt vähemalt kahel Riigikogu alalisel komisjonil 3.Vabariigi presidendil 4.Vabariigi valitsusel	Ü.Uluots 14.10.91	Osaliselt arvestatud 885
3.	875, asendada "Raidla" 8104-ga	K.Kama 28.10.91	Osaliselt arvestatud 887
4.	Muuta 875 järgmiselt: 1. Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse kuulutab välja president ja hakkab kehtima 10 päeva peale avaldamist Riigi Teatajas 2.Vabariigi president ise, või vabariigi valitsuse ettepanekul võib jätta Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse välja kuulutamata saates selle koos motiveeritud otsusega kahekümne päeva jooksul Riigikogule uueks arutamiseks ja otsustamiseks. Kui Riigikogu jätab oma koosseisu kahe kolmandiku häälteenamusega seaduse muutmata kuulutab vabariigi president selle välja.	Ü.Uluots 14.10.91	Osaliselt arvestatud 888 ja 887

¹¹ Rahvusrhiiv (RA) ERA.R-2324.1.16, 183-86.

5. §75, lisada: "Presidendi õigus pärast Riigikogus teistkordselt seaduse vastuvõtmist panna seaduseelnõu rahvahääletusele. K.Kama 28.10.91 Mitte arvestatud

Olenevalt rahvahääletuse tulemusest toimuvad järgnevalt kas ennetähtaegsed presidendi või Riigikogu valimised".

6. Teha §76 vastavaks vastavalt §75 muudatustele K.Kama 28.10.91 Arvestatud

7. §76 välja jätta, kuna ta on §75 kordus. Ü.Uluots 14.10.91 Arvestatud

8. §77, lõige 2 jätta välja sõnad "vähendamise" K.Kama 28.10.91 Arvestatud osaliselt

9. §77 on §40 kordus Ü.Uluots 14.10.91 Ettepanek I toimkonnale tuua §40 sisu "seadusandluse" ptk.

Teine lõige sõnastada järgmiselt: Riigipiire on võimalik muuta ainult rahvusvaheliste lepingutega, millised ratifitseerib Riigikogu. Presidendil on õigus panna küsimus otsustamiseks rahvahääletusele.

10.878 sõnastada järgmiselt:	Ü.Uluots	Osaliselt
Vabariigi president võib edasi- lukkamatute vajaduste korral	14.10.91	arvestatud
Riigikogu istungjärkude vaheajal, või kui Riigikogu tegevus on takis- tatud anda seadusjõulisi dekreete, mis kannavad peaministri ja asja- omase ministri allkirja.		892
Vabariigi president esitab dekreedid Riigikogule kahe nädala jooksul, arvestades Riigikogu korralise või erakorralise istungjärgu algusest, kes võtab vastu nende kinnitamise seaduse või saadab motiveeritud põhjendusega presidendile tagasi. Viimasel on õigus võtta dekreet tagasi või tehes vastavad parandused saates see korduskinnitamisele. Vabariigi president ei või dekreedina kehtestada või muuta:		
1. Eesti Vabariigi põhiseadust;		
2. Riigikogu valimisseadust;		
3. Vabariigi presidendi valimisseadust;		
4. Rahvahääletuse seadust;		
5. Riigikogu kodukorra ja töökorral- duse seadust;		
6. Riigikogu liikmete ja vabariigi presidendi tasu seadust;		
7. Vabariigi presidendi ja vabariigi valitsuse liikmete kohtulikule vastutusele võtmise seadust;		
8. Riigieelarve seadust ja seadust riigi eelarvest;		
9. Riigikontrolli seadust;		
10. Kohtukorralduse ja kohtumenet- luse seadust;		
11. Välis- ja siselaenuksesse puutu- vaid seadusi;		
12. Eesti Panga seadust;		
13. eriolukorra seadust;		
14. riigikaitse rahuaja ja sõjaaja seadusi;		
15. seadusi, mille alusel võidakse sõlmida lepinguid või võtta riigile kohustusi, mis tingivad riigieel- arves uute kulusummade sisse- võtmist.		

<p>11. Sõnastada §77 järgmiselt:
Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele. Riigikogu võib panna rahvahääletusele ka vastuvõetud, kuid vabariigi presidendi poolt välja kuulutamata jäetud ja riigikogule tagasisaadetud seaduse. Rahva otsus tehakse hääletamisest osavõtnute poolthäälte enamusega. Rahvahääletusel vastuvõetud seaduse kuulutab vabariigi president viivitamatult välja. Rahvahääletuse otsus on riigiorganitele siduv. Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu või seadus ei saanud nõutavat häälteenamust, loetakse Riigikogu volitused õõppenuks ning vabariigi president kuulutab välja Riigikogu uue koosseisu valimised. Rahvahääletusele ei saa panna maksude, välislepingute, mobiilsatsiooni, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigi rahalistesse kohustustesse puutuvaid küsimusi. Rahvahääletamise korra määrab seadus.</p>	<p>Ü.Uluots
14.10.91</p>	<p>Osaliselt arvestatud
889</p>
4		
12. §78 jätta välja (Alternatiiv)	(I toimikond)	Mitte arvestatud
13. §78 lisada "erakorralise või kaitseseisukorra ajal" (Dekreediõigus presidendile, seaduse jõud ainult koos peaministri allkirjaga. Viide eriseadusele, mis kehtestab ka loetelu seadustest, mida ei saa dekreediga muuta.	<p>K.Kama
28.10.91</p>	<p>Arvestatud
892 ja 894</p>
<p>14. lisada uus § järgmises redaktsioonis:
Seaduseelnõud, mis toovad kaasa riigieelarves tulude vähendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.</p>	<p>K.Koha
28.10.91</p>	<p>Arvestatud
886</p>
<p>15. Lisada uus § järgmised redaktsioonis:
"Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega. Seaduseelnõude vastuvõtmise korra määrab Riigikogu kodukorra seadus.</p>	<p>I.Hallaste
K.Koha
I.Fjuk
(28.10.91)</p>	<p>Arvestatud
884</p>

III toimkonna 07.11.1991 formuleering:¹²

7. peatükk

Seadusandlus

§ 86. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega. Seaduste vastuvõtmise korra määrab riigikogu kodukorra seadus.

§ 87. Seadusandliku algatuse õigus on:

1. riigikogu liikmel;
2. riigikogu saadikurühmal;
3. riigikogu komisjonil;
4. vabariigi valitsusel;
5. riigivanemal põhiseaduse muutmiseks § alusel.

§ 88. Seaduseelnõud, mis toovad kaasa kehtivas riigieelarves tulude vähendamist või kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.

§ 89. Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla riigivanem. Riigivanem peab riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla kirjutama neljateistkümne päeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest riigikogus või saatma seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi riigikogusse. Kui riigikogu jätab poolthäälte enamusega riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muumata, kirjutab riigivanem seadusele alla.

§ 90. Kui seaduses või seaduse rakendusotsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega, hakkab seadus kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas.

§ 91. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele. Rahvahääletuse läbiviimise korra määrab seadus.

Rahvahääletusel võetakse seadus vastu poolthäälte enamusega, s.t kui eelnõu poolt hääletab enam kui vastu.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, siis kuulutab riigivanem välja riigikogu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52.

§ 92. Seadused, mille alusel Eesti Vabariik astub poliitilistesse, majanduslikesse ja sõjalistesse riikide liitudesse, võetakse vastu ainult rahvahääletusel.

§ 93. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse ja riigi rahaliste kohustustega seotud küsimusi.

§ 94. Kui riigikogu on takistatud kokku tulemast, on riigivanemal õigus anda seaduse jõudu omavaid seadlusi, mis kannavad riigikogu juhataja ja peaministri kaasallkirja. Seadusluste andmise korra määrab seadus riigivanemast.

Riigikogu peab neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist riigivanema seadlused seadusega kinnitama, muutma või tühistama.

¹² Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.16, l 117–119.

§ 95. Riigivanem ei või seadlusega kehtestada või muuta:

1. Eesti Vabariigi põhiseadust;
2. riigikogu ja omavalitsuste valimisseadust;
3. riigivanema valimisseadust;
4. rahvahääletuse seadust;
5. riigikogu kodukorra seadust;
6. riigivanema ja riigikogu liikmete tasu seadust;
7. riigi eelarve seadust ja riigieelarvet;
8. riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
9. Eesti Panga seadust;
10. riigikontrolli seadust;
11. kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
12. välis- ja siselaenudesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
13. erakorralise seisukorra seadust;
14. riigikaitse rahuaja ja sõjaaja seadust.

III toimkonna 11.11.1991 formuleering:¹³

7. peatükk

Seadusandlus

§ 84. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega. Seaduste vastuvõtmise korra määrab riigikogu kodukorra seadus.

§ 85. Seadusandliku algatuse õigus on:

1. riigikogu liikmel;
2. riigikogu saadikurühmal;
3. riigikogu komisjonil;
4. vabariigi valitsusel.

§ 86. Seaduseelnõud, mis toovad kaasa kehtivas riigieelarves tulude vähendamist või kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.

§ 87. Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla riigivanem.

Riigivanem peab riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla kirjutama neljateistkümne päeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest riigikogus või saatma seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi riigikogusse. Kui riigikogu jätab poolthälte enamusega riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muumata, kirjutab riigivanem seadusele alla.

¹³ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.16, l 176–178.

Kui riigivanem ei kirjuta seadusele alla ega saada ka seadust tagasi riigikogusse, jõustub seadus ilma tema allkirjata.

§ 88. Kui seaduses või seaduse rakendusotsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega, hakkab seadus kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas.

§ 89. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele.

Rahvahääletusel võetakse seadus vastu poolthäälte enamusega, s.t kui eelnõu poolt hääletab enam kui vastu.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, siis kuulutab riigivanem välja riigikogu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52.

Rahvahääletuse läbiviimise ja tulemuse jõustumise korra määrab seadus.

§ 90. Seadused, mille alusel Eesti Vabariik astub poliitilistesse, majanduslikesse ja sõjalistesse riikide liitudesse, võetakse vastu ainult rahvahääletusel.

§ 91. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse ja riigi rahaliste kohustustega seotud küsimusi.

§ 92. Kui riigikogu on takistatud kokku tulemast, on riigivanemal õigus anda seaduse jõudu omavaid seadlusi, mis kannavad riigivanema, riigikogu juhataja ja peaministri allkirja.

Kui riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist riigivanema seadlust ei kinnita, lakkab see kehtimast.

§ 93. Riigivanem ei või seadlusega kehtestada või muuta:

1. Eesti Vabariigi põhiseadust;
2. riigikogu ja omavalitsuste valimisseadust;
3. riigivanema valimisseadust;
4. rahvahääletuse seadust;
5. riigikogu kodukorra seadust;
6. riigivanema ja riigikogu liikmete tasu seadust;
7. riigi eelarve seadust ja riigieelarvet;
8. riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
9. Eesti Panga seadust;
10. riigikontrolli seadust;
11. kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
12. välis- ja siselaenuksesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
13. erakorralise seisukorra seadust;
14. riigikaitse rahuaja ja sõjaaja seadust.

PA 15.11.1991 redaktsiooni I versioon¹⁴

VII. PEATÜKK

¹⁴ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.16, l 206–208.

Seadusandlus

§ 92. (§ 84) Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega. Seaduste vastuvõtmise korra määrab riigikogu kodukorra seadus.

§ 93. (§ 85) Seadusliku algatuse õigus on:

1. riigikogu liikmel;
2. riigikogu saadikurühmal;
3. riigikogu komisjonil;
4. vabariigi valitsusel.

§ 94. (§ 86) Seaduseelnõud, mis toovad kaasa kehtivas riigieelarves tulude vähendamist või kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.

§ 95. (§ 87) Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla riigivanem.

Riigivanem peab Riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla kirjutama neljateistkümne päeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest riigikogus või seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi Riigikogusse. Kui Riigikogu jätab poolthäälte enamusega riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata, kirjutab riigivanem seadusele alla.

Kui riigivanem ei kirjuta seadusele alla ega saada ka seadust tagasi Riigikogusse, jõustub seadus ilma tema allkirjata.

§ 96. (§ 88) Kui seaduses või seaduse rakendusotsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega, hakkab seadus kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas.

§ 97. (§ 89) Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele.

Rahvahääletusel võetakse seadus vastu poolthäälte enamusega, s.t. kui eelnõu poolt hääletab enam kui vastu.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, siis kuulutab riigivanem välja Riigikogu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52.

Rahvahääletuse läbiviimise ja tulemuse jõustumise korra määrab seadus.

§ 98. (§ 90) Seadused, mille alusel Eesti Vabariik astub poliitilistesse, majanduslikesse ja sõjalistesse riikide liitudesse, võetakse vastu ainult rahvahääletusel.

§ 99. (§ 91) Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse ja riigi rahaliste kohustustega seotud küsimusi.

§ 100. (§ 92) Kui riigikogu on takistatud kokku tulemast, on riigivanemal õigus anda seaduse jõudu omavaid seadlusi, mis kannavad riigivanema, riigikogu juhataja ja peaministri allkirja. Seadluste andmise korra määrab seadus riigivanemast.

Kui Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist riigivanema seadlust ei tunnista, lakkab see kehtimast.

§ 101. (§ 93) Riigivanem ei või seadlusega kehtestada või muuta:

15. Eesti Vabariigi põhiseadust;
16. Riigikogu ja omavalitsuste valimisseadust;
17. riigivanema valimisseadust;
18. rahvahääletuse seadust;
19. Riigikogu kodukorra seadust;
20. riigivanema ja Riigikogu liikmete tasu seadust;
21. riigi eelarve seadust ja riigieelarvet;
22. riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
23. Eesti Panga seadust;
24. riigikontrolli seadust;
25. kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
26. välis- ja siselaenudesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
27. erakorralise seisukorra seadust;
28. riigikaitse rahuaja ja sõjaaja seadust.

PA 16.11.1991 istungi stenogrammist:

I. Hallaste: Härra Uluotsalt on veel apellatsioonid seadusandluse peatüki osas. Mõned apellatsioonid neist: presidendi seadusliku algatuse õigus ja presidendi veto kummutamine. Ta teeb ettepaneku, et see toimuks absoluutse häälteenamusega. Need on neljanda toimkonna probleemid ja peaksid olema läbi hääletatud koos kõigi teiste küsimustega, mis puudutavad riigivanemat. Seetõttu teen ma ettepaneku need edasi lükata. Kuid jääb järele üks apellatsioon, mis sellega otseselt seotud ei ole. See on § 100 kohta, kus riigivanemal on õigus anda seaduse jõudu omavaid seadlusi, mis kannavad riigivanema, Riigikogu juhataja ja peaministri allkirja. Härra Uluots teeb ettepaneku asendada see tekstiga: presidendil on õigus anda seaduse jõudu omavaid seadlusi, mis kannavad presidendi, peaministri ja asjaomase ministri allkirja. Tähendab, ta teeb ettepaneku asendada Riigikogu juhataja "asjaomase ministriga". Kui toimkonnas seda küsimust arutati, siis leiti, et oleks oluline, kui allakirjutajateks oleksid kolme võimaliku võimukeskuse esindajad: riigivanem, Riigikogu juhataja ja peaminister kui valitsuse juht. See küsimus tuleb panna hääletusele, kas peale peaministri ja riigivanema annab oma kaasallkirja Riigikogu juhataja või asjaomane minister. Palun see konkureerivalt hääletusele panna! Aitäh!

Juhataja: Suur tänu! Sõna saab härra Uluots.

Ü. Uluots: Lugupeetud kolleegid! Ma alustan võib-olla viimasest apellatsioonist, see on § 100 kohta. Hallaste juba ütles, et probleem on selles, kelle allkirjad on seadlusel. Praeguses tekstis on seal Riigikogu esimees. Mina pakun selle asemele asjaomast ministrit, sest muidu tekib juriidilisloogiline paradoks. Juhul kui parlament ei ole koos, võetakse vastu seadlus, sellele kirjutab alla parlamendi esimees ja 14 päeva pärast tuleb see seadlus parlamenti kinnitamisele, kus parlamendi esimees on seotud allkirjaga, antud allkirjaga. Järelikult tekib vaidlus ja otsustamine, kas olla tema allkirja ja otsuse vastu või poolt. Sellega võetakse parlamendi esimehelt ära neutraalse juhtimise võimalus. Me kallutame ta puht enesekaitse funktsiooni. Seda asja taibati väga hästi 1938. aastal. Teiseks, selleks et tõsta ministri vastutust, oleks vaja asjaomase ministri allkirja. Nii oli ka 1930. aastatel. See on minu argumentatsioon oma apellatsiooni juurde. Härra esimees, ma mõtlen, et me otsustame selle küsimuse ära, ja siis ma tulen teiste apellatsioonide juurde tagasi, kui nii tohib.

R. Taagepera: Lugupeetud assamblee! On tõesti meeltülendav kuulda, kuidas Riigikogu sellega kaitstakse, et häälevõimalus ära võetakse. Miks on üldse eriseadlus põhiseaduses sees? Kui Riigikogu on takistatud kokku tulemast, kui 101 inimest ei saa kokku tulla, siis selle puhul on minimaalne, et kokku tuleb vähemalt üks Riigikogu liige, s. t. Riigikogu juhataja. See annab seadlusele aluse, seadusandliku aluse, et vähemalt üks Riigikogu liige kirjutab alla ja see on loogiliselt Riigikogu juhataja. Ministri arvamuse, kes selle on algatanud, annab muidugi edasi peaminister. Hädaolukorras esindab peaminister kõiki ministreid, Riigikogu juhataja esindab kõiki Riigikogu liikmeid ja riigivanem esindab iseennast. Ei ole võimalik, et kaks inimest otsustavad, et olukord on erakorraline. Ministri ja peaministri puhul on see võimalik, nad on siiski ühes võistkonnas. Kui Riigikogu juhataja ei ole otsustajate hulgas, siis on Riigikogu täiesti välja surnud. Nüüd, Riigikogu võtab tihtipeale vastu seadusi, mille puhul Riigikogu juhataja juhtub olema vähemuses. See ei tekita mingisugust usalduse küsimust, sest see pole üldse parlamendi mõistete hulgas. Riigikogu juhataja võtab hiljem osa Riigikogu otsustamisest täiesti tavalises korras. Riigikogu juhataja on mõnikord vähemuses ja mõnikord enamuses. Riigikogu juhatajat ei tohi sellest erakorralise seaduse kolmikust mitte mingil tingimusel välja jätta.

Juhataja: Suur tänu! Veel kord juhin tähelepanu sellele, et arutusel on § 100 (§ 92) ja küsimus on selles, kas eriolukorras on seaduse andmise õigus riigivanemal, Riigikogu juhatajal ja peaministril, nagu on käesolevas tekstis, või presidendil, peaministril ja asjaomasel ministril. Sõna saab härra Adams.

J. Adams [...]

Juhataja: Assamblee liikmeid on kohal 39. Algab hääletamine. Arutletav objekt on § 100 (§ 92) ja küsimus, milles me hääletamise läbi viime, seisneb selles, kas nimetatud paragrahvi kolmandas reas asendada sõnad "Riigikogu juhataja" sõnadega "asjaomane minister". Siis jääks rida selline, et riigivanem või president, peaminister ja asjaomane minister. Praegu on riigivanem, Riigikogu juhataja ja peaminister. Kas kõigile on selge, mis on hääletamise objekt? Täna! Kes on selle poolt, et asendada §-s 100 (§ 92) olemasolev tekst järgmiselt: kui Riigikogu on takistatud kokku tulemast, on presidendil õigus anda seaduse jõudu omavaid seadlusi, mis kannavad presidendi, peaministri ja asjaomase ministri allkirja? Edasi läheb olemasolev tekst. Hääletame. 5 poolt- ja 27 vastuhäälega on assamblee avaldanud arvamust, et § 100 (§ 92) kolmandas reas nimetatud ametimeeste puhul pole vaja asendada Riigikogu juhatajat asjaomase ministriga. Sõna saab uuesti härra Uluots. Palun!

Ü. Uluots: Ma tulen tagasi § 95 juurde. Siin avaldati arvamust, et see on neljanda toimkonna küsimus, kuid kuna ta asub praegu kolmanda toimkonna peatükis, siis ma leian, et me peame selle lahendama vastavalt oma reglemendile ja oma töökorrale seal, kus on tema koht. Juhataja Härra Uluots, kui on võimalik, siis võib-olla teha siiski nii, et me kuulame ära ka härra Peet Kase, neljanda toimkonna. Hääletamata see küsimus ei jää. Kui aga olete kindlalt veendunud, et seda asja on vaja praegu arutada, siis loomulikult juhatus takistusi ei tee, kuid ma kordan ettepanekut viia ka see arutelu läbi pärast seda, kui me oleme ära kuulanud neljanda toimkonna, härra Peet Kase. Palun otsustada!

Ü. Uluots: Juhataja, ma esitan teile siis ka küsimuse § 93 kohta, mis on seotud seaduse algatamise küsimusega. Kas me peame siis sellega ka minema neljandasse ja sealt tuuriga tagasi uuesti kolmandasse toimkonda? See asub praegu kolmanda toimkonna sfääris. Minul on ükskõik, ma tean, et mu ettepanekud lükatakse kõik tagasi, aga kuulame need asjad ära.

I. Hallaste: Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Kolmandal toimkonnal on jäänud ainult üks apellatsioon ja siis me võime siirduda neljanda toimkonna küsimuste juurde arutama presidendi või riigivanemaga seotud probleeme. See apellatsioon on laekunud härra Käbinilt ja käsitleb § 98 (§ 90). Paragrahv kõlab nii: "Seadused, mille alusel Eesti Vabariik astub poliitilistesse, majanduslikesse ja sõjalistesse riikide liitudesse, võetakse vastu ainult rahvahääletusel." Härra Tiit Käbin tegi ettepaneku jätta § 98 tekstist välja. Toimkonna enamus seda seisukohta ei toeta. Aitäh!

Juhataja: Tänan, härra Hallaste! Lugupeetud kolleegid! Arutelu objekt on § 98 (§ 90). Nii nagu me oleme kokku leppinud, saab sõna apellatsiooni esitaja härra Käbin. Palun!

T. Käbin: Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Härra Hallaste formuleeris mu ettepaneku väga täpselt, nii et ma ei hakkakski seda kordama, ainult põhjendan lühidalt, miks ma taotlen selle sätte väljajätmist. Loomulikult on ühinemine teiste riikidega ühtsesse organisatsiooni, olgu see majanduslik, poliitiline või sõjaline, ääretult tähtis küsimus ja tõepoolest võib asuda seisukohale, et otsustada võib seda ainult rahvas, mitte Riigikogu ise. Aga kui me vaatame asja teisest aspektist, siis lähiaastatel seisab meil ees ühinemine mitme organisatsiooniga, olgu see Euroopa Nõukogu või mõni teine või kolmas organisatsioon, ja kui me kavatsame hakata rahvahääletust läbi viima sagedusega üks kord aastas või ka rohkem, siis me lihtsalt kaotame aega ja rahvas tüdineb sellistest suurtest kampaaniatest. Kui me lähtume nüüd Euroopa Nõukogusse uute riikide vastuvõtmise protseduurist, siis teame ju, et Ungaril ning Tšehhil ja Slovakkial võttis see rohkem aega, poolteist aastat või isegi rohkem, Poola puhul on see aeg lühemaks jäänud. Kui me sellise sätte vastu võtame, siis ei too me Eesti vastuvõtmist Euroopa Nõukogusse ligemale, vaid lükkame vähemalt aasta võrra edasi. Nii et minu ettepanek on see artikkel põhiseadusest välja jätta. Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Palun, kas assamblee liikmed soovivad veel sõna võtta § 98 (§ 90) kohta? Härra Adams, teil on sõna.

J. Adams: Ma ei tahtnud sõna võtta, ma tahtsin esitada toimkonna esimehele küsimuse selle paragrahvi kohta. Kas ma saan õigesti aru, et praegu on toimikond teadlikult sõnastanud selle niimoodi, et ühtki teise riigiga majanduslikku, sõjalisse või poliitilisse liitu astumist ei taheta panna niivõrd keerulise korra alla, aga mõeldakse just riikide liitused, et see mitmus on siin antud juhul kavatsuslik?

Juhataja: Härra Hallaste, palun! Muidugi, võimalik on vastata ka täpselt üks rida tahapoole, härra Adams istub otse teie taga. Olgu seekord siis mikrofon vahendusel. Palun!

I. Hallaste: Aitäh, härra juhataja! Toimikond leidis seda paragrahvi arutades, et siin peaks olema tegemist just mitmusega. Mingisuguse lepingu sõlmimine ühe konkreetse riigiga, näiteks Lätiga, omavahelise sõjalise abistamise kohta ei ole rahvahääletusse kuuluv küsimus, küll aga on seda kindlasti näiteks Balti Assamblee loomine või Balti riikide konföderatsiooni loomine. Sellepärast on siin jutt mitmuses. Aitäh!

Juhataja: Tänan! Härra Vooglaid, palun!

Ü. Vooglaid: Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Minu arvates on Tiit Käbini argumentid kõik täiesti tõsiselt võetavad, aga ma küll kuidagi ei tahaks soovitada, et me üha rohkem eemaldume sellest, et rahvas võiks olla enesejuhtimise subjekt, jääb üha enam

pealtvaatajaks. Ma väga kardan ka seda, et otsus, mille me tegime riigipea valimise kohta, võib saada kogu põhiseadusele saatuslikuks, seetõttu ma ... Voolukatkestus

Juhataja: Veel proua Aaskivi ja härra Saatpalu. Proua Aaskivi, palun!

Ü. Aaskivi: Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma ei tea, millega seletada praegu seda, et härra Käbin oma apellatsiooni kaitstes kasutas segamini nimetusi Euroopa Nõukogu ja Euroopa Ühendus. Minu teada on need kaks ise asja: üks nendest on tõepoolest riikide liit, teine aga rahvusvaheline organisatsioon, millesse astumist meie paragrahvi sõnastus küll ei takista. Aitäh!

Juhataja: Suur tänu! Härra Saatpalu!

V. Saatpalu: Kuivõrd sellest paragrahvist saadakse erinevalt aru, siis on küll ettepanek, et redaktsioonitoimkond töötaks selle sõnastuse kallal selliselt, et me kõik ja ka rahvas saaks täiesti üheselt aru, milles on küsimus. Aitäh!

Juhataja: Suur tänu! Lõppsõnaks on sõna härra Käbinil. Palun!

T. Käbin: Tänan! Ma protesteerin proua Aaskivi esinemise vastu. Ma tean väga hästi, mis on Euroopa Nõukogu ja mis on Euroopa Ühendus. Ma ei aja neid segi ja ma ei kasutanud Euroopa Ühenduse mõistet. Kes kahtleb, võib hiljem stenogrammist kontrollida. Aitäh!

Juhataja: Suur tänu! Lugupeetud kolleegid, kas me saame alustada hääletamist? Palun kohaloleku kontroll! Meid on kohal 39. Asume hääletama. Kes on selle poolt, et jätta põhiseaduse eelnõust välja § 98 (§ 90), nagu on teinud apellatsiooni korras ettepaneku kolleeg Käbin? Hääletame, palun! 12 poolthäälega ja 22 vastuhäälega on assamblee avaldanud oma poolehoidu §-le 98 (§ 90) ja lükanud härra Käbini apellatsiooni tagasi. Härra Hallaste, kas see oli viimane apellatsioon, mida me käsitleme? Aitäh! Me läheme edasi neljanda toimkonna töömaile ja pärast seda tuleb meil tulla uuesti kolmanda toimkonna asjade juurde. Sõna saab kõigepealt härra Peet Kask, pärast seda apellatsioonide esitajad. Neljanda toimkonna esimees härra Kask, palun!

PA 15.11.1991 redaktsiooni II versioon¹⁵

VII. PEATÜKK

Seadusandlus

§ 90. (§ 92) Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega. Seaduste vastuvõtmise korra määrab riigikogu kodukorra seadus.

§ 91. (§ 93) Seadusandliku algatuse õigus on:

1. riigikogu liikmel;
2. riigikogu saadikurühmal;

¹⁵ Rahvusrhiiv (RA) ERA.R-2324.1.4, l 74–76.

3. riigikogu komisjonil;
4. vabariigi valitsusel;

§ 92. (§ 94) Seaduseelnõud, mis toovad kaasa kehtivas riigieelarves tulude vähendamist või kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.

§ 93. (§ 95) Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla riigivanem. Riigivanem peab Riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla kirjutama neljateistkümne päeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest riigikogus või seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi Riigikogusse. Kui Riigikogu jätab poolthäälte enamusega riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata, kirjutab riigivanem seadusele alla. Kui riigivanem ei kirjuta seadusele alla ega saada ka seadust tagasi Riigikogusse, jõustub seadus ilma tema allkirjata.

§ 94. (§ 96) Kui seaduses või seaduse rakendusotsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega, hakkab seadus kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas.

§ 95. (§ 97) Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele. Rahvahääletusel võetakse seadus vastu poolthäälte enamusega, s.t. kui eelnõu poolt hääletab enam kui vastu. Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, siis kuulutab riigivanem välja Riigikogu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52. Rahvahääletuse läbiviimise ja tulemuse jõustumise korra määrab seadus.

§ 96. (§ 98) Seadused, mille alusel Eesti Vabariik astub poliitilistesse, majanduslikesse ja sõjalistesse riikide liitudesse, võetakse vastu ainult rahvahääletusel.

§ 97. (§ 99) Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse ja riigi rahaliste kohustustega seotud küsimusi.

§ 98. (§ 100) Kui riigikogu on takistatud kokku tulemast, on riigivanemal õigus anda seaduse jõudu omavaid seadlusi, mis kannavad riigivanema, riigikogu juhataja ja peaministri allkirja. Seadluste andmise korra määrab seadus riigivanemast. Kui Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist riigivanema seadlust ei kinnita, lakkab see kehtimast.

§ 99. (§ 101) Riigivanem ei või seadlusega kehtestada või muuta:

Eesti Vabariigi põhiseadust;

1. Riigikogu ja omavalitsuste valimisseadust;
2. riigivanema valimisseadust;
3. rahvahääletuse seadust;
4. Riigikogu kodukorra seadust;
5. riigivanema ja Riigikogu liikmete tasu seadust;
6. riigi eelarve seadust ja riigieelarvet;
7. riiklikke makse kehtestavaid seadusi;

8. Eesti Panga seadust;
9. riigikontrolli seadust;
10. kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
11. välis- ja siselaenudesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
12. erakorralise seisukorra seadust;
13. riigikaitse rahuaja ja sõjaaja seadust.

PA 22.11.1991 redaktsioon¹⁶

VII. PEATÜKK

Seadusandlus

§ 93. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas Põhiseadusega. Seaduste vastuvõtmise korra määrab Riigikogu kodukorra seadus.

§ 94. Seadusandliku algatuse õigus on:

1. Riigikogu liikmel;
2. Riigikogu saadikurühmal;
3. Riigikogu komisjonil;
4. vabariigi valitsusel;

§ 95. Seaduseelnõud, mis toovad kaasa kehtivas riigieelarves tulude vähendamist või kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.

§ 96. Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla Riigivanem. Riigivanem peab Riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla kirjutama neljateistkümne päeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest Riigikogus või saadab seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi Riigikogusse. Kui Riigikogu jätab poolthääle enamusega riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata, kirjutab riigivanem seadusele alla.

§ 97. Seadus hakkab kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas, kui seaduses või seaduse rakendusotsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega.

§ 98. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele. Rahvahääletuse läbiviimise ja tulemuse jõustumise korra määrab seadus.

§ 99. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse ja riigi rahaliste kohustustega seotud küsimusi.

§ 100. Kui riigikogu on takistatud kokku tulemast, on riigivanemal õigus anda seaduse jõudu omavaid seadlusi, mis kannavad riigivanema, riigikogu juhataja ja peaministri allkirja. Seadluste andmise korra määrab seadus.

¹⁶ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.4, l 120–121.

Kui Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist riigivanema seadlust ei kinnita, lakkab see kehtimast.

§ 101. Riigivanem ei või seadlusega kehtestada või muuta:

1. Eesti Vabariigi põhiseadust;
2. Riigikogu ja omavalitsuste valimisseadust;
3. Riigivanema valimisseadust;
4. Seadust Riigivanemast;
5. rahvahääletuse seadust;
6. Riigikogu kodukorra seadust;
7. riigivanema ja Riigikogu liikmete tasu seadust;
8. riigi eelarve seadust ja riigieelarvet;
9. riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
10. Eesti Panga seadust;
11. riigikontrolli seadust;
12. kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
13. välis- ja siselaenudesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
14. erakorralise seisukorra seadust;
15. riigikaitse seadust.

PA 22.11.1991 istungi stenogrammist:

L. Hänni: Peatükk "Seadusandlus". Paragrahvist 98, mis endises redaktsioonis oli § 5, on redaktsioonitoimkond pidanud vajalikuks välja jätta säte, mille kohaselt Riigikogu paneb seaduseelnõu rahvahääletusele ja kui see ei saa rahva toetust, peab Riigikogu laiali minema. Me leidsime, et selline piirang võib halvata Riigikogu otsustusvõimet. Riigikogule peab jääma võimalus siiski omal otsustusel ja vabal valikul panna seaduseelnõu rahvahääletusele. Peatükis "Seadusandlus" on veel üks muudatus. Nimelt oleme endisest redaktsioonist välja jätnud § 96, mille kohaselt seadus, mille alusel Eesti Vabariik astub poliitilistesse, majanduslikesse ja sõjalistesse riikide liitudesse, võetakse vastu ainult rahvahääletusel. Me leidsime, et kui lisada paragrahvile ... säte "Eesti iseseisvus on sõltumatu, see on aegumatu ja võõrandamatu", siis see automaatselt tähendab, et kui Eesti riik sõlmib lepinguid, mis kitsendavad tema suveräänsust, toimub see ainult põhiseaduse muutmise ja rahvahääletuse kaudu. Nii et selle sätte olemasolu seadusandluse peatükis dubleerib juba olemasolevat mõtet. Paragrahv 101. Siin on antud nende seaduste loetelu, mida riigivanem ei saa, ei tohi seadusega kehtestada või muuta. Me lisasime siia neljanda punktina: "Seadus riigivanemast tähendab, et riigivanem ise ei saa muuta tema enda tööd korraldavat seadust." Paragrahv 110. Siin on mõte, et kui Riigikogu ei tule toime eelarve kinnitamisega, siis riigivanem peab välja kuulutama Riigikogu ennetähtaegsed valimised. Me pakume tolerantsema võimaluse, et riigivanem ei pea välja kuulutama, ta võib kuulutada. Tähendab, tuleks jätta riigivanemale otsustamisõigus selle üle, mis põhjustel Riigikogu eelarvet kinnitada ei saa: kas on süüdi Riigikogu koosseis või on süüdi see, et valitsuse pakutud eelarve ei ole vastavuses riigi ja rahva huvidega.

III toimkonna 22.11.1991 koosoleku protokollist:¹⁷

Eesti Vabariigi Põhiseaduse Assamblee III
teematoimkonna koosoleku protokoll

Koosolek toimus 22. novembril 1991. aastal
kell 11.45 - 15.20 Toompeal

Koosolekust võtsid osa: M. Lauristin
T. Käbin
I. Pjuk
J. Reinson
V. Lebedev
V. Niitsoo
Ü. Aaskivi

Koosolekut juhatas: Ü. Aaskivi

SEADUSANDLUSE PEATÜKK

9) § 96 viimane lause sisse või välja? Riigikogu juhataja õigus seaduse avaldamiseks, kui riigivanem ei kirjuta alla. Vt. § 56
Probleem III toimkonna töösse.
Mõjuvad põhjused - on näiteks haige. 14 päeva aga läheb.

10) Rahvahääletuse probleem - kas välja?
Välja - toimkonna seisukoht. Välislepingud? Kas sisse või välja?
Otsustati: Taastada "välislepingud"

Redaktsioonitoimkonnale 22.-27.11.1991 laekunud ja 22.-23.11-1991 PA täiskogu istungist menetluse jäänud ettepanekud:¹⁸

& 99 (1o2) sõnastada: III. toimkond
"Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute ratifitseerimise, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni ning riigi rahalistesse kohustustesse puutuvaid küsimusi."

Arvestatud

PA 29.11.1991 redaktsioon¹⁹

VII PEATÜKK

Seadusandlus

§ 96. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas Põhiseadusega.

¹⁷ ERA.R-2324.1.26, l 34-35.

¹⁸ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.16, l 220.

¹⁹ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.4, l 142-144.

§ 97. Seadusandliku algatuse õigus on:

1. Riigikogu liikmel;
2. Riigikogu saadikurühmal;
3. Riigikogu komisjonil;
4. Vabariigi valitsusel;

§ 98. Seaduseelnõud, mis toovad kaasa kehtivas riigieelarves tulude vähendamist, kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.

§ 99. Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla Riigivanem.

Riigivanem kirjutab Riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla neljateistkümne päeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest Riigikogus või saadab seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi Riigikogusse. Kui Riigikogu jätab poolthäälte enamusega Riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata, kirjutab Riigivanem seadusele alla.

§ 100. Seadus hakkab kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas, kui seaduses või seaduse rakendusotsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega.

§ 101. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele.

Rahvahääletuse läbiviimise ja tulemuse jõustumise korra sätestab seadus.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, võib Riigivanem peaministri ettepanekul välja kuulutada Riigikogu ennetähtaegsed valimised.

§ 102. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute ratifitseerimise, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni ning riigi rahaliste kohustustega seotud küsimusi.

§ 103. Kui Riigikogu on takistatud kokku tulemast, on Riigivanemal õigus anda seaduse jõudu omavaid seadlusi, mis kannavad Riigivanema, Riigikogu juhataja ja peaministri allkirja. Seadluste andmise korra sätestab seadus.

Kui Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist Riigivanema seadlust ei kinnita, kaotab see kehtivuse.

§ 104. Riigivanema seadlusega ei saa kehtestada ega muuta:

1. Eesti Vabariigi põhiseadust;
2. Riigikogu ja omavalitsuste valimisseadust;
3. Riigivanema valimisseadust;
4. seadust Riigivanemast;
5. rahvahääletuse seadust;
6. Riigikogu kodukorra seadust;
7. Riigivanema ja Riigikogu liikmete tasu seadust;
8. riigieelarve seadust ja riigieelarvet;
9. riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
10. Eesti Panga seadust;
11. riigikontrolli seadust;

12. kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
13. välis- ja siselaenudesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
14. erakorralise seisukorra seadust;
15. riigikaitse seadust.

PA 29.11.1991 istungi stenogrammist:

L. Hänni: [...] Peatükk "Seadusandlus", VII peatükk. Siin on uuesti §-s 10 taastatud mõte, et rahvahääletus võib olla Riigikogu jaoks usalduse kontroll ja kui rahvahääletuse tulemus on eitav hääletusele pandud eelnõu suhtes, võiksid järgneda Riigikogu ennetähtaegsed valimised. Ühes versioonis oli see mõte kujul, et riigivanem kuulutab välja ennetähtaegsed valimised, kui eelnõu ei saa rahvalt toetust. Redaktsioonitoimkond leidis, et siiski on õigem jätta paindlikum võimalus, et riigivanem koos peaministriga võib välja kuulutada ennetähtaegsed valimised, kui nad peavad seda vajalikuks. Igal juhul annab sellise sätte lisamine võimaluse tasakaalustada ka Riigikogu, sest vahepealses redaktsioonis on tõepoolest võimude tasakaal veidi paigast nihkunud ja jäänud liialt Riigikogu-keskseks. Paragrahvi 102, mis sisaldab loetelu nendest aktidest, mida ei saa rahvahääletusele panna, on kolmanda toimkonna ettepanekul lisandunud välislepingute ratifitseerimine ja mobilisatsiooni ning demobilisatsiooni küsimused.

[...]

Ü. Seppa: [...] Teine küsimus puudutab § 101 lõiget 3. Mulle on natuke selgusetu, miks võib riigivanem tingimata ainult peaministri ettepanekul välja kuulutada ennetähtaegsed valimised, sest sama peatüki § 97 järgi on seaduse algatamise õigus peale valitsuse veel Riigikogu liikmetel, Riigikogu saadikurühmal ja Riigikogu komisjonil. Ma saan nii aru, et kui tegemist oleks valitsuse seaduseelnõu rahvahääletusele panemisega Riigikogu poolt ja see seaduseelnõu kukuks rahvahääletusel läbi, tuleks, jah, peaministri ettepanekul välja kuulutada ennetähtaegsed valimised, aga võimalusi seadusandliku initsiatiiviga esineda on ju veelgi. Palun mulle seda selgitada! Ma tänan.

L. Hänni: [...] Mis puutub teise märkusesse, § 101 lõike 3 kohta, siis siin on ühtlustatud ennetähtaegsete valimiste väljakuulutamise korda. Mäletatavasti võib ennetähtaegsed valimised esile kutsuda ka see, kui Riigikogu ei võta eelarvet õigeaegselt vastu. Sel juhul käib asi nii, et peaministri ettepanekul kuulutab riigivanem välja ennetähtaegsed valimised, ja me leidsime, et vahest on põhjendatud, kui see on kõigil ennetähtaegsetel valimistel ühesugune. See tagab ka, et nii tähtsa riikliku küsimuse otsustamisel teevad valitsus ja riigivanem omavahel koostööd ja peavad nõu. See oli nagu ka põhjendus.

[...]

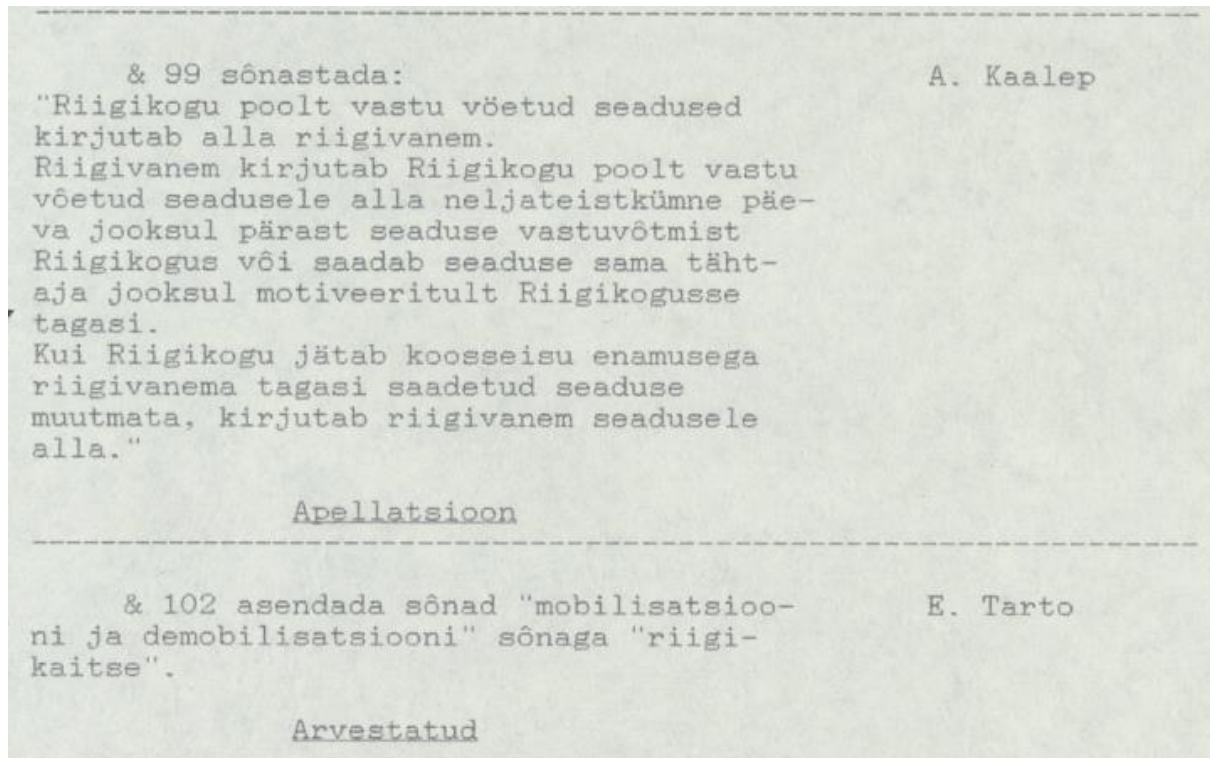
L. Hänni: On ettepanek §-s 102 asendada sõnad "mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni" sõnadega "riigikaitse". Siin on vaja küsimust veel sisuliselt kaaluda. Me teeme ettepaneku jätta see menetlusse.

[...]

L. Hänni: Paragrahvi 102 kohta oli viiendal toimkonnal ettepanek asendada sõnad "mobilisatsiooni" ja "demobilisatsiooni" sõnaga "riigikaitse". Oli ettepanek jätta antud küsimus menetlusse ja täna mitte hääletada, sest küsimus puudutab terminoloogiat.

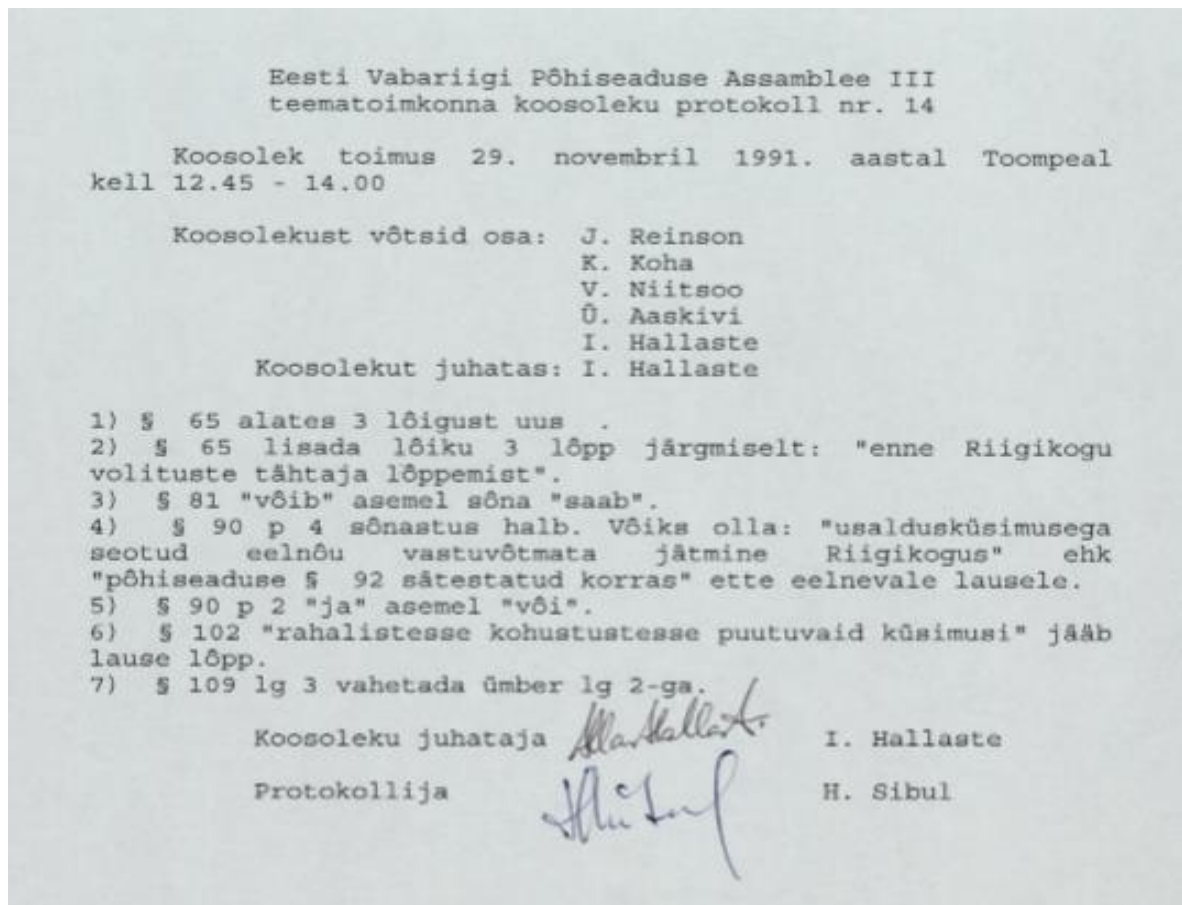
Juhataja: Paragrahvi 102 uurime uuesti nädala pärast.

PA 29.11.1991 redaktsioonile 04.12.1991 seisuga laekunud ja 29.11.1991 istungist menetlusse jäänud redaktsioonitoimkonnale esitatud ettepanekud:²⁰

²⁰ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.16, 1 226–226.

III toimkonna 29.11.1991 koosoleku protokoll:²¹

PA 02.12.1991 redaktsioon²²

VII PEATÜKK

Seadusandlus

§ 96. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas| põhiseadusega.

§ 97. Seadusandliku algatuse õigus on:

1. Riigikogu liikmel;
2. Riigikogu saadikurühmal;
3. Riigikogu komisjonil;
4. Vabariigi valitsusel;

²¹ ERA.R-2324.1.26, l 36.

²² Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.5a, l 16–18.

§ 98. Seaduseelnõud, mis toovad kaasa kehtivas riigieelarves tulude vähendamist, kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.

§ 99. Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla Riigivanem.

Riigivanem kirjutab Riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla neljateistkümne päeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest Riigikogus või saadab seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi Riigikogusse. Kui Riigikogu jätab poolthäälte enamusega Riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata, kirjutab Riigivanem seadusele alla.

§ 100. Seadus hakkab kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas, kui seaduses või seaduse rakendusotsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega.

§ 101. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele.

Rahvahääletuse läbiviimise ja tulemuse jõustumise korra sätestab seadus.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, võib Riigivanem peaministri ettepanekul välja kuulutada Riigikogu ennetähtaegsed valimised.

§ 102. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute ratifitseerimise, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise, riigi kaitsesse ning riigi rahalistesse kohustustesse puutuvaid küsimusi.

§ 103. Kui Riigikogu on takistatud kokku tulemast, on Riigivanemal õigus anda seaduse jõudu omavaid seadlusi, mis kannavad Riigivanema, Riigikogu juhataja ja peaministri allkirja. Seadluste andmise korra sätestab seadus.

Kui Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist Riigivanema seadlust ei kinnita, kaotab see kehtivuse.

§ 104. Riigivanema seadlusega ei saa kehtestada ega muuta:

1. Eesti Vabariigi põhiseadust;
2. Riigikogu ja omavalitsuste valimisseadust;
3. Riigivanema valimisseadust;
4. seadust Riigivanemast;
5. rahvahääletuse seadust;
6. Riigikogu kodukorra seadust;
7. Riigivanema ja Riigikogu liikmete tasu seadust;
8. riigieelarve seadust ja riigieelarvet;
9. riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
10. Eesti Panga seadust;
11. riigikontrolli seadust;
12. kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
13. välis- ja siselaenuksesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
14. erakorralise seisukorra seadust;
15. riigikaitse seadust.

VII PEATÜKK

Seadusandlus

§ 96. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega.

§ 97. Seadusandliku algatuse õigus on:

5. Riigikogu liikmel;
6. Riigikogu saadikurühmal;
7. Riigikogu komisjonil;
8. Vabariigi valitsusel;

§ 98. Seaduseelnõud, mis toovad kaasa kehtivas riigieelarves tulude vähendamist, kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.

§ 99. Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla Riigivanem.

Riigivanem kirjutab Riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla neljateistkümne päeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest Riigikogus või saadab seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi Riigikogusse. Kui Riigikogu jätab poolthäälte enamusega Riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata, kirjutab Riigivanem seadusele alla.

§ 100. Seadus hakkab kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas, kui seaduses või seaduse rakendusotsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega.

§ 101. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele.

Rahvahääletuse läbiviimise ja tulemuse jõustumise korra sätestab seadus.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, võib Riigivanem peaministri ettepanekul välja kuulutada Riigikogu ennetähtaegsed valimised.

§ 102. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute ratifitseerimise, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise, riigi kaitsesse ning riigi rahalistesse kohustustesse puutuvaid küsimusi.

§ 103. Kui Riigikogu on takistatud kokku tulemast, on Riigivanemal õigus anda seaduse jõudu omavaid seadlusi, mis kannavad Riigivanema, Riigikogu juhataja ja peaministri allkirja. Seadluste andmise korra sätestab seadus.

Kui Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist Riigivanema seadlust ei kinnita, kaotab see kehtivuse.

§ 104. Riigivanema seadlusega ei saa kehtestada ega muuta:

1. Eesti Vabariigi põhiseadust;
2. Riigikogu ja omavalitsuste valimisseadust;

²³ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.24, 1 71–73.

3. Riigivanema valimisseadust;
4. seadust Riigivanemast;
5. rahvahääletuse seadust;
6. Riigikogu kodukorra seadust;
7. Riigivanema ja Riigikogu liikmete tasu seadust;
8. riigieelarve seadust ja riigieelarvet;
9. riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
10. Eesti Panga seadust;
11. riigikontrolli seadust;
12. kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
13. välis- ja siselaenuksesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
14. erakorralise seisukorra seadust;
15. riigikaitse seadust.

PA 6.12.1991-7.12.1991 istungi stenogrammist:

L. Hänni: Seadusandluse peatükis praegu mul teile ettepanekuid ette kanda ei ole. See ei ole tingitud mitte sellest, et meilt neid muudatusettepanekuid ei tule, vaid lihtsalt sellest, et praeguses redaktsiooniringis oli meie töötempo niivõrd kiire, et me ei jõudnud kõigile peatükkidele võrdväärselt keskenduda.

[...]

Juhataja: Kena, kui me sama kiirusega edasi liigume, siis me lõpetame lõunaks. Samal leheküljel 5 on härra Kaalepilt apellatsioon § 99 kohta.

A. Kaalep: Lugupeetud härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Minu apellatsiooni mõte on mõnevõrra põhjendatud varasemaga. Ma meenutan asja põhimõttelist külge. Minu arvates on riigivanema funktsiooniks olla terve Eesti Vabariigi kodanikkonna esindaja, kaitsta ka kõige väiksemat vähemust, kõige viimast mustlast, jehovisti, margikogujat, homoseksualisti, ükskõik millist minoriteeti, ja sellepärast peaks tal olema võim tarbe korral, kui tarve on tõesti väga suur, minoriteeti enamuse eest kaitsta. Ja selleks peaks ta olema see kontrollija, kes hoolitseks, et näiteks Riigikogus ei võetaks juhusliku enamusega vastu ühtki seadust, mis võiks seda suurt liberalismiprintsiipi kahjustada. Ma kõnelen just juhuslikust enamusest, mille puhul oleks siis tarvis õigust, mida võiks nimetada suspensiivseks vetoks (ma ristasin selle ümber cogitate'ks, s. t. mõelge järele). Ühesõnaga, et saaks kontrollida, kas teatud seaduse taga on tõepoolest enamus Riigikogu koosseisust. Juhusliku enamuse võimalus on ju alati olemas. Ma arvan, et selline õigus ei paisutaks riigivanema võimu sugugi üle normaalse määra ja et tal oleks vaja seda õigust kasutada väga harva, mõnel äärmuslikul juhul. Aga neid äärmuslikke juhte võib esineda, mis Eesti demokraatiat võiksid ohustada, ja sellepärast pooldan ma igaks juhuks sellise õiguse andmist riigivanemale.

Juhataja: Härra Kaalep, palun siiski üks moment veel, võib-olla on teile küsimusi. Kõigepealt tahaksin aga ise küsida protsessuaalsete probleemide kohta. Kas me võime käsitleda teie poolt esitatud apellatsiooni sisuna ettepanekut lükata veto tagasi koosseisu enamusega? Paragrahvi 99 tekstis on poolthälteenamus, ka redaktsioon ei lange täpselt kokku.

A. Kaalep: Minu apellatsiooni tuleb käsitleda niimoodi, et veto kummutatakse koosseisu enamusega.

A. Sirendi: Mul on väike küsimus. Riigivanem on apellatsioonis kolmel korral kirjutatud väikese tähega, põhitekstis suurega. Kas see on sellest tingitud, et me oleme riigivanema juba väiksemaks teinud, kui ta enne oli?

A. Kaalep: Minu seisukoht on, et põhiseaduses tuleb kõik instantsid kirjutada väikese tähega. Muidu tekib keeleline vastuolu. Riigivanema kirjutame suure tähega, aga peaministri väikese tähega. Et asi ühtlustatud oleks, arvan ma, et kõik võiks olla väikese tähega. Suure tähe kasutamine on minu meelest poeetiline võte ja seaduses pole see minu arvates vajalik.

Juhataja: Härra Kaalep, suur tänu! Küsimusi rohkem ei ole. Lugupeetud kolleegid! Enne kui kõneks saavad sõna härrad Kask ja Hallaste, ma tuletan veel kord meelde, et probleem on § 99 lõike 2 eelviimase rea tekstis, kus eelnõus on kirjas "poolthälteenamus". Härra Kaalepi ettepanek on kirjutada nende sõnade asemel "koosseisu enamus". On ka redaktsioonilisi muudatusi, eelnõu tekst ja härra Kaalepi apellatsiooni tekst päriselt ei kattu, kuid me leppisime kokku, et praegu juhime oma tähelepanu ainult neile kahele sõnale "koosseisu enamus" või "poolthälteenamus". Kõneks saab sõna härra Kask. Palun!

P. Kask: Austatud kolleegid! Seda on siin juba kaks korda hääletatud, aga nähtavasti tuleb siiski veel kord meelde tuletada need põhiargumendid, miks on presidendi veto tugevdamise katsed tagasi lükatud. See on natuke kummaline, et presidendi võimu püütakse tugevdada just mööda neid suundi, mis on ebaadekvaatsed. Üks neist on presidendi vetoõigus. Kui meil on riik, kus valitsusel peab olema parlamendi usaldus, siis sellest juba järeldeb, et presidendil ei tohiks olla vetoõigust. Vetoõigus tähendab seda, et veto on kummutatav mingisuguse kvalifitseeritud enamusega. Eesti tingimustes, eriti lähiaastatel, on absoluutse enamuse nõuet veelgi raskem ületada kui kahte kolmandikku. Ma tuletan meelde, et ka nendes riikides, kus valitsusel on parlamendi usaldus, aga president valitakse rahva poolt ja tal on küllaltki märkimisväärne võim, kus ta on tavaliselt ühe partei juht, ei ole presidendil vetoõigust. Ei ole tal seda Prantsusmaal, ei ole Soomes, rääkimata nendest riikidest, mis tegutsevad parlamentaarmudeli alusel. Ainus erand, mida professor Shugart teadis nimetada nende riikide hulgas, on Türgi. Seega on ettepanek vastuolus selle mudeliga, mida me praegu kasutame, ja isegi nende mudelitega, millest üldse on räägitud. Ükski mudel ei ole veel kõrvale kaldunud sellest parlamentaarmudeli põhiomadusest, et valitsusel peab olema parlamendi usaldus. Miks see nii on? Miks riigipea vetoõigus sellise mudeli korral on ebaloogiline? See on sellepärast, et presidendi maadlemine parlamendiga on kõige ohtlikum nähtus, eriti noores demokraatias. Kui talle võimu juurde antakse, siis antakse seda eelkõige täidesaatva võimu valdkonnas. Valitsuse moodustamine, valitsuse ja parlamendi laialisaatmine – need on need küsimused, mille puhul Prantsusmaal ja ka Soomes oli presidendil teatud võim. Seadusandlik võim sellises süsteemis, kus valitsusel peab olema parlamendi usaldus, ei ole loomulik. See on süsteemi demokraatlikuna säilitamisele ohtlik. Need on põhilised kaalutlused, miks neljas toimikond seda ettepanekut ei toeta ja miks me ka eelmistel kordadel oleme niisugused ettepanekud tagasi lükanud. Tänan!

Juhataja: Aitäh! Härra Kaalepil on protestiks käsi püsti, palun!

A. Kaalep: Pigem väike korrektiiv kui protest. Veto ei ole sugugi mitte üksnes Türgi riigipeal, vaid ka Soomes ja Islandil. Ja parlamendi laialisaatmise õigus on peale Soome ja Islandi veel Saksamaal, Prantsusmaal ja Portugalis.

Juhataja: Mul on palve kõigile kolleegidele, sealhulgas ka härra Kaalepile, et me ei alustaks vastastikust diskussiooni saalis. Härra Kaalep, on võimalik, et ka teie tehtud märkus vajab omakorda korrektiive. Ma arvan, et ei minul ega teistel assamblee liikmetel ei ole selleks õigust. Kui seda soovitakse teha, siis palun teha seda sõnavõtu kaudu. Aitäh! Härra Hallaste, palun kõnepulti!

I. Hallaste: Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kui me tugevdame riigivanema vetoõigust, siis andkem endale aru, et me peaksime sellesesamasse seadusandluse peatükki tooma sisse veel ühe paragrahvi. See peaks kõlama nii: "Kui riigivanem ei kirjuta seadusele alla ja saadab selle Riigikogusse tagasi, siis on Riigikogul õigus panna see rahvahääletusele. Kui rahvas võtab seaduseelnõu rahvahääletusel vastu, on riigivanema volitused lõppenud ja Riigikogu juhataja kuulutab välja uued riigivanema valimised." See on asja tasakaalustamiseks ilmselt vajalik. Kui Riigikogus on üldine seaduste vastuvõtmise reegel poolthäälteenamus ja veto on kummutatav raskemini kui poolthäälteenamusega, siis võib tekkida ummikolukord. Riigivanem, teades häälte suhet Riigikogus, võib saata tagasi eelnõu, mille Riigikogu on vastu võtnud, ja see veto ületamine osutub Riigikogu jaoks raskeks. Sel juhul peab Riigikogu käes olema ka mingisugune võimalus, et poliitilisse mängu, nüüd juba võitlusse, sekkunud riigivanemat kuidagimoodi neutraliseerida või korrale kutsuda. Kui me anname riigivanemale kätte poliitilise võitluse vahendi, mis ületab kohtuniku vahendid. Peet Kase poolt kunagi ammu toodud näidet kasutades: kui paneme ta n.-õ. poksima, siis peab ka teisel poksijal olema võimalik vastu lüüa. Mitte niimoodi, et kohtunik tõmbab poksikindad kätte ja hakkab ühele poksijale virutama – niimoodi ei ole ilus. Ma teen ettepaneku jääda senise korra juurde, s. t. toetada poolthäälteenamust, ja mitte viia olukorda selleni, et seadusandluse peatükki tuleks kirjutada juurde lisaparahv. Aitäh!

Juhataja: Tänan! Kõneks soovib veel sõna härra Koha. Palun!

K. Koha: Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Eelmistel istungitel me arutasime poolthäälteenamust seaduste vastuvõtmisel ja tookord sai väidetud ju seda, et poolthäälteenamusele on üks distsiplineeriv mõju. Kui teatud osa ühiskonnast, selle inimudel Riigikogus, leiab, et vastuvõetav akt või dokument võib riivata ülejäänud ühiskonnaliikmete huve, siis ta rakendab kogu oma mõju, mis tal saalis on, et takistada seaduse vastuvõtmist. Täheleb, tullakse kohale ja hääletatakse. Ja seetõttu, kui nüüd opositsioon kaotab n.-õ. valvsuse, on riigipeal tõesti võimalus seda asja korrigeerida. Ma tahaksin pöörata tähelepanu veel ühele tahule. Praktika on näidanud seda, et põhimõtteliselt ei ole kõik Riigikogu liikmed oma kompetentsilt suutelised ühe või teise küsimuse üle otsustama. Me oleme siiski piiratud subjektid, igaüks omamoodi, ja kui me tõstame nüüd selle veto kummutamise kvoodi koosseisu enamusega kõrgemaks, siis võib kujuneda järgmine olukord. Ütleme, et üks seadus on vastu võetud häältega 3 : 1, sest põhimõtteliselt need neli saadikut ongi huvitatud selle dokumendi vastuvõtmisest või tagasilükkamisest. Nad on seda arutanud põhjalikult, nad on selles küsimuses kompetentsed. Nüüd on ainuke oht, et selle normiga rikutakse ülejäänud osa huve. Ja kui me toome nüüd sisse selle koosseisu enamuse, siis me sunnime tegelikult otsustama ebakompetentseid inimesi ja rikume kogu selle normi ära. Minu meelest on see väga ohtlik situatsioon, kui me paneme oma otsuseid muutma ebakompetentsuse. Tänan!

Juhataja: Suur tänu, härra Koha! Lugupeetud kolleegid! Mul on teile selline ettepanek: kuna me arutame seda küsimust kolmandat korda, siis piirdugem härra Kase sõnavõtuga kohalt, ja ma palun, et härra Kross aitaks hinnata meie arutelu, kas kinnitada meie mõtteid või rõhutada, et nendes on vaja teha korrektiive. Niisiis, kõigepealt saab kohalt sõna härra Kask ja pärast seda ma palun, et meid aitaks assamblee ekspert härra Jaan Kross. Härra Kask, teil on sõna.

P. Kask: Ma tahtsin täpsustada härra Kaalepi argumente. Kõigepealt Islandi kohta. Islandi presidendi valib rahvas ja tal on põhiseaduse järgi tõesti seadusandlikke õigusi, aga tegelik elu on natuke teistsugune, kui kirjas on. Islandi presidendiks ei kandideeri kunagi erakondade liidrid ja president ei sekku ka kunagi poliitilisse ellu. Miks see nii on? Ühe põhjusena nimetatakse traditsioonide kõrval ka seda, et Islandi põhiseadus on muudetav lihthäälteenamusega ja niipea kui president sekkuks, teeks parlament talle kohe ära, võtaks talt selle võimu lihtsalt ühe aktiga ära. Soome presidendi vetoõiguse kohta ei ole mina midagi kuulnud. Minu andmetel ei ole tal vetoõigust, mis oleks kummutatav või mille kummutamiseks oleks nõutav kvalifitseeritud enamus. Ja mis puudutab parlamendi laialisaatmist, siis loomulikult ma ei ole väitnudki, et parlamentaarsüsteemis ei oleks presidendil parlamendi laialisaatmise õigust. See on just see, mis ei ole ohtlik. Ohtlikud on otsesed seaduste mõjutamise, seadusandliku protsessi mõjutamise teed. Tänan!

Juhataja: Tänan! Härra Kross, ma palun teid kõnepultil ja palun osutada oma abi Põhiseaduse Assambleele. Sõna on härra Jaan Krossil.

J. Kross: Head kolleegid! Kolleeg Koha oma äsjases sõnavõttus kinnitas, et Kaalepi apellatsioon, kui me selle vastu võtaksime, soodustaks ebakompetentsi mobiliseerumist parlamendis. Minu meelest sisaldub niisuguses mõttes aprioorne parlamendiliikmete diferentseerimine kompetentseiks üksikisikuiks, kes otsustavad küsimusi, ja massiks, kes kas tuleb kaasa või ei tule kaasa, aga ühesõnaga on nii või teisiti inertne. Selle mõttekäigu vastu ma vaidlen kõigepealt või küsimärgistan selle mõttekäigu otstarbekuse ja põhjendatuse. Ma arvan, et Kaalepi apellatsioonis ei kärbita lubamatul viisil parlamendi võimalusi ja parlamendi võimu. Koosseisu enamus võib praktiliselt kõike. Võtku ta siis kätte ja viitsigu, või kui ta ei viitsi, siis meie, valijaskond, oleme valinud parlamenti valed inimesed. Viga pole siis mitte selle apellatsiooni idees, vaid meie orienteerumatuses inimeste seas, keda me valime. Juhusliku enamuse oht, millest Kaalep rääkis, on ju siis ikkagi häbemata suur, kui sellele ei püüta seada mingisuguseid piire. Juhusliku enamuse ohtu, noh, ütleme jutumärkides, kogesime teatud viisil ka eile, kui üks hääl, 18 : 17, otsustas tegelikult praeguse põhiseaduse variandi järgi meid ees ootava vabariigi tüübi. Üks hääl! Keegi juhuslikult viibis või ei viibinud näiteks WC-s. Ja meil on nüüd parlamendi poolt valitava riigipeaga riik, ehkki minut enne seda oli ta eelnõu järgi valijameeste kogu poolt valitava riigipeaga riik. Nii et ma tahaks toonitada seda, et Kaalepi apellatsiooni heakskiidu korral parlament aktiveeritakse, temalt nõutakse pisut rohkem, temalt nõutakse tõsisemat osavõttu asjade otsustamisest, aga teda ei diskvalifitseerita, tema võimu ei kärbita mitte kõige väiksemalgi määral.

Juhataja: Tänan, härra Kross! Me teeme veel kohaloleku kontrolli ja pärast seda hääletame. Kohaloleku kontroll, palun! Kohal on 36 assamblee liiget. Probleem, mida me lahendame hääletamise kaudu, on § 99 lõike 2 lõpus. Me selgitame kolmandat korda assamblee seisukohta küsimuses, kuidas jääb riigipea vetoõigusega. Teile väljajaotatud eelnõu tekstis on kirjas, et kui Riigikogu jätab poolthäälteenamusega riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata, kirjutab riigivanem seadusele alla. Härra Kaalepi esitatud apellatsioonis nõutakse

poolthälteenamuse asendamist koosseisu enamusega. See on küsimus, millele me nüüd otsime vastust hääletamise kaudu. Kes on selle poolt, et § 99 lõikes 2 asendada vastavalt härra Kaalepi apellatsioonile sõna "poolthälteenamus" sõnadega "koosseisu enamus"? Hääletame. 7 poolt- ja 28 vastuhäält. Härra Kaalepi apellatsioon lükati tagasi ja meie eelnõu teksti jäi § 99 lõikesse 2 sõna "poolthälteenamusega"

PA 07.12.1991 redaktsioon²⁴

VII PEATÜKK

Seadusandlus

§ 96. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega.

§ 97. Seadusandliku algatuse õigus on:

1. Riigikogu liikmel;
2. Riigikogu saadikurühmal;
3. Riigikogu komisjonil;
4. Vabariigi valitsusel;

§ 98. Seaduseelnõud, mis toovad kaasa kehtivas riigieelarves tulude vähendamist, kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.

ALTERNATIIV: § 98 välja jätta.

§ 99. Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla Riigivanem.

Riigivanem kirjutab Riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla neljateistkümne päeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest Riigikogus või saadab seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi Riigikogusse. Kui Riigikogu võtab Riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul uuesti vastu, kirjutab Riigivanem seadusele alla.

§ 100. Seadus jõustub kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas, kui seaduses või seaduse rakendusotsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega.

§ 101. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthälte enamust, võib Riigivanem välja kuulutada Riigikogu ennetähtaegsed valimised.

§ 102. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute ratifitseerimise, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise, riigikaitse ning riigi rahalistesse kohustustesse puutuvaid küsimusi.

²⁴ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.24, 194–96.

§ 103. Kui Riigikogu on takistatud kokku tulemast, on Riigivanemal õigus anda seaduse jõuga seadlusi, mis kannavad Riigivanema, Riigikogu juhataja ja peaministri allkirja. Seadluste andmise korra sätestab seadus.

Kui Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist Riigivanema seadlust ei kinnita, kaotab see kehtivuse.

§ 104. Riigivanema seadlusega ei saa kehtestada ega muuta:

1. Eesti Vabariigi põhiseadust;
2. Riigikogu valimisseadust;
3. kohaliku omavalitsuse valimisseadust;
4. seadust Riigivanemast;
5. rahvahääletuse seadust;
6. seadust Riigikogust;
7. Riigivanema ja Riigikogu liikmete tasu seadust;
8. riigieelarve seadust ja riigieelarvet;
9. riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
10. Eesti Panga seadust;
11. riigikontrolli seadust;
12. kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
13. välis- ja siselaenudesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
14. erakorralise seisukorra seadust;
15. riigikaitse seadust.

PA 13.12.1991 redaktsiooni I versioon²⁵

VII PEATÜKK

Seadusandlus

§ 94. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega.

§ 95. Seadusandliku algatuse õigus on:

1. Riigikogu liikmel;
2. Riigikogu saadikurühmal;
3. Riigikogu komisjonil;
4. Vabariigi valitsusel.

§ 96. Seaduseelnõud, mis toovad kaasa kehtivas riigieelarves tulude vähendamist, kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.

²⁵ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.24, l 110–111.

ALTERNATIIV: § 96 välja jätta.

§ 97. Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla Riigivanem.

Riigivanem kirjutab Riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla neljateistkümne päeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest või saadab seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi Riigikogusse. Kui Riigikogu võtab Riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul uuesti vastu, kirjutab Riigivanem seadusele alla.

§ 98. Seadus jõustub kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas, kui seaduses või seaduse rakendusotsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega.

§ 99. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthääle enamust, võib Riigivanem välja kuulutada Riigikogu ennetähtaegsed valimised.

ALTERNATIIV: § 99 lg. 2 lause teine poolt sõnastada: kuulutab Riigivanem välja

§ 100. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute ratifitseerimise, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise, riigikaitse ja riigi rahalistesse kohustustesse puutuvaid küsimusi.

§ 101. Kui Riigikogul ei ole võimalik kokku tulla, on Riigivanemal õigus anda seaduse jõuga seadlusi, mis kannavad Riigivanema, Riigikogu juhataja ja peaministri allkirja. Seadluste andmise korra sätestab seadus.

ALTERNATIIV: § 101 lg. 1 välja jätta: Riigikogu juhataja.

Pärast kokkutulemist Riigikogu kas kinnitab või tühistab Riigivanema seadluse. Kui Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist Riigivanema seadlust ei kinnita, kaotab see kehtivuse.

§ 102. Riigivanema seadlusega ei saa kehtestada ega muuta:

1. Eesti Vabariigi põhiseadust;
2. Riigikogu valimisseadust;
3. kohaliku omavalitsuse valimisseadust;
4. seadust Riigivanemast;
5. rahvahääletuse seadust;
6. seadust Riigikogust;
7. Riigivanema ja Riigikogu liikmete tasu seadust;
8. riigieelarve seadust ja riigieelarvet;
9. riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
10. Eesti Panga seadust;
11. riigikontrolli seadust;
12. kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
13. välis- ja siselaenu ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
14. erakorralise seisukorra seadust;
15. sõjaseisukorra seadust;

16. riigikaitse seadust.

13.12.1991 istungi stenogrammist:

Seadusandluse peatükis on alternatiiv § 96 kohta, mis puudutab nõuet varustada seaduseelnõud, mis toovad kaasa muudatused kehtivas riigieelarves, algatajate poolt rahaliste arvestustega. Redaktsioonitoimkond, kaaludes seda sätet, leidis, et Riigikogu seisukohalt peab sel juhul olema selge filter, kes langetab juba eelnevalt otsuse, kas antud eelnõu tuleb varustada sellise lisaga või mitte. See muudab seadusandliku protsessi Riigikogus tunduvalt kohmakamaks ja toob seadusandlusesse sisse teatud subjektiivsed momendid. Probleem on § 99 lõikes 2, kus praeguse redaktsiooni kohaselt on riigivanemale antud õigus otsustada selle üle, kas Riigikogu poolt rahvahääletusel tagasi lükatud eelnõu korral kuulutada välja ennetähtaegsed valimised või ei. See muudab riigivanema poliitiliseks kaalukeeleks, annab talle funktsiooni, mida me siiani oleme püüdnud vältida. Me leidsime redaktsioonitoimkonnas, et tõepoolest on vaja veel kord kaaluda, kas mitte jääda esialgse sõnastuse juurde, mis oli välja pakutud kolmanda toimkonna poolt, et igal juhul, kui rahvas on oma otsuse eelnõu kohta langetanud, kuulutab riigivanem välja uued valimised. Paragrahvis 101, mis räägib riigivanema seadlustest, on sätestatud nõue, et nendele peavad alla kirjutama ka Riigikogu juhataja ja peaminister. Peaministri allkiri ei tekita mingeid probleeme, kuid Riigikogu juhataja allkiri sellel dokumendil tähendab, et Riigikogu juhataja peab selle ülesande täitmisel minetama oma tavalise erapooletuse, mis tal on kohustuslik Riigikogu juhataja ülesandeid täites. Kuna Riigikogu peab hiljem seadluse kas kinnitama või tagasi lükkama, võib Riigikogu juhataja sekkumine seadusandlikku protsessi muuta tema neutraalse rolli antud küsimuse arutamisel küsitavaks. Paragrahvi 102, kus on antud nende seaduste loetelu, mida riigivanema seadlusega ei saa muuta ega kinnitada, on lisandunud ka sõjaseisukorra seadus.

[...]

L. Hänni: Lugupeetud kolleegid! Paragrahvi 96 suhtes oli redaktsioonitoimkonnal kõhklust, kas on otstarbekas seada sellist piiravat tingimust seaduseelnõude esitamisele Riigikogus, sest seadusandliku protsessi algstaadiumis on üsnagi raske hinnata, milliseid tagajärgi eelarvele toob kaasa selle seaduseelnõu vastuvõtmine. Sellise piirangu sisseviimine muudab seadusandliku protsessi kindlasti kohmakaks. See võib vaidlused seaduseelnõu sisu üle kallutada pigem suunda, kas esitatud finantspõhjendused selle eelnõu majandusliku külje kohta on õiged, kas need prognoosid peavad paika. Seetõttu redaktsioonitoimkond, püüdes vältida filtrit seadusandlikus protsessis, teebki ettepaneku veel kord kaaluda § 96 otstarbekust põhiseaduses. Aitäh!

Juhataja Vabandust, mul on otsekohe üks küsimus! Kas redaktsioonitoimkonna esimees võib kommenteerida võrdlevalt § 96 ja § 108? Minu arusaamist mööda näivad need üsna kokkulangevad.

L. Hänni: Meie tähelepanu juhtisidki §-le 96 põhiliselt eksperdid, kes leidsid, et siin on väga palju sõnastuslikku sarnasust. Mõte, mis nendes paragrahvides on väljendatud, on aga siiski erinev. Paragrahv 108 puudutab otseselt riigieelarve muudatuseettepanekuid, aga § 96 puudutab seaduseelnõu, mille vastuvõtmise tagajärjel võib tekkida vajadus muuta riigieelarvet. Võiks öelda nii, et § 96 toime riigieelarvele on kaudsem kui § 108 toime.

Juhataja: Selge. Sõna on palunud härra Koha. Palun!

K. Koha: Austatud juhatus! Lugupeetud kolleegid! Kas ma võiksin praegu esinedes puudutada mõlemat, nii § 96 kui ka 108, mis on tegelikult omavahel seotud? Juhataja Ma arvan, et selle vastu ei ole kellelgi midagi, kui just proteste ei tule. K. Koha Lugupeetud kolleegid! Ma püüan seletada riigieelarvet kui süsteemi üht tähtsaimat dokumenti, mis põhiseaduse järel on tegelikult teisel kohal meie riigi elus, sest riigieelarve seadus puudutab kõiki elanikke Eestimaal ja igas teises riigis samamoodi. Riigieelarve koosneb kahest poolest. Üks on tulude pool, mis näitab, kust kulutajad saavad tulu, millistest allikatest ja kui suures ulatuses. Teine pool näitab, kuhu see raha kulub. Vabandust päevapoliitika pärast, kuid me oleme 50 aastat elanud selliselt, et riigieelarve oli kaheleheküljeline. Meie tänases elus on see üks väike korralik klade. Tsiviliseeritud riikides on riigieelarve seadus mahult võrreldav piibliga. See on ülimalt täpne dokument. Riigieelarve esitab valitsus, kelle taga on tohtu aparaat, kes teeb arvestusi, milliseid kulusid on vaja teha ja tarvis teha ning kust on võimalik ka tulusid hankida. Terve see süsteem töötab. Enne § 96 juurde jõudmist veel niipalju, et iga aasta kinnitab Riigikogu riigieelarve. Ta paneb täpselt paika tulud ja kulud, s. t. fikseerib need. Valitsuse projekt, kui seda ei muudeta, saab heaks kiidetud ja kuulub täitmisele valitsuse poolt. Valitsus on ainuvastutaja Riigikogu ees. Sisuliselt ongi eelarve see dokument, mille kaudu viiakse ellu riigi sise- ja välispoliitikat. Kui pole raha, siis pole ka poliitikat. Nüüd, et vältida populismi, on vaja sisse viia piirav tingimus. Võib ju juhtuda nii, et aasta keskel võetakse vastu ükskõik milline dokument, mis reguleerib suhteid ühiskonnas ja võib muuta kehtivas riigieelarves olevaid kulusid või ka tulusid. Tulud on põhiliselt riigieelarves maksude näol. Kui muudame maksuseadust, jäävad mõned kulutused tegemata. Seda ei saa teha populistlikult. Seetõttu ongi vaja, et see, kes algatab ühe või teise seaduse, peab ka põhjendama, et see ei muuda eelarve kulude struktuuri, või kui muudab, siis kust võetakse selleks kate. Riigi peremees saab ju kulutada raha siis, kui rahakotis raha on. Paragrahv 96 räägib olukorrast, kui kehtiv riigieelarve toimib ja samas tahetakse aasta keskel muuta mingit suhet, mis toob kaasa kulusid. Paragrahv 108 räägib sellest, et kui valitsus esitab riigieelarve eelnõu Riigikogule arutamiseks, siis põhimõtteliselt näidatakse ära, millised on Riigikogu õigused selles küsimuses, mida võib Riigikogu teha. Eelarve koostamine ei ole ühe päeva töö, seda tehakse peaaegu aasta otsa. Seetõttu on vaja määrata ära ka tingimused, kuidas neid muutmisettepanekuid tehakse. Riigieelarve eelnõus tulusid ei puudutata, sest tulud on juba maksuseadustega paika pandud, aga kulusid võib põhimõtteliselt muuta, kuid tuleb jälle näidata, kas tulud võimaldavad neile katteallikaid. Seetõttu on tarvis, et need paragrahvid on eraldi peatükkides sees. Sellega anname põhiseadusliku garantii, et eelarve juures ei tehta päevapoliitilisi populistlikke otsuseid, vaid põhjendatud otsuseid. 1937. aasta põhiseadusesse oli sisse pandud veel raskem tingimus. Selle järgi võis seadusandlik akt Riigikogus lugemisele tulla ainult siis, kui selleks oli valitsuse nõusolek. Praegu on piirav tingimus see, et algataja peab esitama vajalikud arvestused. Aitäh!

Juhataja: Tänan! Sõna on palunud härra Käbin. Palun!

T. Käbin: Tänan! Lugupeetud kolleegid! Paragrahvi 96 põhimõte on muidugi õige, aga see norm on toodud praegu absoluutsena. Võtame kätte sellesama põhiseaduse projekti ja vaatame, milliseid ülesandeid Riigikogu lahendada peab. Oletame, et Riigikogu kuulutab riigis välja erakorralise seisukorra. Tulenevalt §-st 96 peab kas kaitseminister või valitsus, kui ta esitab Riigikogule eelnõu, seal ära märkima, kui palju see erakorralise seisukorra väljakuulutamine Eesti Vabariigis maksma läheb ja kust see raha võetakse. Nii me jõuame selliste absurdsete näidetenii. Neid me võime tuua kümneid ja kümneid, sest norm §-s 96 on absoluutne, §-s 96

kehtib see kõikide kohta. Samuti tuleb siis, kui on vaja läbi viia kohalike volikogude täiendavad valimised, kohe ära märkida, kust selleks raha võetakse ja kui palju see maksab. Minu arvates on see põhimõtte eelarve koostamisel õige. Loomulikult arutab Riigikogu ka jooksva töö käigus, kust raha saab ja kas üldse on võimalik vastavaid kulutusi teha, kuid sellise absoluutse normi fikseerimist põhiseaduses mina küll ei toeta.

Juhataja: Tänan! Võib-olla härra Runnel ei solvu, kui ma annan praegu sõna uuesti Kalju Kohale, kes ilmselt otseselt härra Käbini sõnavõtust ajendatuna on sõna palunud. On see nii? Sõna on siiski härra Runnelil. Palun!

H. Runnel: Tänan! Ma pean ka loomulikuks, et härra Koha räägib lõpuks, sest ma saan ainult jagada oma suurt nõutust. Muidugi on lihtne niisugust paragrahvi välja jätta, kuid on öeldud, et riigieelarve kontrollimine rahva poolt – mitte küll otseselt rahvahääletuse kaudu – on Riigikogu valimise järel rahva teine eneseteostamise võimalus üldse. Kui me selle mõtte välja kraabime, siis võtame selle riigi rahvalt suure enesemääramise õiguse ära. Nii et selle paragrahvi sissejätmine on riigielu seisukohalt vajalik, aga võib-olla mõned targad mehed ütleksid, kuidas seda paremini sõnastada. Põhimõtteliselt peaks see sees olema.

Juhataja: Täname! Härra Koha, palun!

K. Koha: Lugupeetud kolleegid! Härra Käbin tõi siin välja selle normi absoluutsuse. Ma pean täiesti loomulikuks, et kui riigis on erakorraline seisukord, siis põhimõtteliselt tuleb ikkagi võtta vastu otsus, milliseid kulusid me kärbime, et erakorralises olukorras ära elada. See tuleb ikkagi teha Riigikogu otsusega, aga Riigikogu peab teadma, mida ta otsustab. Ei saa teha otsust, et vaat, meil on kaitseolukord ja me kohe kulutame. Peab endale aru andma, et me võime riiivata teiste eluvaldkondade huve. Selleks ongi vaja arvestusi, ükskõik mis olukord siis ka ei ole. Alati, kui tehakse mingid otsused raha kohta, tuleb vaadata, kas me midagi ei riiiva. Teine absurdne näide: me võtame seisukoha ja politsei jääb nälga. Ühesõnaga, alati peab ikka lugema raha üle, kui palju meil seda jätkub ja kellelt me maha võtame. Selle üle tuleb mõelda. Aitäh!

Juhataja: Tänan! Sõna on härra Kasel.

P. Kask: Kallid kolleegid! Loomulikult tuleb kogu aeg mõelda rahale ja rahakotile ja sellele, kas ettepanevat reformi kannatab läbi viia, kas raha selleks jätkub jne. Aga antud juhul selle paragrahvi sõnastus, nagu see on, ei ole iseenesest uus, see on Pätsi põhiseadusest. See on kindlasti piirav tingimus seaduste algatajatele. Pealegi on võrdlemisi raske kindlaks määrata, kas arvestused vastavad neile tingimustele, mis selles paragrahvis on nõutud. Formaalselt võib neid arvestusi nõuda ja paber, mille peale on mingi number kirjutatud, on arvestus. Ma arvan, et kui tekib küsimus, kas rahakott kannatab ja kas see asi eelarvet lõhki ei aja, siis tõstatab selle küsimuse kas valitsus või vastav minister niikuinii. Eks tema ülesanne ole siis süüdistada, et tahetakse eelarvet lõhki ajada, ja varustada see süüdistus ka vastavate arvutustega, aga mitte see, kes teeb ettepaneku, ei pea otsekohe leidma tunnistust, kas asi on vastavuses eelarve võimalustega. Ma arvan, et põhimõtte ise on aktsepteeritav, aga ta vajab vahest pikemat lahtikirjutamist seadustes. Ma arvan ka, et see ei peaks olema kategooriline nõue iga seaduseelnõu esitajale. Mina küll soostun ettepanekuga see praegu välja jätta.

Juhataja: Tänan! Härra Uluots, palun!

Ü. Uluots: Kallid kolleegid! Ma toon teile ühe näite hiljutisest ülemnõukogu tööst, kui me arutasime 1991. aasta teise poolaasta lisaelarvet. Saalist tuli äkki esialgu väga süütuna näiv

ettepanek, kuid põhjalikumal vaatamisel viis see ettepanek eelarve jalapealt tasakaalust välja. Seda lubas meie reglement. Kuna reglemendis, mis on meie jaoks praegu põhiseadus, sellist piirangut ees ei olnud, pidi ülemnõukogu nägema peaaegu kaks päeva vaeva, et tasakaalust välja viidud eelarve uuesti tasakaalu viia. Kohal on täiesti õigus, et kui vastavad piirangud on ees, ei tule selliseid populistlikke ettepanekuid. Võib-olla läheb mööda kolm-neli aastat ja siis võib selle paragrahvi tõesti siit välja võtta, kui on eraldi vastu võetud eelarve koostamise seadus vms. Niikaua kui seda ei ole, leian mina siiski, et põhiseaduses peavad olema mõlemad paragrahvid, mida praegu arutatakse.

Juhataja: Tänan! Härra Kask, palun!

P. Kask: Lugupeetud härra juhataja! Härra Uluots rääkis minu arust §-st 108, aga meie arutame § 96. Me ei aruta eelarveküsimusi.

Juhataja: Kas on vastuväiteid, kui lõpetame sõnavõttud härra Kåbini sõnavõttuga? Ei näi olevat. Sõna on härra Jürgensonil.

K. Jürgenson: Raha on loomulikult tähtis lugeda, kuid samuti on ülemnõukogu praktikas juba juurdunud ja usutavasti juurdub ka tulevase Riigikogu praktikas see, et seaduseelnõusid ei võeta vastu mitte kohe pärast esitamist, s. t. nad läbivad teatud etapi, mida võib nimetada lugemisteks (neid on üks, kaks või neli). See allub teatud korrale ja selle aja jooksul läbivad nad ekspertiisi. Selle aja jooksul saame vastuse ka eelnenud küsimusele, kas nimetatud seaduse vastuvõtmine mahub olemasoleva eelarve raamidesse või ei. Kui see sinna ei mahu, siis selle küsimuse tõstatab juba kas mingisugune eelarvekomisjon või keegi muu ja kui see toob kaasa eelarve muutmise, siis see käib teise korra järgi. Ma ei usu, et seaduslooja peaks tegelema tema jaoks võib-olla täiesti võõrasse valdkonda kalduva arvutusega. Aitäh!

V. Kois: Lugupeetud kolleegid! Mul on väga kahju, et härra Uluots ära läks. Asi on selles, et mina olen ka majanduskomisjoni liige ja meil juhtub väga tihti niisuguseid olukordi, kus majanduskomisjon tahab parandada mingit valitsuse projekti. Siis hakkavad valitsuse esindajad kohe vastu rääkima ja nõudma, et kust see raha võtta ja kuhu paigutada. Kuna nagunii kogu informatsioon on valitsuse käes, siis on nende käes väga tugev relv. Kui me praegu sätestamegi selle põhiseaduses, siis mitte midagi me nendega ära teha ei saa. Selline on juba praktika. Aitäh!

T. Kåbin: Lugupeetud kolleegid! Seaduseelnõu võib olla varustatud kõige paremate, ideaalsemate arvutustega, kust raha saada, aga see kõik ei välista taolisi juhtumeid, nagu härra Uluots just äsja rääkis – ettepanekuid saalist, mis muudavad kõik varem tehtud arvestused nulliks. Nii et sellega me seame eelnõu esitajale kategeoorilised tingimused, aga selle kohta, kuidas arutelu käigus seda muuta võib, ei ole midagi. Ma toetan Peet Kaske, et küsimus tuleb lahendada seadusega, sest loomulikult on need olulised küsimused, kuid ei ole vaja seada põhiseadusesse taolist absoluutset normi. Tänan!

Juhataja: Formuleerin küsimuse: kes on selle poolt, et § 96 välja jätta? Hääletame. Poolt on 21, vastu 5. Paragrahv 96 on otsustatud välja jätta.

L. Hånni: Lugupeetud kolleegid! Jårgmine küsimus peitub §-s 99, mis käsitleb rahvahåäletusel langetatud otsust ja Riigikogu saatust pärast seda. Sellesse såttesse on peidetud kaks asjaolu. Kõigepealt langetatakse rahvahåäletusel otsus eelnõu kohta ja ühes sellega ka Riigikogu kohta. Just sellisel kujul oli esialgu kolmanda toimkonna ettepanek ja tekst selle paragrahvi kohta. Nimelt oli såttestatud, et riigivanem kuulutab välja Riigikogu ennetåhtaegsed valimised.

Vahepeal tõi redaktsioonitoimkond sisse paindlikuma võimaluse, nimelt sellise, et riigivanem võib välja kuulutada Riigikogu ennetähtaegsed valimised, ja ühes sellega me andsime riigivanemale ka teatud vahekohtuniku rolli rahva ja Riigikogu vahel. Praeguse alternatiivi sissetoomisega tahtsime veel kord algatada mõttevahetuse selle üle, millisel kujul see säte ikkagi peaks olema: kas on vaja, et riigivanem oleks vahekohtunik Riigikogu ja rahva vahel, või peaks rahvahääletuse tulemus üheselt määrama rahva ja Riigikogu vahekorra selles mõttes, et eelnõu tagasilükkamine tähendab ka rahva umbusaldusavaldust Riigikogule. Kuna aga toimkonna arvamus on siin muutunud, sest tänase seisuga toetavad nad just nimelt põhiteksti, siis on ilmselt vaja veel kord teha kindlaks, milline on Põhiseaduse Assamblee tõeline tahe § 99 suhtes. Aitäh!

Juhataja: Suur tänu! Kas tematoimkonna poolt on kommentaari oodata? Härra Koha, palun!

K. Koha: Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Meie hääletustulemus näitas, et me § 99 alternatiivi ei toeta, me jääme selle pehmema sõnastuse juurde.

P. Kask: Mina see olin, kes selle pehmema sõnastusega välja tuli. Tõsi küll, see annab riigivanemale suurema võimu, aga nii väga suur see võim ka ei ole. On siiski küsimusi, mis ei ole usaldusküsimused, aga mida ka Riigikogu võiks rahvahääletusele panna. Need võivad olla moraaliküsimused, nii nagu näiteks katoliiklikes riikides on korraldatud referendumeid abielulahutuse lubamise kohta. Küllap leitakse ka Eestis selliseid juhuseid, kus küsimus on poliitiliselt neutraalne ega ole sisuliselt kuidagi usaldusküsimus Riigikogu suhtes, aga kus Riigikogu soovib asja otsustada rahvahääletusel. On olemas teatud küsimustering, kus referendum, rahvahääletus on adekvaatsem meetod otsuse tegemiseks kui hääletamine Riigikogus. Riigivanema õigus otsustada, kas kuulutada välja valimised või mitte, ei lähe vastuollu tema vahekohtuniku positsiooniga. Talle antakse lihtsalt otsustada, kas referendumile pandud küsimus on usaldusküsimus või mitte, kas see oli usaldamatuse väljendus rahva poolt või mitte. Täna!

Juhataja: Selge. Kas on sõnasoovijaid? Ei ole. Sellisel juhul me paneme hääletusele küsimuse, kas sätestada § 99 lõike 2 teine pool sõnadega: "Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthääldenamust, kuulutab riigivanem välja Riigikogu ennetähtaegsed valimised." Kes on selle poolt, et kui seaduseelnõu rahvahääletusel läbi kukub, peab riigivanem välja kuulutama Riigikogu uued valimised? Hääletame. Poolt on 22, vastu 5. Assamblee on otsustanud jääda põhiteksti juurde.

L. Hänni: Lugupeetud kolleegid! Paragrahvi 101 alternatiiv sunnib meid veel kord järele mõtlema selle üle, kes koos riigivanemaga peaksid osa võtma riigivanema seadluste väljatöötamisest ja kinnitama seda ka oma allkirjaga. Täna hommikupoolikul püüdsin ma põhjendada, et Riigikogu juhataja allkirja nõue on problemaatiline selle tõttu, et Riigikogu juhataja peaks olema neutraalne isik Riigikogu suhtes. Kuna § 101 viimane lõige nõuab, et Riigikogu igal juhul võtaks seisukoha seadluse suhtes või see lakkab kehtimast, siis on üsna loogiline, et Riigikogu juhataja, kes juhatab ka selle otsuse arutelu Riigikogus, ei (?) oleks eelnevalt seotud seadluse väljaandmisega. Seetõttu on redaktsioonitoimkond seisukohal, et riigivanema seadlused võiksid kanda riigivanema ja peaministri allkirja ning me võiksimme tekstist välja jätta Riigikogu juhataja. Aitäh!

V. Salum: Palun vabandust, aga vaidlen vastu! Kui seadusandlik organ on Riigikogu, miks siis erakorralises olukorras tuleks Riigikogu täielikult välja jätta? Kui § 101 kohaselt Riigikogu ei

saa erakorralises olukorras kokku tulla, siis Riigikogu juhataja peaks ikkagi seadluse tegemise juures olema. Erapooletu seadluse, tõe ning õiguse huvides las see olla.

K. Koha: Lugupeetud kolleegid! Hääletega 5 : 1 ei toeta kolmas toimkond alternatiivi. Aitäh!

P. Kask: Kallid kolleegid! Tekkis alternatiiv, et spiiker peaks olema neutraalne isik, mis on iseenesest õige. Paljudes parlamentides spiiker ei hääleta kaasa, aga antud juhul võiks tema allkiri seadluse all olla kas või juba selle märgiks, et ta nõustub, et Riigikogu ei saa kokku tulla. Täna!

Juhataja: Selge. Suur tänu nende märkuste eest! Kas on veel sõnasoovijaid? Ei ole. Asume hääletamise juurde. Kes on selle poolt, et §-st 101 jätta välja sõnad "Riigikogu juhataja" ja piirduda erakorralises olukorras väljaantavate seadluste allkirjastamisel riigivanema ja peaministriga? Kes on selle poolt, et jätta välja Riigikogu juhataja? Hääletame. Poolt on 27, vastu 4. Alternatiiv on tagasi lükatud.

PA 13.12.1991 redaktsiooni II versioon²⁶

VII PEATÜKK

Seadusandlus

§ 93. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega.

§ 94. Seadusandliku algatuse õigus on:

- 1) Riigikogu liikmel;
- 2) Riigikogu saadikurühmal;
- 3) Riigikogu komisjonil;
- 4) valitsusel.

§ 95. Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla Riigivanem.

Riigivanem kirjutab Riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla neljateistkümne päeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest või saadab seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi Riigikogusse. Kui Riigikogu võtab Riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul uuesti vastu, kirjutab Riigivanem seadusele alla.

§ 96. Seadus jõustub kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas, kui seaduses või seaduse rakendusotsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega.

§ 97. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthääle enamust, võib Riigivanem välja kuulutada Riigikogu ennetähtaegsed valimised.

²⁶ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.4, l 164–165.

§ 98. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute ratifitseerimise, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise, riigikaitsele ning riigi rahalistesse kohustustesse puutuvaid küsimusi.

§ 99. Kui Riigikogul ei ole võimalik kokku tulla, on Riigivanemal õigus anda seaduse jõuga seadlusi, mis kannavad Riigivanema, Riigikogu juhataja ja peaministri allkirja. Seadluste andmise korra sätestab seadus.

Pärast kokkutulemist Riigikogu kas kinnitab või tühistab Riigivanema seadluse. Kui Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist Riigivanema seadlust ei kinnita, kaotab see kehtivuse.

§ 100. Riigivanema seadlusega ei saa kehtestada ega muuta:

- 1) Eesti Vabariigi põhiseadust;
- 2) Riigikogu valimisseadust;
- 3) kohaliku omavalitsuse valimisseadust;
- 4) seadust Riigivanemast;
- 5) rahvahääletuse seadust;
- 6) seadust Riigikogust;
- 7) Riigivanema ja Riigikogu liikmete tasu seadust;
- 8) riigieelarve seadust ja riigieelarvet;
- 9) riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
- 10) Eesti Panga seadust;
- 11) riigikontrolli seadust;
- 12) kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
- 13) välis- ja siselaenuksesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
- 14) erakorralise seisukorra seadust;
- 15) sõjaseisukorra seadust;
- 16) riigikaitse seadust.

PA 16.01.1992 istungi stenogrammist:

K. Kama: [...] Muudetud on seda põhimõtet, et riigivanem kirjutab alla vastuvõetud seadustele. Praeguse variandi järgi riigivanem kuulutab need välja. Vahe on selles, et eelnõu eelmise redaktsiooni järgi oli riigivanem pärast teistkordset seaduse vastuvõtmist parlamendis kohustatud seadusele alla kirjutama. Leidsime, et ei ole eetilise sundida inimest alla kirjutama aktile, mida ta ei pea põhimõtteliselt õigeks. Nüüd on asi lahendatud nii, et riigivanem oma otsusega kuulutab akti välja või saadab selle Riigikogule tagasi, ja kui Riigikogu võtab sama seaduse teistkordset vastu, siis kuulutab Riigikogu omaenda otsusega seaduse välja ja paneb selle kehtima.

Redaktsioonitoimkonna ja ekspertgrupi 16.01.1992 koosoleku protokollist²⁷:

VII peatükk "Seadusandlus".

§93. jääb samaks.

§94. Truuväli:

Ei pea õigeks, et Riigikogu liikmel on algatuse õigus - kuid nähes valimisseadust, olen nõus.

Seaduste algatamise õigus - oleks õigem.

Hänni: Kuidas jääb sellisel juhul otsustega.

Truuväli: Need on Riigikogu töö sisemiseks korralduseks "saadikurühm". Mida see tähendab?

Hänni: "fraktsiooni" mõttes

Seotus mandaadiga - seda ei ole. Kas ta on siis saadik peale vande andmist?

Lang: p.5. Vabariigi presidendil põhiseaduse muutmise küsimuses.

Kui on pidevalt parlamendi ja valitsuse vahelised pinged, võtaks pinged maha.

Hänni: Riigivanem võib läbi saadikute algatada. Kui aga Riigikogu ei aksepteeri presidendi otsust, tekitab konflikti nende vahel.

Truuväli:

§ 94. täiendada lg. 2.

Riigikogul on õigus tema kopsseisu enamuse otsusel pöörduda valitsuse poole esildisega, algatada eelnõu, mille Riigikogu on soovitavaks tunnistanud.

Hänni: Kui seda sätet ei ole, on see halb. Põhimõtte vastu ei ole midagi. "Esildis" - kas ei pea seletama.

Truuväli: võib "Rakendusotsusesse" *panna*.

lg. 3 Vabariigi presidendil on õigus pöörduda valitsuse poole esildisega algatada eelnõu, mille ta on soovitavavaks tunnistanud. Vastavalt §87.

Hänni: Võib kutsuda esile konflikti presidendi ja Riigikogu vahel.

Ei aksepteeritud.

Jürgenson: President ei tohiks seadusloomekaudu olla vahekohtunik.

²⁷ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.25, l 102-104.

Hänni: Kas saate tuua motiivid, millisel juhul võib valitsus siduda eelnõu usaldusküsimusega.
lg. 4. Riigikaitse fonde ja kodanike kohustusi Riigikaitse alal puudutavate seaduste algatamise õigus on Riigikogu koosseisu enamusel ja Vabariigi Valitsusel.
Ühiselt vähemalt 2 Riigikogu komisjoni - Riigikogu koosseisu enamuse asemele.

Hänni: Koosseisu enamus Riigikogus on küsitav.

Truuväli: 2 variant

Riigikaitse seaduste vastuvõtmiseks on vaja kõrgemat poolt hääletamist.

lg.4. Riigikaitsejõude ja kodanike kohustusi Riigikaitse alal puudutavate seaduste algatamise õigus on vähemalt 2-~~3~~ Riigikogu komisjonil ühiselt või vabariigi valitsusel.

Truuväli: Seaduste vastuvõtu korra sätestab Riigikogu kodukorra seadus

§97 §94A järele.

Rahvahääletuse kvorum.

Ei ole mõte fikseerida põhiseaduses.

§97 lg.2 Rahva otsus tehakse hääletamisest osavõtnute poolthääleenamusega.

Truuväli mõtleb kodus välja.

§97 Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu või muid riigielu küsimusi rahvahääletusele.

Rahvahääletusel vastuvõetud seaduse lg. 3 kuulutab president viivitamatult välja.

Rahvahääletuse otsus on riigiorganitele siduv.

Kas riigivanem "võib" või "peab" välja kuulutama?

Truuväli: peab kuulutama, muidu ei ole rahvas kõrgeim suverään ja riigivanemal on liigne võim.

§98 §97 järgi

Truuväli: riigipiiri ei saa panna rahvahääletamisele.

§98lg 1. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve ^{lause} artiklite, rahaliste kohustuste, riigipiiri, välislepingute, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ja riigikaitse küsimusi.

§95 lg. 1. Seadused kuulutab välja president.

§95 lg. 2

President võib jätta Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse välja kuulutamata, saates selle koos motiveeritud otsusega 14 päeva jooksul saamise päevast Riigikogule uueks arutamiseks ja otsustamiseks.

Veto kummutamine:

Kask: - jääb Põhiseaduse Assamblee teksti juurde.

Truuväli: President on tasakaalustaja ja arbiiter. Muidu on Senat selles rollis, meil seda ei ole.

§95 lg. 2 Kummutamiseks suurem kvorum.
teine lause jääb esialgu lahtiseks.

Koosoleku juhataja

L. Hänni

Protokollija

H. Sibul

Redaktsioonitoimkonna ja ekspertgrupi 20.01.1992 koosoleku protokollist²⁸:

Eesti Vabariigi Põhiseaduse Assamblee redaktsioonitoimkonna koosoleku protokoll

Koosolek toimus Toompeal 20. jaanuaril 1992 a.
kell 18.45 - 22.00

Koosolekust võtsid osa: L. Hänni
P. Kask
I. Hallaste
J. Rätsep
Ekspertdid: J. Raidla
R. Lang
J. Kaljuvee

Seadusandlus:

§ 94 lg 2

Hallaste: absurdne lõige

Raidla: igal saadikul võib tulla mõte teha mõni seadus, kuid sellele mõttele oleks vaja tugevat filtrit Riigikogus. Madal kvoorumi nõue võib viia patiseisu, kus Riigikogu paneb valitsuse raskesse olukorda.

Rakendusotsused on kohustus valitsusele seaduse ellupööramiseks selle seaduse piires. Lg 2 variant on tühja koha täitmise juht.

Lang: mitte hakata arvutama kulude-tulude poolt, vaid anda see probleem valitsusele. Valitsusel on vastavad aparaatandmed.

Kaljuvee: presidendil peab olema seaduse algatamise õigus. See on parlamentaarsete süsteemide koostisosa.

Kask: Austria näide räägib sellele vastu.

Lang: piirduks presidendi puhul põhiseaduse algatamise õiguse andmisega. Kui tal teatud tingimustes on seaduste andmise õigus, siis põhiseadust võiks ta küll algatada.

Hallaste: Ei taha, et tema autoriteet saaks kahjustatud, kui ta sekkub sellise initsiatiivi kaudu poliitikasse. Selleks pole talle seaduste algatamise õigust vaja.

Kask: Peaks vastavad pretsedendid välja otsima, kui leiame, võiksin mina küll anda põhiseaduse algatamise õiguse.

Ekspertdid nõuavad ALTERNATIIVI presidendi osas.

p. 5 Vabariigi president põhiseaduse muutumiseks vastavalt PS § 150.

Raidla:

Lg. 2: koosseisu enamuse ei lase valitsust uputada.

Hänni: barjääri vaheleehitamine valitsusele ja parlamendile, mida tuleb toetada.

Hallaste: ühe seaduse juures võib olla mitu rakendusotsust.

Kas need lähevad lihthälteenamusega läbi?

Raidla: Jah. Kuid rakendusotsus ja esildis on eri asjad.

Otsused ei tohiks sisaldada õigusnorme.

Kask: Kas rakendusotsusesse võib panna kaudselt mingite uute eelnõude tegemise kohustust?

Raidla: Väga kaudselt ei saa.

²⁸ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.25, l 123–125.

Hänni: Kas seda piiri on võimalik konkreetsemalt teksti sisse tuua.

Hallaste: Asjal peaks olema juriidiline tagajärg. Kui on pandud tähtaeg, peaks selle saabumisel järgmisel päeval toimuma usaldushääletus. Samuti tuleb sätestada, et sellest esildisest ei saa mööda hiilida.

Raidla: Sõnastust tuleb kohendada:

Riigikogul on õigus koosseisu enamuse otsusel pöörduda valitsuse poole esildisega algatada Riigikogu poolt soovitatavaks tunnistatud eelnõu.

Lg. 3: Sõnastus halb.

Riigikaitsejõude ja kodanike riigikaitse alaseid kohustusi käsitlevate seaduste algamise õigus on vähemalt kahel Riigikogu komisjonil ühiselt või valitsusel.

§ 97: Kas ainult seadused või muid küsimusi?

Raidla: Võiks mõlemaid.

§ 98

Raidla: Aga sõjaseisukord!

Lang: Ei ole vaja.

§ 95: Kas kuulutab välja või kirjutab alla?

Kui kirjutab alla ja ei kuuluta välja.

Raidla: poliitiline vastutus.

Ekspertide alternatiiv: Koosseisu häälteenamus.

Lang: Superparlamentaarne süsteem kui poolthäälteenamus veto kummutamiseks.

Mõttetu presidendi funktsioon kui veerandiga võetakse vastu.

Hänni: Kui juriidilise apsu puhul saadetakse tagasi, lahendab Riigikogu selle ära. Kui poliitiline lahendus ei meeldi, on halb kui presidendi veto on kummutatav kõrgelt.

Kask: Kodukorra seaduses võib sätestada, et presidendi parandused tuleb läbi arutada ja hääletada.

Hänni: Jääb alternatiiv.

§ 96: jääb samaks.

§ 99: Lang: Miks peab Riigikogu juhataja alla kirjutama?

Lahendus: presidendi ja peaministri kaasallkirja.

Raidla: Loomes kunstlikult ühe poliitilise tippfiguuri juurde, kui Riigikogu juhatajale allkirjaõiguse.

Tema asi on parlamenti juhatada - sealjuures neutraalselt. Nüüd hakkab kandma võimufunktsiooni.

Kaljuvee: Ta võib teha kõik temast sõltuva, et Riigikogu kokku ei tuleks.

Kask: Tugevad argumendid:

Kui Kama ja Anton oleksid head spiikrid, siis mitte head presidendi asendajad ja kaasallkirja andjad. Nii hakatakse valima kehvi spiikreid.

Hallaste: Riigikogu juhataja aga teab, mis läheb Riigikogus läbi ja mis ei lähe.

Kaljuvee: Inglise neutraalne spiiker olgu eeskujuks.

Lang: On tahetud rõhutada parlamendi primaarsust, kuid on kukkunud midagi kunstlikku välja. Kaks kuju võivad mängida kokku. Siin peaks Riigikogu juhataja hoopis saama piduri peale panna ja Riigikogu tühistab seadluse. Presidendi asendamise

korraga on see probleem tihedalt seotud, kuid me tuleme selle juurde tagasi.

§ 99 lg 1: President võib edasilükkamatute riiklike vajaduste korral, kui Riigikogu ei saa kokku tulla, anda seaduse jõuga seadlusi, mis kannavad peaministri kaasallkirja.

Lg 2.

Lang: Seadlus loob hulgaliselt õigussuhteid. Kui Riigikogu tühistab, mis saab neist suhetest? 14 päeva jooksul - kas kinnitab või tühistab presidendi seadluse.

Kask: Kui seadlus kinnitatakse, kas see on seadus seejärel? Kui eriolukord on kestnud aasta, tuleb tal 14 päeva jooksul läbi töötada 260 seadlust. Kui ei tee seda, rikub põhiseadust.

Lg 2 ootaks sõnastuse osas hr. Truuvälja.

§ 100

Lisada Riigikogu kodukorra ja töökorra seadusi p 6 asemele.

Lang: P 4 võiks olla - presidendi valimisseadus.

Kohtuliku vastutuse seadus!

Hallaste: Mitte ainult valimsseadus.

Presidendi puhul on vaja reguleerida rohkem küsimusi.

Lang: Muud asjad peavad olema põhiseadused, kuid vastutusele võtmise küsimus on oluline.

Uus 7A) Vabariigi presidendi ja valitsuse kohtulikule vastutusele võtmise seadust.

Hallaste: Kas nende seaduste puhul ei peaks olema kõrgem kvoorum?

Protokollis

H.Sibul

PA 26.01.1992 redaktsioon²⁹

VII PEATÜKK

Seadusandlus

§ 93. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega.

§ 94. Seaduste algatuse õigus on:

- 1) Riigikogu liikmel;
- 2) Riigikogu saadikurühmal;
- 3) Riigikogu komisjonil;
- 4) Vabariigi valitsusel.

ALTERNATIIV: 5) Vabariigi Presidendil põhiseaduse muutmiseks vastavalt põhiseaduse §-le 150.

²⁹ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.24, l 132–134.

Riigikogul on õigus koosseisu enamuse otsusel pöörduda valitsuse poole esildisega algatada Riigikogu on soovitatavaks tunnistanud eelnõu.³⁰

Riigikaitsejõudude ja kodanike kohustusi riigikaitse alal käsitletavate seaduste algatamise õigus on vähemalt kahel Riigikogu komisjonil ühiselt või valitsusel.

§ 94A. Seaduste vastuvõtmise korra sätestab Riigikogu kodukorra seadus.

§ 97. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu või muu riigielu küsimus rahvahääletusele.

Rahva otsus tehakse hääletamisest osavõtnute poolthäälteenamusega.

Rahvahääletusel vastuvõetud seaduse kuulutab President viivitamatult välja. Rahvahääletuse otsus on riigiorganitele siduv.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, kuulutab President välja Riigikogu ennetähtaegsed valimised.

§ 98. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, riigi rahaliste kohustuste, riigipiiri, välislepingute, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse küsimusi.

Rahvahääletuse korra sätestab seadus.

§ 95. Seadused kuulutab välja President.

President võib jätta Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse välja kuulutamata, saates selle koos motiveeritud otsusega neljateistkümne päeva jooksul saamise päevast Riigikogule uueks arutamiseks ja otsustamiseks. Kui Riigikogu võtab Presidendi poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul uuesti vastu, kuulutab President seaduse välja.

ALTERNATIIV: Kui Riigikogu võtab Presidendi poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul koosseisu häälteenamusega uuesti vastu, ...

§ 96. Seadus jõustub kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas, kui seaduses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega.

§ 99. President võib edasilükkamatute riiklike vajaduste korral, kui Riigikogu ei saa kokku tulla, anda seaduse jõuda seadlusi, mis kannavad peaministri kaasallkirja.

Pärast kokkutulemist Riigikogu kas kinnitab, muudab või tühistab Presidendi seadluse. Kui Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist Presidendi seadlust ei kinnita, kaotab see kehtivuse.

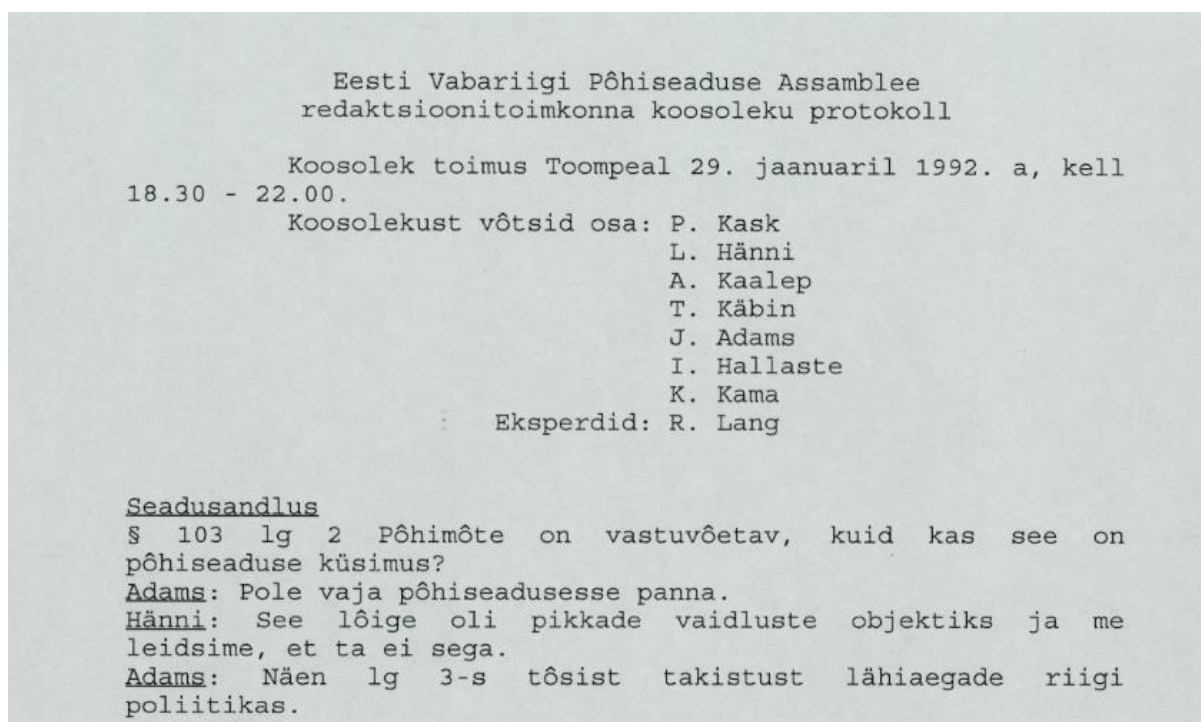
§ 100. Presidendi seadlusega ei saa kehtestada ega muuta:

- 1) Eesti Vabariigi põhiseadust;
- 1A) kodakondsuse seadust;
- 2) Riigikogu valimisseadust;
- 3) kohaliku omavalitsuse valimisseadust;
- 4) seadust Presidendist;
- 5) rahvahääletuse seadust;
- 6) Riigikogu kodukorra ja töökorra seadusi;
- 7) Presidendi ja Riigikogu liikmete tasu seadust;

³⁰ Sic!

- 7A) Presidendi ja valitsuse kohtulikule vastutusele võtmise seadust;
- 8) riigieelarve seadust ja riigieelarvet;
- 9) riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
- 10) Eesti Panga seadust;
- 11) riigikontrolli seadust;
- 12) kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
- 13) välis- ja siselaenuksesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
- 14) erakorralise seisukorra seadust;
- 15) sõjaseisukorra seadust;
- 16) riigikaitse seadust.

Redaktsioonitoimkonna ja ekspertgrupi 29.01.1992 koosoleku protokollist³¹:

³¹ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.25, l 167–168.

Kama: Võib välja jääda. Muidu peab kirjutama veel maksuseaduse ja veel midagi.

Kask: Need kaks lõiget võiksid olla Riigikogu kodukorra seaduses.

Lang: Seaduste algatamise õigus on põhiseaduse küsimus. Riigikogu kodukorraga ei saa midagi enam piirata, kui põhiseadusest jäävad need 2 lõiget välja. Need põhimõtted on kas siin või pole üldse.

Hänni: Kas eksperdid nõuavad nende põhiseadusesse kirjutamist?

Käbin: Ei piiraks algatamisõigust.

Adams: Lg 2 on iseenesest mõistetav.

Hallaste: Rakendusseadusi saab vastu võtta poolthäälteenamusega. Lg 2 koosseisu häälteenamus - lahkeli.

Kaalep: Koostada ja algatada Riigikogu poolt soovitatavaks tunnistatud eelnõu.

Lg 2 välja jätta.

Poolt: Hallaste, Adams, Käbin, Hänni, Kask.

Lg 3 Välja jätta.

Poolt: Hallaste, Adams, Käbin, Kama.

Sisse.

Poolt: Kask, Hänni.

§ 103 p 5.

Võiks olla - Kama, Kask, Kaalep, Käbin, Hänni. Vastu: Hallaste, Adams.

§ 104

§ 104

Adams: Tüüpiline mitte põhiseaduse probleem. Probleeme tekib rakendusotsuses.

Lang: Oluline viide. Ütleb kust otsida.

§ 105

Kas Vabariigi President või President?

Jäi lahtiseks.

§ 107

Kui alternatiiv sisse hääletatakse, on vastuolu 161.

§ 109 lg 2 President esitab seadlused Riigikogule 14 päeva jooksul Riigikogu kokkutulemisest, kes võtab vastu nende kinnitamise või tühistamise seaduse.

Põhiseadusesse 110-s märgitud seadusi, välja arvatud põhiseadust, võib vastu võtta ja muuta Riigikogu koosseisu häälteenamusega.

§ 104 lg 2

Riigikogu koosseisu häälteenamusega saab vastu võtta ja muuta:

PA 06.02.1992 redaktsioon³²

VII PEATÜKK

Seadusandlus

§ 102. Seadusi võetakse vastu kooskõlas Põhiseadusega.

§ 103. Seaduste algatamise õigus on:

³² Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.24, l 159–161.

- 1) Riigikogu liikmel;
- 2) Riigikogu fraktsioonil;
- 3) Riigikogu komisjonil;
- 4) Vabariigi Valitsusel.

ALTERNATIIV: lisada p.5. Vabariigi Presidendi Põhiseaduse muutmiseks.

ALTERNATIIVID:

1. lisada § 103 lg. 2 järgmises sõnastuse: Riigikogul on õigus koosseisu hääldenamusega tehtud otsusel pöörduda Vabariigi Valitsuse poole esildisega algatada Riigikogu poolt soovitatav eelnõu.

2. lisada § 103 lg.3 järgmises sõnastuses:

Riigikaitsejõude ja kodanike riigikaitsekohustusi käsitlevate seaduste algamise õigus on vähemalt kahel Riigikogu komisjonil ühiselt või Vabariigi Valitsusel.

§ 104. Seaduste vastuvõtmise korra sätestab Riigikogu kodukorra seadus.

Riigikogu koosseisu hääldenamusega saab vastu võtta ja muuta järgmisi seadusi:

- 1) Kodakondsuse seadus;
- 2) Riigikogu valimise seadus;
- 3) Kohaliku omavalitsuse valimise seadus;
- 4) Vabariigi Presidendi valimise seadus;
- 5) Rahvahääletuse seadus;
- 6) Riigikogu kodukorra ja Riigikogu töökorra seadused;
- 7) Vabariigi Presidendi ja Riigikogu liikmete tasu seadus;
- 8) seadus Vabariigi Valitsusest;
- 9) Vabariigi Presidendi ja Vabariigi Valitsuse liikmete kohtulikule vastutusele võtmise seadus;
- 10) Rahvusvähemuste kultuuriautonoomia seadus;
- 11) Riigieelarveseadus;
- 12) Eesti Panga seadus
- 13) Riigikontrolli seadus;
- 14) Kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadused;
- 15) välis- ja siselaenu- ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvad seadused;
- 16) Erakorralise seisukorra seadus;
- 17) Rahuaja riigikaitse seadus ja Sõjaaja riigikaitse seadus;
- 18) Riigikaitse seadus.

§ 105. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu või muu riigielu küsimus rahvahääletusele.

Rahva otsus tehakse hääletamisest osavõtnute hääldenamusega.

Rahvahääletusel vastuvõetud seaduse kuulutab Vabariigi President viivitamatult välja.

Rahvahääletuse otsus on riigiorganitele kohustuslik.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthääle enamust, kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu erakorralised valimised.

§ 106. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, riigi rahaliste kohustuste, riigipiiri, välislepingute, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse küsimusi. Rahvahääletuse korra sätestab Rahvahääletuse seadus.

§ 107. Seadused kuulutab välja Vabariigi President.

Vabariigi President võib jätta Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse välja kuulutamata, saates selle koos motiveeritud otsusega neljateistkümne päeva jooksul saamise päevast Riigikogule uueks arutamiseks ja otsustamiseks. Kui Riigikogu võtab Vabariigi Presidendi poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul uuesti vastu, kuulutab Vabariigi President seaduse välja.

ALTERNATIIV: asendada viimane lause: Kui Riigikogu võtab Vabariigi Presidendi poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul uuesti vastu koosseisu häälteenamusega, kuulutab Vabariigi President seaduse välja.

§ 108. Seadus jõustub kümnendal päeval pärast „Riigi Teatajas“ avaldamist. kui seadus ise ei sätesta teisiti.

§ 109. Kui Riigikogu ei saa kokku tulla, võib Vabariigi President edasilükkamatute riiklike vajaduste korral anda seaduse jõuga seadlusi, mis kannavad peaministri kaasallkirja. Vabariigi President esitab seadlused Riigikogule neljateistkümne päeva jooksul Riigikogu kokkutulemisest, kes võtab viivitamatult vastu nende kinnitamise või tühistamise seaduse.

§ 110. Vabariigi Presidendi seadlusega ei saa kehtestada, muuta ega tühistada Põhiseadust ja Põhiseaduse §-s 104 loetletud seadusi, riiklike makse kehtestavaid seadusi ja riigieelarvet.

PA 06.02.1992 istungi stenogrammist:

L. Hänni: [...] Seadusandluse peatükis on § 103 lisandunud alternatiiv, mis näeb ette, et Vabariigi Presidendil on seadusandliku algatuse õigus põhiseaduse muutmiseks. Kui jälgida meile laekunud ettepanekuid, siis väga paljudes nendest sisaldub mõte, et Vabariigi Presidendil peaks olema seadusandliku initsiatiivi õigus. Kuid ka ekspertide arvamus oli selline, et seda õigust ei peaks igal juhul laiendama kõigi seadusandlike aktide osas, see õigus võiks olla põhiseaduse muutmiseks. Ekspertide ettepanekul on lisandunud veel alternatiiv või õieti kaks alternatiivi selles paragrahvis, mis näeb ette teatud reeglid seadusandliku algatuse osas selliste seaduseelnõude suhtes, mis võivad olla erilise tähtsusega Eesti riigi kaitsejõudude korraldamisel ühelt poolt ja teiselt poolt selleks, et Riigikogul peaks olema õigus tellida Vabariigi Valitsuselt eelnõu, mida ta peab soovitavaks. Paragrahvis 104 on samuti uus säte põhiseaduse eelnõus. See sisaldab loetelu nendest seadustest, mis on põhiseaduslikud ning mille vastuvõtmiseks ja muutmiseks on vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust. Edasise arutluse all on ka §-s 107 väljendatud alternatiiv, millise häälteenamusega saab Vabariigi Presidendi poolt tagasi saadetud seaduse Riigikogus uuesti vastu võtta. Siin on alternatiivis välja pakutud, et see peaks toimuma koosseisu häälteenamusega. Rahanduse ja riigieelarve peatükis ei ole olulisi muudatusi, on ainult täpsustus §-s 111: Eesti Pank korraldab raharinglust ja seisab hea rahvusliku raha stabiilsuse eest. Just see viimane mõte, et panga ülesandeks on garanteerida Eesti omavaluuta stabiilsust, on uus.

PA 07.02.1992 istungi stenogrammist:

Juhataja: [...] Teine alternatiiv: muuta § 103 kahelöikeliseks ja teine punkt teeb ettepaneku lisada kahele lõikele veel kolmaski teile esitatud sõnastuses. Meil tuleks teiega otsustada, kas me toetame teist alternatiivi. Härra Peet Kask, palun!

P. Kask: Kallid kolleegid! Alternatiiv nr. 1 käsitleb küsimust, kas Riigikogu saab ja kuidas saab kohustada valitsust välja töötama teatud eelnõusid. See väljendab ekspertide rahulolematust ülemnõukogu senise praktikaga, kus otsuste vormis pannakse valitsusele teatud kohustusi, aga samal ajal need kohustused nii väga kohustuslikud ka ei ole. Vähemalt neid väga sageli ei täideta või vähemalt ei täideta neid otsustes määratud tähtaegadeks. Aga lahend, mis on välja pakutud, ei meeldinud ka õieti kellelegi, osa ei saanud hästi aru, teine osa arvas, et seda küsimust tuleks lahendada Riigikogu kodukorra seadusega. Ja tegelikult nõustus ka ekspertide esindaja ise, et õige koht küsimuse lahendamiseks on arvatavasti kodukorra seadus. Hääletamine ühistoimkonnas ei andnud ühtegi poolthäält, vastu oli 6 ja 3 jäid erapooletuks.

Juhataja: Enne kui sõna saab härra Hallaste, ma kommenteerin veel kord seda nn. teist alternatiivide plokki. Nimelt on see vormistatud niimoodi, et meil on põhjust ja ilmselt ka vaja arutada ning hääletada eraldi punktis 1 ja punktis 2 esitatud ettepanekuid. Härra Kask praegu analüüsis vaid seda poolt, mis on esitatud punktis 1. Sõna on härra Hallastel. Palun!

I. Hallaste: Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Esimene alternatiiv on omamoodi täiesti mõttetu, see võib viia absurdse olukorrani. Nimelt on seaduste vastuvõtmiseks vaja poolthälteenamust, aga kui mingi raamseadus vastu võetakse ja Riigikogu tahab kohustada valitsust välja töötama mingit konkreetset eelnõu selle seaduse elluviimiseks või edasiarendamiseks, siis peab rakendusseadus või rakendusotsus olema tehtud koosseisu hälteenamusega. Selline olukord ei ole normaalne. Kui on koosseisu enamusega esildis valitsusele tehtud, siis valitsus peab ju seda täitma. Juhin tähelepanu, et praegu võtab ülemnõukogu kõik oma otsused vastu koosseisu enamusega. Kõik need ülesanded, mis valitsusele on pandud ükskõik mis seadustega rakendusotsuste või eelnõude esitamiseks, on vastu võetud koosseisu enamusega, aga see ei ole mitte üks raas aidanud kaasa sellele, et need eelnõud ilmuksid. See ei sõltu sellest, kas otsus võetakse vastu poolthälteenamusega või koosseisu hälteenamusega. Kui sõnastada alternatiiv, et poolthälteenamusega, siis poolthälteenamusega võib Riigikogu võtta vastu mis tahes otsuseid, järelikult osutub kogu see lõik ikkagi mõttetuks. Ja et mitte nii sageli siin puldis käia, siis ütlen, et ma ei pea õigeks ka teist alternatiivi, kus on öeldud, et teatud seaduste algamise õigus on kas kahel komisjonil ühiselt või Vabariigi Valitsusel, s. o. konkreetset riigikaitset puudutavate eelnõude puhul. Väga raske on jõuda niisugusesse seisusse, et kaks Riigikogu komisjoni tegeleksid konkreetse seadusega enne seaduse algatamist. Tundub, et kodukorra seadusesse tuleb sisse kirjutada, millised piirangud saab seada algatatud eelnõu jõudmisele esimesele või teisele lugemisele, kuidas komisjonide seisukohad selle menetlusest välja viivad, kui tegemist on tõesti populistliku eelnõuga, näiteks et Eesti Vabariigil ei ole kaitseväge vaja või Eesti Vabariigi kaitsekulutused on null krooni või kaks krooni aastas. Sellised eelnõud võivad loomulikult tulla, kuid nende kõrvalelükkamiseks võib olla teistsugune mehhanism kui põhiseaduses seadusandliku initsiatiivi piiramine. Seetõttu ma kutsun üles hääletama nii esimese kui ka teise alternatiivi vastu. Aitäh!

Juhataja: Tänan! Härra Adams, palun!

J. Adams: Head kolleegid! See alternatiiv lähtub muidugi jälle konfrontatsiooni eeldusest, mida me tunnetame praeguses ülemnõukogus. Parlamentaarsüsteemides on selline olukord minu arvates mõeldamatu. Mul on võib-olla lapselik usk, et me jõuame õige varsti normaalsesse poliitilisse ellu, kus valitsus ja Riigikogu enamus töötavad käsikäes. Kui see poliitiline blokk võtab vastu otsuse, et on vaja mingit seadust, siis tõenäoliselt töötavad selle kallal ühiselt sellesama poliitilise bloki paremad pead, kes on valitsuses, ja teised paremad pead, kes on parlamendis. See on lihtsalt poliitilise praktika küsimus ja selles mõttes minu arvates mitte põhiseaduse teema. Järgides Illar Hallaste eeskujuga, ütlen ma kiiresti ära ka oma märkused teise paranduse kohta. Teise paranduse põhiline ideoloogia on hoida ära populism. Mul on tunne, eriti kui me jälgime praegu ajakirjanduses Põhiseaduse Assamblee ümber käivat diskussiooni, et populismi ei ole ilmselt võimalik ära hoida. Nüüd küsimus sellest, kuidas liiguvad seaduseelnõud Riigikogus. Ma tahaksin väga loota, et järgmine Riigikogu on piisavalt tark koostama Riigikogu kodukorra seadust, kus on ette nähtud, et iga Riigikogus algatatud seaduseelnõu läheb kõigepealt ühe toimkonna filtrisse, kus vaadatakse, kas ta on sisuliselt õige, siis ta läheb teise toimkonna filtrisse, kus vaadatakse, kas rahad klapivad, ja siis ta läheb kolmanda toimkonna filtrisse, kus vaadatakse, kas juriidiliselt kõik klapib. Ma olen päris kindel, et kui meil valitakse õige Riigikogu, siis on need filtrid piisavalt tugevad ja ükski totrus lõppkokkuvõttes Riigikogu ette arutusele ei tule. Sellepärast ma arvan, et me saaksime ilma selle paranduseta hakkama. Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Sõnavõtte rohkem ei ole. Me asume hääletama. Niisiis § 103 ja küsimus on lõike 2 kujundamisest. Teise või ka kolmanda lõike kujundamiseks on meile tehtud kaks ettepanekut. Need on esitatud alternatiivplokki punktidenä 1 ja 2. Me hääletame kõigepealt alternatiivi, mis on esitatud punktis 1, kus tehakse ettepanek täiendada § 103 lõikega 2. Pärast seda, kui keegi peab veel vajalikuks, on võimalik sõna võtta ja siis läheb lõike 2 või 3 hääletamiseks. Niisiis, kes on selle poolt, et täiendada § 103 lõikega 2 nii, nagu see on alternatiivi punktina 1 esitatud? Hääletame. Poolthääli ei ole, 25 assamblee liiget on hääletanud vastu. Paragrahvi 103 ei täiendata teise lõikega vastavalt alternatiivile nr. 1. Palun, kas punkti 2 alternatiivi kohta soovib veel keegi sõna võtta? Sõnavõtjaid ei ole. Palun vabandust, härra Peet Kask!

P. Kask: Kallid kolleegid! Ettepaneku sisu seisneb selles, et teha teatud temaatikaga eelnõude algatamine raskemaks, ja mõte oli selles, et riigikaitseteemalised eelnõud võivad esile tõusta lihtsalt populistlikel kaalutlustel. Teeme selle algatamise keerulisemaks. Arutelul avaldati arvamust, et selliste teemade ring, kus populistlikult saab algatada mitmesuguseid küsimusi, on väga lai ja ei ole mingit mõtet hakata paljalt selle hirmu pärast kitsendama eelnõude algatamise õigust. Üheksast kohalolevast komisjoni liikmest 8 olid alternatiivi vastu ja 1 jäi erapooletuks, arvates, et kodukorras võiks ju seda algatamise õigust piirata. Selline suhteliselt üksmeelne vastuseis selles küsimuses jäigi kõlama. Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Seega on sõnavõtted ammendatud ja me asume hääletama. Kes on selle poolt, et viia § 103 lõige 2, lugedes selleks alternatiivide punktis 2 esitatud teksti? Hääletame, palun! 1 poolt- ja 24 vastuhäälega otsustas assamblee mitte täiendada § 103 lõikega 2 sellel kujul, nagu see on esitatud alternatiivina punktis 2.

Juhataja: [...] Järgmine küsimus on leheküljel 20 §-s 107. Järjekordselt oleme tagasi nende probleemide juures, mida me oleme saalis juba mitmel korral arutanud.

P. Kask: Ma kannan ette ainult ühistoimkonna seisukoha. Alternatiivi poolt oli 2 ja 7 hääletas selle vastu. Me oleme presidendi veto tugevuse küsimust tõesti väga mitu korda juba arutanud.

Juhataja: Sõnavõtte rohkem ei ole. Meil on võimalik läbi viia hääletamine. Kes on §-s 107 esitatud alternatiivi poolt? Palun hääletame! 3 poolt- ja 20 vastuhäälega otsustas assamblee § 107 kohta esitatud alternatiivi mitte sisse viia.

PA 07.02.1992 redaktsioon³³

VII PEATÜKK

Seadusandlus

§ 103. Seadusi võetakse vastu kooskõlas Põhiseadusega.

§ 104. Seaduste algamise õigus on:

- 5) Riigikogu liikmel;
- 6) Riigikogu fraktsioonil;
- 7) Riigikogu komisjonil;
- 8) Vabariigi Valitsusel.

§ 105. Seaduste vastuvõtmise korra sätestab Riigikogu kodukorra seadus.

Riigikogu koosseisu häälteenamusega saab vastu võtta ja muuta järgmisi seadusi:

- 1) Kodakondsuse seadus;
- 2) Riigikogu valimise seadus;
- 3) Kohaliku omavalitsuse valimise seadus;
- 4) Vabariigi Presidendi valimise seadus;
- 5) Rahvahääletuse seadus;
- 6) Riigikogu kodukorra ja töökorra seadused;
- 7) Vabariigi Presidendi ja Riigikogu liikmete tasu seadus;
- 8) Seadus Vabariigi Valitsusest;
- 9) Vabariigi Presidendi ja Vabariigi Valitsuse liikmete kohtulikule vastutusele võtmise seadus;
- 10) Rahvusvähemuste kultuuriautonoomia seadus;
- 11) Riigieelarveseadus;
- 12) Eesti Panga seadus;
- 13) Riigikontrolli seadus;
- 14) Kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadused;
- 15) välis- ja siselaenudesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvad seadused;
- 16) Erakorralise seisukorra seadus;
- 17) Rahuaja riigikaitse seadus ja Sõjaaja riigikaitse seadus;
- 18) Riigikaitse seadus.

³³ Rahvusarhiiv (RA) ERA.R-2324.1.24, l 186 –188.

§ 106. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu või muu riigielu küsimus rahvahääletusele. Rahva otsus tehakse hääletamisest osavõtnute häälteenamusega. Rahvahääletusel vastuvõetud seaduse kuulutab Vabariigi President viivitamatult välja. Rahvahääletuse otsus on riigiorganitele kohustuslik. Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu erakorralised valimised.

§ 107. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, riigi rahaliste kohustuste, riigipiiri, välislepingute, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse küsimusi. Rahvahääletuse korra sätestab Rahvahääletuse seadus.

§ 108. Seadused kuulutab välja Vabariigi President. Vabariigi President võib jätta Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse välja kuulutamata, saates selle koos motiveeritud otsusega neljateistkümne päeva jooksul saamise päevast Riigikogule uueks arutamiseks ja otsustamiseks. Kui Riigikogu võtab Vabariigi Presidendi poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul uuesti vastu, kuulutab Vabariigi President seaduse välja.

§ 109. Seadus jõustub kümnendal päeval pärast „Riigi Teatajas“ avaldamist, kui seadus ise ei sätesta teisiti.

§ 110. Kui Riigikogu ei saa kokku tulla, võib Vabariigi President edasilükkamatute riiklike vajaduste korral anda seaduse jõuga seadlusi, mis kannavad peaministri kaasallkirja. Vabariigi President esitab seadlused Riigikogule neljateistkümne päeva jooksul Riigikogu kokkutulemisest, kes võtab viivitamatult vastu nende kinnitamise või tühistamise seaduse.

§ 111. Vabariigi Presidendi seadlusega ei saa kehtestada, muuta ega tühistada Põhiseadust ja Põhiseaduse §-s 105 loetletud seadusi, riiklike makse kehtestavaid seadusi ja riigieelarvet.

PA 14.02.1992 redaktsioon³⁴

VII PEATÜKK

Seadusandlus

§ 103. Seadusi võetakse vastu kooskõlas Põhiseadusega.

§ 104. Seaduste algatamise õigus on:

- 9) Riigikogu liikmel;
- 10) Riigikogu fraktsioonil;
- 11) Riigikogu komisjonil;
- 12) Vabariigi Valitsusel.

§ 105. Seaduste vastuvõtmise korra sätestab Riigikogu kodukorra seadus.

³⁴ ERA.R-2324.1.24, l 212–214.

Ainult Riigikogu koosseisu hääleteenamusega saab vastu võtta ja muuta järgmisi seadusi:

- 19) Kodakondsuse seadus;
- 20) Riigikogu valimise seadus;
- 21) Kohaliku omavalitsuse valimise seadus;
- 22) Vabariigi Presidendi valimise seadus;
- 23) Rahvahääletuse seadus;
- 24) Riigikogu kodukorra seadus ja Riigikogu töökorra seadus;
- 25) Vabariigi Presidendi ja Riigikogu liikmete tasu seadus;
- 26) Vabariigi Valitsuse seadus;
- 27) Vabariigi Presidendi ja Vabariigi Valitsuse liikmete kohtulikule vastutusele võtmise seadus;
- 28) Rahvusvähemuste kultuuriautonoomia seadus;
- 29) Riigieelarve seadus;
- 30) Eesti Panga seadus;
- 31) Riigikontrolli seadus;
- 32) Kohtukorralduse seadus ja Kohtumenetluse seadus;
- 33) välis- ja siselaenudesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvad seadused;
- 34) Erakorralise seisukorra seadus;
- 35) Rahuaja riigikaitse seadus ja Sõjaaja riigikaitse seadus;

§ 106. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu või muu riigielu küsimus rahvahääletusele. Rahva otsus tehakse hääletamisest osavõtnute hääleteenamusega. Rahvahääletusel vastuvõetud seaduse kuulutab Vabariigi President viivitamatult välja. Rahvahääletuse otsus on riigiorganitele kohustuslik. Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthääle enamust, kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu erakorralised valimised.

§ 107. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, riigi rahaliste kohustuste, riigipiiri, välislepingute, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse küsimusi. Rahvahääletuse korra sätestab Rahvahääletuse seadus.

§ 108. Seadused kuulutab välja Vabariigi President. Vabariigi President võib jätta Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse välja kuulutamata ja saata selle koos motiveeritud otsusega neljateistkümne päeva jooksul, arvates saamise päevast, Riigikogule uueks arutamiseks ja otsustamiseks. Kui Riigikogu võtab Vabariigi Presidendi poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul uuesti vastu, kuulutab Vabariigi President seaduse välja.

§ 109. Seadus jõustub kolmandal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist, kui seadus ise ei sätesta teisiti.

§ 110. Kui Riigikogu ei saa kokku tulla, võib Vabariigi President edasilükkamatute riiklike vajaduste korral anda seaduse jõuga seadlusi, mis kannavad peaministri kaasallkirja. Vabariigi President esitab seadlused Riigikogule neljateistkümne päeva jooksul arvates Riigikogu kokkutulemisest. Riigikogu võtab viivitamatult vastu nende kinnitamise või tühistamise seaduse.

§ 111. Vabariigi Presidendi seadlusega ei saa kehtestada, muuta ega tühistada Põhiseadust ega Põhiseaduse §-s 105 loetletud seadusi, riiklike makse kehtestavaid seadusi ega riigieelarvet.

PA 14.02.1992 istungi stenogrammist:

Juhtaja: [...] Me läheme oma tööga edasi. Meil on käsitleda veel teine apellatsioon. Ka see on samadelt kolleegidelt. Kas härra Adams on nõus § 110 puudutavat apellatsiooni selgitama? Küsimus on Riigikogu juhataja kaasallkirjaõiguses. Sõna on härra Adamsil, jutt on §-st 110, probleem on Riigikogu juhataja kaasallkirjaõiguses. Palun, härra Adams!

J. Adams: Vabandust, aga küsimus ei ole mitte Riigikogu juhataja kaasallkirjaõiguses (arvatavasti on apellatsioonis valesti kirjutatud), jutt on selgesti Riigikogu juhataja kaasallkirjakohustusest, mis on hoopis midagi muud. Tähendab, vaadeldav paragrahv käsitleb – annaks jumal, et seda ei tuleks – erakorralist olukorda riigielus, kus traditsioonilised riigijuhtimise mehhanismid mingil põhjusel ei tööta ja olukorra tõsiduse ja vajalike otsuste kiiruse tõttu tuleb kasutada lihtsustatud korda. Analoogiline paragrahv on kõikide maade põhiseadustes sees. Selline oli ka meil, Eesti Kongressil, ette nähtud. Ma ei tea, kas ülemnõukogul on ka mingisugune selline asi ette nähtud või ei ole. Eesti ajaloo, meie iseseisvuse sünnil, kui maanõukogu algselt töötas tervikuna, siis segaste aegade tõttu ta ei saanud üksi hakkama ja delegeris osa oma ülesandeid vanematekogule. Lõpuks delegeris vanematekogu kõige otsustavama, iseseisvuse väljakuulutamise kolmeliikmelisele päästekomiteele. Nii et see on normaalne protsess. Nüüd on meil küsimus selles, kes peaksid olema sellise normaalse protsessi kohustuslikud osad. Algses eelnõus oli selgelt sees, et sellistes erakorralistes olukordades peaksid otsused kandma kolme, riigi kõige tähtsama ametikandja allkirju. Need oleksid siis parlamendi esimees, peaminister ja riigipea. Vahepealses redaktsioonis, vähemalt minule absoluutselt arusaamatutel põhjustel, on ära kadunud parlamendi esimehe nimi ja jäänud ainult kaks – riigipea ja peaminister. Ma ei tahaks hakata teie kallist aega kulutama teoreetiliste konstruktsioonide esitamisele, nagu meil siin väga palju puldist on tehtud. Küllalt lihtne oleks praegu konstrueerida mingisugune täiesti võimalik juhtum, kus see viib, võib viia mingisugusele võimu kuritarvitamisele. Ma usun, et igaüks meist on nende kuude jooksul sellist vaimugümnastikat piisavalt harjutanud. Vajadus, et selles olukorras oleks allkirjakohustus ka Riigikogu esimehel, lähtub juba kas või sellest, et sellisele erakorralisele riigi juhtkonnale saaks teatud poliitilise tasakaalustatuse. Praegusel juhtumil, kui meil jääb meie praeguse skeemi kohaselt ilma poliitilise võimuta president, siis, ma arvan, oleks konsensusliku elemendina oluline just Riigikogu esimehe allkiri. Ma rohkem ei võtaks praegu teie aega ära. Ma arvan, et ka praktilisest küljest ei ole ühe allkirjakohustuse lisamine sugugi mitte oluliselt raskendav tegur. Need kolm meest peaksid hädaolukorras siiski elus säilima ja suutma omavahel koostööd teha. Analoogiline süsteem oli ette nähtud 1938. aasta põhiseaduses. Muidugi tol ajal, 1940. aastal, oli Eestit tabanud katastroof niivõrd suur, et seal ettenähtud delegerimis- või asendusmehhanism ei hakanud töötama ainult selle tõttu, et füüsiliselt hävisid isikud, kes oleksid pidanud oma allkirjad andma. Sellistel juhtumitel muidugi võib laskuda juriidilistesse vaidlustesse, aga tegelikult otsustab siis juba poliitilise autoriteedi küsimus. Nii et võib-olla neid üksikasju ei ole siiski vaja põhiseaduses tingimata ette näha. Tänan teid!

Juhataja: Suur tänu! Juhatus teeb viie kolleegi poolt esitatud apellatsiooni ja härra Adamsi poolt tehtud ettepaneku alusel paranduse. Seni oli tekst: taastada Riigikogu juhataja kaasallkirjaõigus seadustele, seadlustele. Vastavalt härra Adamsi ettepanekule me kirjutame siis "kohustus". Teisena pakub juhatus sõna proua Liia Hännile. Palun!

L. Hänni: Lugupeetud juhatus! Austatud kolleegid! Muudatus §-s 110 tehti sellel ajal, kui me töötasime koos härra Raidla töögrupi ekspertidega. Nende ettepanekul oli see paragrahv veel põhjaliku arutluse all ja nad esitasid argumente selle kohta, miks seadustele peaksid alla kirjutama ainult Vabariigi President ja peaminister. Põhjendused olid sellised: selle paragrahvi kohaselt antakse seadluse õigus ainult juhtudel, kui Riigikogu ei saa kokku tulla, ja teiseks tingimuseks on edasilükkamatud riiklikud vajadused. Need on põhiseaduslikud piirangud seadluste algatamise andmise õigusele, põhiseadusepärasuse üle vastutab Vabariigi President. Otsesed riiklikud vajadused määrab eelkõige peaminister, sest ilmselt on just valitsusvõimul tekkinud vajadus saada täiendavat õiguslikku regulatsiooni mõnele oma toimingule. Kuna seadused tulevad igal juhul läbivaatamisele Riigikogus, kus teatavasti kogu protseduur toimub Riigikogu juhataja juhtimisel, siis Riigikogu juhataja kaasallkirja nõude sätestamine tähendab, et me seame seadluste läbimineku Riigikogus juba mingid täiendavad tingimused, kuna Riigikogu juhataja on otseselt poliitiliselt seotud nende seadluste andmisega. Ja kuna oleks vaja säilitada Riigikogu juhataja neutraalsus ka nende õigusaktide arutamisel, siis me leidsime ja nõustasime ekspertidega, et oleks otstarbekas tema allkirjanõuet mitte sätestada. Nüüd need härra Adamsi poolt toodud vastuargumendid, kus põhiliseks oli see, et tegemist on ju riigi elus erakorralise olukorraga, kus tekib üldse vajadus selliste õigusaktide järele, ja on tõepoolest lahtine küsimus, millistel puhkudel tuleb rakendamisele seadluste institutsioon. Kas ta näiteks võib tulla rakendamisele ka juhul, kui Riigikogu on oma korralisel puhkusel? Seda ei saa nimetada erakorraliseks olukorraks. Ilmselt peaksid siin täpsema vastuse andma madalamad õigusaktid, seadlused. Praegu selle valiku tegemine, kas jätta praegune tekst või võtta uuesti sisse Riigikogu juhataja kontrasignatuuri kohustus – siin on argumendid nii ühel kui ka teisel pool ja ilmselt tuleb igaühel otsustada, millised argumendid on tugevamad. Aitäh!

Juhataja: Suur tänu! Aga vist on mõned küsimused. Ei. Vabandan! Algavad sõnavõttud. Esimesena saab kohalt sõna härra Kask. Palun!

P. Kask: Austatud kolleegid! Küsimus ei ole mitte ainult selles, kellel peaks olema õigus alla kirjutada seadlusi, vaid eksperdid tõstasid küsimuse hoopis teise külje pealt. Nimelt, kas Riigikogu juhatajal saab olla õigust juhatada Riigikogu istungit nende seadluste kinnitamise ajal, kui ta on ise neile alla kirjutanud. Ta peaks olema neutraalne isik. Ja see seadluste kinnitamine, kinnitamise protsess on tõesti küllalt oluline hetk, et sellest mitte mööda vaadata. Ma arvan, et redaktsioonitoimkond tegi õigesti, kui ta selles küsimuses ekspertidega nõustus. Erakorralises olukorras piisab ühest kaasallkirjast küll, vastasel juhul me teeksime elu nendel, kes erakorralistes olukordades riiki juhivad, vahest liiga keerulisekski. Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Selles küsimuses on ennast sõnavõtjana registreerinud veel neli meie kolleegi. Võibolla sellest ka piisab. Kuidas te arvate? Kui te olete minuga nõus, siis võib-olla siiski langetaksime otsuse hääletamise teel, püüdmata kõik sõna võtta. Kui vähegi võimalik, siis lugegem sõnavõtjaks härra Salum. Sõna on härra Hallastel.

I. Hallaste: Aitäh, härra juhataja! Liia Hänni juba ütles, et oma poolt- ja vastuargumendid on mõlemal lahendusel: nii sellel, et Riigikogu juhataja kirjutab alla, tema kaasallkiri on nõutav, kui ka sellel, et ta alla ei kirjuta. Ma leian, et need argumendid, mis räägivad tema allkirja

nõudmise kasuks, on veenvamad. Nimelt, teades ja tunnetades seda, mis toimub Riigikogus, milline on Riigikogu hoiak, oskab ta ka ütelda, kas mingi seadlus, mille president vastu võtab, leiab Riigikogus heakskiitmist tulevikus või mitte. Ma pean küllaltki ohtlikuks sellist olukorda, kus president võtaks vastu seadlusi, mida pärast Riigikogus ei kinnitata ja mis seetõttu nõrgendavad presidendi autoriteeti. Seetõttu ma pean vajalikuks, et seal oleks olemas ka Riigikogu juhataja allkiri. Aitäh!

Juhataja: Tänan! Härra Runnel!

H. Runnel: Austatud kolleegid! Ma tahan pisut tähelepanu juhtida ühele psühholoogilisele tõsiasi. Kui on tegemist erakorralise olukorraga, siis see võib olla nii erakorraline, et see on millegi lõpp ja sel juhul ei ole mõtet rääkida sellest, et üks isik peaks säilitama oma neutraliteedi ja oma neitsilikust või puhtust, sest ajaloolistes olukordades, teravates olukordades on oluline, et keegi julgeb võtta vastutuse enda peale. Kolmik on kandva elemendina siiski kandvam kui kaks isikut ja psühholoogiliselt vaadates oleks erakorralises olukorras kolme isiku allkiri õigem. Aitäh!

Juhataja: Suur tänu! Härra Jürgenson!

K. Jürgenson: Siin on probleem minu jaoks sellises valguses, et me võime seda käsitleda siiski presidendi seadlusena, mitte selle kolmiku seadlusena – presidendi seadlusena, millel on nüüd üks või kaks kaasallkirja. Ilmselt see seadlus kehtib, kui need kaasallkirjad on siia antud. Järelikult nad peavad seal ikkagi olema – üks või kaks. Kui seadlus on presidendi seadlus, milleks on need kaasallkirjad seal vajalikud? Kaasallkirjad on seal vajalikud, et ei seataks hiljem Riigikogu juhatajat teips mitte piinlikku olukorda Riigikogu ees, kui Riigikogu ka võtab tema algse seisukohaga vastupidise seisukoha. Nii et see allkiri oleks seal vajalik. Aitäh!

Juhataja: Tänan, härra Jürgenson! Härra Salum, teil on sõna.

V. Salum: Kuna tegemist on erakorralise olukorraga, siis erakorralises olukorras ei saa keegi jääda neutraalseks, veel vähem seadusandliku kogu juhataja. Erakorralises olukorras kogu seadusandlikku kogu, Riigikogu ja tema esimeest, otsustamisel kõrvale jätta on täiesti väär. Nii et kolm allkirja erakorralises olukorras on hädavajalik. Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Me oleme kuulnud ära poolt- ja vastuargumendid. Tegemist on küsimusega, millega on meil olnud võimalus kursis olla pikemat aega. Enne hääletamist teeme kohaloleku kontrolli. Kohaloleku kontroll, palun! Kohal on 40 assamblee liiget. Hääletamisele läheb viie kolleegi – Adamsi, Arjukese, Ermi, Niitsoo ja Pärnaste – apellatsioon, mis puudutab § 110. Apellatsiooni sisu on: taastada Riigikogu juhataja kaasallkirjakohustus seadlustele. Kes on nimetatud apellatsiooni rahuldamise poolt? Kes on selle poolt, et taastada Riigikogu juhataja kaasallkirjakohustus? Hääletame. 25 poolt-, 9 vastu- ja 5 erapooletu häälega on assamblee otsustanud, et apellatsioon on rahuldatud ja kolmas allkiri taastatakse. Niisiis, § 110 on vaja teha parandus. Me oleme nüüd läbinud oma tänasest programmist esimese osa. Nii nagu me kokku leppisime, saab nüüd ettekandeks sõna redaktsioonitoimkonna esimees proua Liia Hänni. Palun! Juttu tuleb põhiseaduse eelnõu uuest redaktsioonist ja me saame ülevaate sellest, mille poolest see redaktsioon erineb nädal aega tagasi meile kätte jagatud eelnõust. Palun, proua Liia Hänni!

[...]

L. Hänni: [...] Paragrahvi 107 puhul arutasime redaktsioonitoimkonnas, kas on otstarbekas sätestada küsimuste loetelu, mida ei saa panna rahvahääletusele, näiteks riigipiiri küsimus. Leidsime, et kuna riigipiiri muutmine on seotud välislepingutega, siis ei ole riigipiiri lülitamine sellesse loetellu vajalik. Kahjuks pole seda täpsustust praegusesse redaktsiooni sisse viidud. Ma palun teil sõna "riigipiir" § 107 teisest reast maha tõmmata ning täiendada loetelu nii, et rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude ega riigi rahaliste kohustuste küsimusi, välislepingute ratifitseerimist ja denonsseerimist jne. Siis on välislepingute puhul ka selge, mida täpselt mõeldakse. Paragrahvis 109 on tehtud veel sisuline muudatus, mille vajadusele juhtis tähelepanu ka ekspert härra Carcassonne. Ta nimelt leidis, et ajavahemik seaduse avaldamisest jõustumiseni on meil põhjendamatult pikk: kümme päeva pärast avaldamist "Riigi Teatajas". Leidsime, et tõepoolest on otstarbekas asendada see kolme päevaga. Tänapäeva sidevahendite abil peaks seaduseinfo kolme päeva jooksul jõudma kõigi Eesti riigiasutuste ja omavalitsusteni.

PA 27.03.1992 istungi stenogrammist:

L. Hänni: [...] Paragrahv 110 puudutab seaduste jõustumise tähtaega. Teatavasti tegime siin redaktsioonitoimkonna ettepanekul üsna viimasel hetkel muudatuse, lühendades tähtaega kolme päevani. Vahepealsed konsultatsioonid asjatundjatega aga näitasid, et praeguses Eesti Vabariigis praegustel tingimustel on kolm päeva ilmselt liiga lühikene aeg, sest selle aja sisse peaks mahtuma ka see, et inimesed, kes peavad hakkama neid seadusi otseselt rakendama, peaksid suutma endale selgeks teha nende seaduste sisu. Sellepärast on meil ettepanek taastada esialgne variant – kümme päeva. Paragrahvi 111 lõige 2 puudutab Vabariigi Presidendi seadlusi. Teatavasti ka eelmises redaktsioonis pidi Riigikogu igal juhul andma oma hinnangu presidendi seadlusele, öeldes, kas see seadlus jääb kehtima või tühistatakse. Eelmises variandis oli Vabariigi Presidendile antud aega 14 päeva seadluste esitamiseks Riigikogule. Kuna õiguslik regulatsioon presidendi seadluste alusel võib olla ajutine (Riigikogul on õigus ka tühistada need seadlused), siis on vajalik, et hinnang seadlustele ja otsus nende tühistamise või jõusse jätmise kohta võetakse vastu võimalikult kiiresti, et meil ei tekiks õiguslikke suhteid, mis on ebapüsivad. Ja selle tõttu pakkusime formuleeringu, et Riigikogu kokkutulemisel esitab Vabariigi President need seadlused kohe kinnitamiseks ja ka Riigikogu viivitamatult langetab oma otsuse.

[...]

Paragrahv 110. Siin on tähtaeg, millal jõustuvad seadused, ja on ettepanek uuesti taastada varem meie eelnõus olnud tähtaeg – kümme päeva, arvestades neid asjaolusid, et seaduse täitjatel tuleb ka seaduse tekstiga põhjalikult tutvuda enne seda, kui seadus jõustub. Juhataja Tänan! Palun, kas on soovi sõna võtta selles küsimuses? Paragrahv 110. Sõnavõtusoove ei ole. Me asume hääletama. Kes on selle poolt, et muuta § 110 teksti, lugedes uueks tekstiks järgmise redaktsiooni: "Seadus jõustub kümnendal päeval pärast "Riigi Teatajas" avaldamist, kui seaduses eneses ei sätestata teist tähtaega"? Hääletame, palun! Poolt on 30, vastu on 2. Assamblee on otsustanud, et §-s 110 kehtib uus redaktsioon: "Seadus jõustub kümnendal päeval pärast "Riigi Teatajas" avaldamist ..." ja edasi teksti järgi. Palun, proua Hänni!

L. Hänni: Järgmine ettepanek puudutab § 111 lõiget 2. Siin on eelmises redaktsioonis antud Vabariigi Presidendile võimalus esitada seadlused Riigikogule kinnitamiseks 14 päeva jooksul.

Nagu ma juba selgitasin, on asjaolu, et seadlused võib kas kinnitada või tühistada, tähendab, neil ei ole püsivat iseloomu, ja selle tõttu on vaja langetada kiiresti otsus, kas seadlus jääb jõusse või mitte. Praeguses redaktsioonis on siis sätestatud, et Vabariigi President, kohe pärast seda, kui Riigikogu kokku tuleb, esitab seadlused Riigikogule. Ja Riigikogu võtab seisukoha nende seadluste suhtes viivitamatult. Sõna "viivitamatult" on vist tekitanud küsimusi, kuigi ta oli olemas ka eelmises redaktsioonis. Seda ilmselt tuleks siis interpreteerida nii, et Riigikogu kodukorra ja töökorra seadused peavad sätestama erikorra, mis võimaldab Riigikogul kiiresti langetada otsuse Vabariigi Presidendi seadluste suhtes.

Juhataja: Suur tänu! Kõneks on sõna härra Adamsil.

J. Adams: Lugupeetud kolleegid! Kuna on avatud arutelu § 111 asjus, siis mul on võimalus momendil tõestada, et kui me siin diskuteerisime poliitiliselt ülemnõukogu inimestega, kes tahavad parandusi, siis oleme öelnud, et paljudel meist on ka äärmiselt palju ettepanekuid kohtadel või kohti põhiseaduses, mis meile ei meeldi. Paragrahvi 111 praegune redaktsioon, ka väljapakutud redaktsioonimuudatustega, on üks selliseid, mis minu jaoks on üks täiesti n.-ö. kõlbmatul tasemel paragrahv. Nüüd ma kasutan võimalust seda põhjendada. Tähendab, kõigepealt on siin see fantastiline 14 päeva. Ma jõuan otsekohe oletuseni, kust see 14 päeva on siia saanud. Ma tahan väita, et see kuupäev on rännanud ühest esialgsest versioonist, sattudes nüüd äärmiselt veidrase kohta. Siis ma tahaksin ka olla termini "viivitamatult" vastu. Kui ma ei eksi, oli esialgses konstruktsioonis sees niisugune idee, et need seadlused (tookord me nimetasime neid teistmoodi), mis vastu võetakse, loomulikult kuuluvad otsekohe, kui Riigikogu kokku tuleb, Riigikogule esitamisele, aga konstruktsioon lähtus sellest, et Riigikogule antakse mingi tähtaeg, näiteks 14 päeva otsuse tegemiseks. Kui Riigikogu 14 päeva jooksul otsust ei tee, näiteks tal on midagi tähtsat teha, siis loetakse need Riigikogu poolt pimesi vastuvõetuks. Ma arvan, et sealt tuleb see kummaline 14 päeva, mis on siin praegu teises lõikes sees, s. t. millise aja jooksul presidendil nagu oleks õigus viivitada seadluste Riigikogule esitamisega. See on muidugi absurdne, niisugust viivitamise õigust ei ole ka sisuliselt millekski vaja. Nüüd järgmine pretensioon, mis mul on sellele paragrahvile. Nii praeguses versioonis kui ka parandusettepaneku versioonis nähakse ette ainult kaks võimalust, mida Riigikogu seadlusega teeb. Ta kas kinnitab või tühistab. Ma ei tea, mispärast siin peab piirduma kahe või kolme võimalusega. Ma kujutan ette, et elus oleks tõenäolisemalt hoopis vajalikum, et seda natukene muudetakse. Mispärast peab siis redaktsioonis niimoodi seda asja piirama? Minu arvates Riigikogu asi ei ole mitte võtta või jätta, vaid Riigikogu asi on just teha seadusloomelist tööd. Ja viimane teema, millel ma tahaksin peatuda, on see termin "viivitamatult". See on meil ühes kohas sees, tänases redaktsioonitoimkonna poolt ette pandud ühes teises paranduses. Nimelt valitsuse moodustamise paragrahvis, mis meil jäi arutuse alt praegu välja, on ka see sõna "viivitamatult". Ma ei tea, võib-olla keegi siin saalis oskab ütelda, kas Eesti seaduspraktikas on sellist sõna kasutatud. Mina olen seda kohanud väga palju ingliskeelsetes tekstides. Anglosaksi maade seadustes on, jah, see väljend täiesti omal kohal, seal on sellel ka eri, kindel tähendus. Ilmselt ei tähenda see aga seda, et selle asja kallale peaks asuma otsekohe. See väljend tähendab seda, et mingisugused kunstliku viivitamise protseduurid ei tule arvesse. Mida siin Eestis võiks see sõna tähendada, mina ei tea. Ma teeksin praegusel juhtumil niisuguse ettepaneku, et redaktsioonitoimkond töötaks selle paragrahviga veel edasi. Võib-olla järgmised sõnavõtjad oskavad midagi välja pakkuda. Minule isiklikult on nii praegune põhitekst kui ka selle parandustekst ühtemoodi väheveenvad ja ebakõpsed. Täna!

Juhataja: Tänan! Proua Hänni, vist on vajalik vastata nendele ettepanekutele ja sellele kriitikale, mida härra Adams tegi. Palun, proua Hänni!

L. Hänni: Lugupeetud kolleegid! Kuulates härra Adamsi juttu, on mul ettepanek, et me täna seda sätet veel ei hääletaks, vaid võtaksime veel redigeerimiseks ja järelemõtlemiseks aega. Tooksime juba järgmine kord selle teie ette veidi täiuslikumal kujul.

PA 03.04.1992 istungi stenogrammist:

Juhtaja: [...] Me läheme edasi 20. ettepanekuga, see puudutab § 105 lõiku 2. Proua Liia Hänni, palun kõnetooli!

L. Hänni: Austatud kolleegid! Meie 20. ettepanek käsitleb § 105 ja on seotud seadusandlusega. Selle paragrahvi mõtteks on korrastada seadusandliku ja täidesaatva võimu vahekorda seadusandluse alal. Teatavasti, võimude lahususe printsiibist lähtudes, ei ole otseselt võimalik Riigikogu otsusega reguleerida ja anda korraldusi Vabariigi Valitsusele. Riigikogu peab oma tegevust riigielu juhtimisel korraldama seaduste kaudu. Senine praktika, tõsi küll, on olnud teistsugune. Nimelt on võetud vastu otsuseid ja jagatud Vabariigi Valitsusele korraldusi töötada välja üks või teine seaduseelnõu, aga me arvame, et põhiseaduse jõustumisega selline praktika muutub. Kuigi Riigikogu pädevuses on välja anda seadusi ja otsuseid, peaksid need otsused käima eelkõige Riigikogu enda töökorralduse kohta, mitte aga valitsusele antavate korralduste kohta. Küll aga võib seadusandlikus protsessis tekkida olukord, kus on ilmne vajadus reguleerida mingit valdkonda seadustega ja ka Riigikogu ei suuda oma jõududega vajalikku seaduseelnõu välja töötada. Sellises olukorras peaks Riigikogul olema põhiseaduslik võimalus tellida vastav seaduseelnõu Vabariigi Valitsuselt. Sellise seaduseelnõu tellimine peaks eeldama suuremat poliitilist konsensust ja kokkulepet selle seaduseelnõu kontseptsiooni osas. Ilmselt tuleks antud valdkond (seaduseelnõu tellimine valitsuselt) detailsemalt reguleerida Riigikogu kodukorras, aga sellise võimaluse sätestamine põhiseaduses peaks andma suunise, et selline mehhanism tuleb kodukorra seadusega luua. Vastavalt sellele teeb redaktsioonitoimkond ettepaneku lisada § 105 lõik 2, mille mõtteks on see, et Riigikogu saab oma koosseisu häälteenamusega pöörduda Vabariigi Valitsuse poole ettepanekuga algatada Riigikogu poolt soovitatav eelnõu.

Juhataja: Tänan! Palun, kas on küsimusi? Härra Erm, palun!

A. Erm: Tänan, härra juhataja! Tegelikult mul ei olnudki küsimus, mul oli repliik. Minu meelest see paragrahv programmeerib meie põhiseadusesse valitsuse ja Riigikogu vahelise konflikti. Tähendab, selle paragrahvi järgi on väga paljudel seaduste algatamise õigus. Normaalses parlamendis on teatud koalitsioon, parlamendi enamus, kellele valitsus toetub, niisugune ettepanek võiks minna selle kaudu. Kolmandaks on mul tõesti küsimus, mis takistab Riigikogul tegemast mis tahes pöördumisi või ettepanekuid ükskõik kellele.

L. Hänni: Sellise võimaluse sätestamine, et Riigikogu saab valitsuse poole pöörduda ettepanekuga algatada eelnõu, tähendab teatud lisavõimalust seadusandliku protsessi korrastamiseks juba selle algstaadiumist peale. Loomulikult on Riigikogu ja valitsuse vahel tihe poliitiline koostöö, seda eelkõige valitsuskoalitsiooni kaudu, kuid võib ette kujutada ka sellist olukorda, kus on vajadus mingi seaduseelnõu järele, on vaja läbi arutada poliitilised

põhimõtted, need kooskõlastada laiemal poliitilisel pinnal, kui seda on valitsuskoalitsioon, sest meie praegune valitsuse moodustamise kord lubab ka vähemusvalitsust. See annab valitsusele kõigepealt kindluse, et selle seaduseelnõu väljatöötamisel on talle teatud poliitilised lähtekohad juba ette antud. Kui te loete tähelepanelikult seda formuleeringut, siis näete, et siin on öeldud – Riigikogu poolt soovitatav eelnõu. Järelikult, Riigikogu mitte ei telli eelnõu, öeldes selle pealkirja, vaid annab ka teatud poliitilised lähtekohad, mida seaduseelnõu väljatöötamisel tuleks arvestada. Kui me analüüsime senist seadusandluse praktikat, siis võib veenduda, et väga tihti tekivad konfliktid just seaduseelnõu kontseptuaalsetes küsimustes. Selline võimalus annaks meile šansi vältida neid vastuolusid, pannes selle seaduseelnõu juba tema sündimise hetkest peale mingile kokkuleppelisele alusele, lähtuvalt mingitest poliitilistest põhiseisukohtadest, mis on eelnevalt parlamendifraktsioonide vahel kooskõlastatud. Juhataja Suur tänu! Härra Saatpalu!

V. Saatpalu: See mõte siin on õige ja seda tuleb tõesti toetada. Oleks vaja ka kohaliku omavalitsuse seadusesse selgelt kirjutada, et on ainult õigus, aga mitte kohustus. Teiseks tahan ütelda, et kui see ettepanek leiab enamuse heakskiidu, siis oleks vaja sõnastuse kallal töötada, sest § 105 algab: "Seaduste algatamise õigus on ..." Kui teine lõik omakorda ütleb, et Riigikogul on õigus, siis seal tuleks vist midagi parandada. Põhimõtteliselt ma seda toetan.

Juhataja: Tänan! Härra Runnel, palun!

H. Runnel: Lugupeetud ettekandja! Kui on lubatud nii intiimne küsimus, siis ma küsin, kust või kelle suust on pärit selle mõtte alge, kas omamaiste või välismaiste esindajate suust. Igal juhul see meeldib.

L. Hänni: Austatud härra Runnel! Siin saan anda täiesti täpse vastuse. See ettepanek pärineb härra Raidla grupi ekspertidelt. See on olnud korduvalt teie laudadel. Ma pean tunnistama, et ka ma ise olen selle ettepaneku tegeliku mõtte omandanud alles järk-järgult, mõeldes valitsuse ja Riigikogu vahekorra peale. Arvan, et kui me võtame ka tagantjärele arvesse hea mõtte, siis teeb see meile ainult au.

Juhataja: Suur tänu! Rohkem küsijaid ega sõnasoovijaid ei ole. Me saame asuda hääletama. Kes on selle poolt, et lisada § 105 lõik 2, nagu on teinud ettepaneku redaktsioonitoimkond? Hääletame, palun! Poolt on 20, vastu on 1. Assamblee on vastu võtnud otsuse täiendada § 105 lõiguga 2 vastavalt redaktsioonitoimkonna ettepanekule. Enne kui teeme väikese vaheaja, arutame läbi ka 21. ettepaneku ja püüame otsuse selles küsimuses vastu võtta. 21. ettepanek käsitleb § 109 lõiku 2. Proua Hänni, palun!

L. Hänni: Paragrahvi 109 lõik 2 on olnud assamblees korduvalt arutluse all, kuid mitte sellest vaatenurgast, nagu toob teie ette praegu pakutud redaktsioon. Me oleme põhiliselt arutanud ja hääletanud, kui tugev peaks olema Vabariigi Presidendi veto, tähendab, millise häälteenamusega saaks Riigikogu selle veto kummutada. Siin on assamblee jäänud seisukohale, et vetot ei tohiks tugevdada. Teiselt poolt on olnud etteheiteid, et on ebaõige Vabariigi Presidendi suhtes, kui Riigikogu vaatab samasuguse häälteenamusega läbi temale uuesti tagasi saadetud seaduse, kuna ta sunnib Vabariigi Presidenti alla kirjutama seadusele, mida ta ei toeta. Vabariigi President võib seadusele allakirjutamisest keelduda kahel motiivil. Kõigepealt sellepärast, et seadus ei meeldi talle poliitiliste lahenduste poolest, kuid kuna Riigikogu meie põhiseaduse eelnõu kohaselt teostab seadusandlikku võimu ning sellisena esindab rahvast ja rahva tahet, siis poliitilise veto tugevdamine viiks meid ilmselt vastuollu

sellesama põhimõttega, et seadusandlik võim kuulub rahvaesindusele. Teine põhjus, miks Vabariigi President võib keelduda seadusele allakirjutamisest, on see, et ta leiab, et vastuvõetud seadus on põhiseadusega vastuolus. Riigikogu võib ka sel juhul jääda oma arvamuse juurde. Just sellise olukorra jaoks on redaktsioonitoimkond pakkunud välja edasise käigu. Kui Vabariigi President ikkagi leiab, et antud juhul Riigikogu poolt vastu võetud seadus ei ole kooskõlas põhiseadusega, peaks ta saama selle seaduse suunata Riigikohtusse, et see langetaks otsuse, kas seadus on põhiseadusega kooskõlas või ei. Vastavalt põhiseaduse §-le 154 on Riigikohtule antud õigus otsustada, kas seadused vastavad põhiseadusele. Nii et antud juhul me anname presidendile võimaluse kaitsta oma seisukohta, kui see on tingitud õiguslikest argumentidest. Lõpliku otsuse langetab sel juhul Riigikohus. Kui Riigikohus tunnistab, et seadus on põhiseadusekohane, ei ole Vabariigi Presidendil enam põhjust mitte alla kirjutada Riigikogu poolt vastu võetud seadusele. Sellise lisanduse tegemine § 109 lõigule 2 täpsustab teiselt poolt Riigikohtu võimalusi arutada seaduste vastavust põhiseadusele, sest antud juhul lisaks õiguskantslerile ja alamatele kohtutele, kust võib tulla ettepanek arutada seaduste vastavust põhiseadusele, saab selleks ajendiks ka Vabariigi Presidendi pöördumine Riigikohtu poole. Nii et sellistel põhjustel me teeme ettepaneku täiendada § 109 lõiget 2. Aitäh!

Juhataja: Suur tänu! Küsimused. Härra Uluots, palun!

Ü. Uluots: Proua Hänni! Paragrahvi 54 (154?) lõik 2 kõlab nii: "Riigikohus tunnistab kehtetuks mis tahes seaduse või õigusakti, kui see on vastuolus põhiseaduse sätte ja mõttega." See on samahästi kui käskivas kõneviisis. Te ütlesite, et tal on võimalus seda teha. Ei ole, ta on kohustatud seda tegema. Sellepärast ma leian, et see, mis te nüüd siia juurde tõite – kui Riigikohus tunnistab jne. –, on tegelikult § 154 kordus. Niikui on Riigikohus kohustatud seda tegema, kui seadus ei vasta põhiseadusele. Ma ei näe praegu mingit mõtet selle viimase osa sissetoomises. Minu ettepanek on pöörduda uuesti tagasi koosseisu enamuse veto juurde.

L. Hänni: Ma ei saa siin päriselt nõustuda härra Uluotsa sellise interpretatsiooniga, et Riigikohus teeb seda igal juhul. Kohus rakendub töösse tavaliselt siis, kui ta saab mingisuguse kaebuse, ja meil on põhiseaduses viidatud mitmele mehhanismile, kuidas võib Riigikohtuni jõuda ettepanek arutada seaduse vastavust põhiseadusele. Põhiseaduses ei ole tõepoolest üksikasjalikult kirjas, kuidas, millise menetluse kohaselt Riigikohus arutab seaduse vastavust põhiseadusele. Kuid ka arutlustes ekspertidega jäi kõlama mõte, et ta ikkagi tegutseb kohtuna, s. t. hakkab kaebuse ja ettepaneku põhjal arutama seaduse vastavust põhiseadusele, mitte aga üldise järelevalve korras, omal algatusel.

Juhataja: Suur tänu! Härra Jürgenson, palun!

K. Jürgenson: Ma sain ka selle paragrahvi algsest mõttest aru, et siin on just silmas peetud mitte seaduse juriidilist külge, vaid selle poliitilisi põhimõtteid. Kui rääkida juriidilistest külgedest ja vastuolust põhiseadusega, siis selline õigus peaks presidendil olema, sõltumata seaduse edasi- või tagasisaatmisest Riigikohtusse. Kui vastav seadus, mis presidendile esitatakse, on põhiseadusega vastuolus, vähemalt presidendi arust, siis võiks ta selle kohe Riigikohtusse esitada. Miks peaks ta selle enne veel Riigikogule tagasi saatma?

L. Hänni: Teatavasti on kohus konfliktide lahendamise vahend. Meie põhiseadus ei peaks tegema rõhuasetust konfliktide kohtulikule lahendamisele. Praegu on tõepoolest nii, et kui Vabariigi President näeb, et vastuvõetud seadus on vastuolus põhiseadusega, siis teeb ta kõigepealt Riigikogule ettepaneku kogemata sisse lipsanud viga parandada ja kui Riigikogu

peab presidendi ettepanekut põhjendatuks, siis ta selle vea ka parandab. Aga kahjuks võib tekkida ka selline olukord, et küsimus, kas seadus on kooskõlas põhiseadusega või ei ole, on vaieldav. Sel juhul on ilmne, et president ja Riigikogu on eriarvamusel. Alles sellisel tingimusel peaks rakenduma tööle Riigikohus. Seaduste tühistamine Riigikohtu kaudu on konflikti lahendamise abinõu.

Juhataja: Suur tänu! Härra Järlik!

R. Järlik: Austatud proua Hänni! Paratamatult läheb jutt §-le 154, millele on viidatud ka arutatavas parandusettepanekus. Kas Riigikohus tunnistab kehtetuks mis tahes seaduse või õigusakti, kui see on vastuolus põhiseadusega, ainult sellisel juhul, kui keegi tema poole pöördub, või on ta seda kohustatud niikuinii tegema?

L. Hänni: Ma juba viitasin sellele, et meie põhiseadus ei anna sellele küsimusele täpset vastust. Küll aga on põhiseaduses olemas mitmed mehhanismid, mis näitavad, kuidas ettepanek arutada seaduse vastavust põhiseadusele Riigikohtusse jõuab. Seda sel juhul, kui madalama astme kohtud ei rakenda seadust, kuna nad leiavad, et see on põhiseadusega vastuolus. Nendel endal puudub õigus seadust tühistada. Igal juhul peavad nad sel juhul pöörduma Riigikohtu poole vastava ettepanekuga. Peale selle on antud õiguskantslerile õigus apelleerida Riigikohtus, kui ta leiab, et on vastuolu põhiseadusega. Meie ettepanek on anda selline võimalus ka Vabariigi Presidendile. Ilmselt võib kohtute peatükile ette heita seda, et selles on kirjutatud liiga üldsõnaliselt, kuidas Riigikohus toimib põhiseaduse järelevalve kohtuna. Need küsimused, mis on siin praegu tõstatatud, tulenevad õigusliku lahenduse pealiskaudsusest, mida me põhiseaduses anname. Kuid ma rõhutan veel kord, et valides kahe variandi vahel – Riigikohus teostab omal initsiatiivil järelevalvet või rakendub tööle konkreetse kaebuse põhjal –, tuleks ilmselt eelistada seda võimalust, kus ta ikkagi tegutseb kohtuna, s. t. astub vahele ja teeb otsuse, kui on tekkinud konflikt.

Juhataja: Suur tänu! Härra Kama, palun!

K. Kama: Mul ei ole küsimust. Ma tahan repliigi korras öelda, et kui me lähtuksime kontseptsioonist, et Riigikohus järelevalveorganina peab omal algatusel hakkama tühistama neid seadusi, mis on vastuolus põhiseadusega, siis kaotab see peatükk, kus on juttu õiguskantslerist, täielikult oma mõtte. Just nimelt õiguskantsleri peatükk näitab seda, et ikkagi peab keegi Riigikohtu poole pöörduma, selleks et kogu see protsess käima läheks. See mehhanism, mis on praegu pakutud, on teatud mõttes presidendi kaitse, et ta ei oleks põhiseaduse järgi kohustatud välja kuulutama sellist seadust, mille puhul ta ise leiab, et see on vastuolus põhiseadusega. Samal ajal, kui ta on selle juba välja kuulutanud, siis ei tohiks tal olla ka enam asja pöörduda Riigikohtu poole. Kui ta ise on selle välja kuulutanud, siis ei ole nagu midagi enam pärast protestida. Täna tähelepanu eest!

Juhataja: Suur tänu! Härra Rätsep!

J. Rätsep: Ma soovin eksperdi abiga juhtida tähelepanu ühele kahtlusele selle sätte formulatsioonis. Nimelt kuulutab president seaduse välja või pöördub Riigikohtu poole ettepanekuga tunnistada seadus kehtetuks vastavalt põhiseaduse §-le 154. Siin mõtles ekspert Kiris minu arvates küllaltki põhjendatult, et sel juhul seadus veel ei kehti. Ta peaks pöörduma Riigikohtu poole seisukoha võtmiseks. See viimane fraas tuleks minu arvates täpsemalt formuleerida.

Juhataja: Suur tänu! Härra Runnel!

H. Runnel: Austatud kolleegid! Ma ühinen Jüri Rätsepa märkusega sõnastuse kohta. Samal ajal tahan juhtida puhtalt stiili mõttes tähelepanu §-le 91, kui me hääletasime lisalehelt Jüri Adamsi varianti, kus me andsime presidendile pikema tsükli. Minu meelest on täiesti sümmeetriline, kui §-s 109 pakutakse sedasama pikemat menetlust. Selle sümmeetria tõttu leian, et selle läbimine kaunistaks põhiseadust.

Juhataja: Suur tänu! Härra Korrovits!

V. Korrovits: Tänan, härra juhataja! Ma toetan niisugust parandust just sellepärast, et kohus peab ikka olema kohus. Temale peab tõesti keegi midagi otsustada andma. See väide, et põhiseaduses on vähe öeldud selle kohta, kes need materjali esitajad on, on võib-olla õige, aga see ei takista ametiisikuid või esinduskogusid, kes on selleks pädevad, neid asju pärast reguleerimast ja täiendamast. Aga mingil juhul ei tohiks lasta kohtul omapead niisugust tegevust arendada, siis me viiksime ta välja kohtu rollist. Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Algab hääletamine. Ma tuletan meelde härra Rätsepa ettepanekut kaaluda veel kord sõnastust, et ei juhtuks nii, et tuleks tunnistada kehtetuks seadus, mis veel seaduseks pole saanudki. Kuid ma arvan, et see redaktsiooniline küsimus ei sega meid praegu hääletamast, sest ilmselt on kõigil selge ettekujutus, millisest täiendavast mehhanismist käib jutt § 109 lõigu 2 osas. Algab hääletamine. Kes on selle poolt, et muuta § 109 lõiku 2 vastavalt redaktsioonitoimkonna ettepanekule? Hääletame, palun! Poolt on 17, vastu 4. Assamblee võttis vastu otsuse muuta § 109 lõiku 2 vastavalt redaktsioonitoimkonna ettepanekule.

L. Hänni: Lugupeetud kolleegid! Paragrahvi 111 lõik 2 jäi menetlusse assamblee eelmisest istungist. Me tunnistame, et tõime teie ette sama redaktsiooni mis eelmisel korral. Me nimelt leidsime, et see on piisav, et edasi anda seda mõtet, et Vabariigi Presidendi seadluste kohta peab Riigikogu langetama oma otsuse niipea, kui see on võimalik. Kuna Vabariigi President annab seadlusi välja olukorras, kus Riigikogu kokkutulemine on takistatud, ja need õigussuhted, mis Vabariigi Presidendi seadluse alusel tekivad, vajavad oma edasise saatuse suhtes kiiret otsustamist, siis sõna "viivitamatult", mis tekitas eelmine kord küsimusi, on kohane. Ta annab suunise Riigikogu kodukorra seaduse jaoks, et seadluste suhtes otsuste langetamiseks tuleb ette näha kord, mis võimaldab seda teha kiiresti, viivitamatult, nagu põhiseaduse tekst ütleb. Nii et me leidsime, et selline redaktsioon, nagu me teile eelmine kord esitasime, võimaldab mõtet, mida me tahame edasi anda, ka välja lugeda. Aitäh!

Juhataja: Suur tänu! Kas on küsimusi? Härra Adams, kas te soovite küsimust esitada või kõne pidada? Selge, tänan! Kas on küsimusi? Ei ole. Aitäh, proua Hänni! Kõneks on sõna härra Adamsil.

J. Adams: Lugupeetud kolleegid! Selle paragrahvi sõnastus ei ole minu arvates meie põhiseaduse projekti vääriline. Enamik paragrahve on põhjalikult läbi arutatud, siin on tavaliselt toodud kõnepuldist näiteid isegi võimaliku, absurdse, pahatahtliku tõlgenduse kohta jne. Ma ei oleks seda küsimust üles tõstnud, kui me ei oleks läinud põhiseaduse tööga uuele ringile. Lõppude lõpuks on see üks kõrvalisemaid probleeme, aga kuna see on praegu toodud täiskogu ette, siis peab tähelepanu juhtima. Ma osutan nii sisulisele kui ka vormilisele kõlbmatusele, minu arvates. See käib täpselt samavõrra ka põhitekstis oleva redaktsiooni kohta, nii et olulist muudatust või erinevust omavahel ei ole. Kujutame ette, et seadlused Eesti Vabariigis saavad olema midagi muud kui seadlused Nõukogude võimu ajal, s. t. neid tuleb

väga harva ette, ainult mingi erakorralise seisukorra ajal, kui Riigikogu ei saa koos käia, et need ei puuduta mitte isikute ametisse määramist, vaid need on tegelikult seadused, mida on tarvis teha. Kujutame ette, et oli mingisugune sisepoliitiline kriis ja vahepeal kehtestati presidendi ja teiste allkirjadega terve rida seadlusi. Näiteks seadlus selle kohta, kuidas tohib tulirelvi omada, seadlus teatud inimeste mingisuguste poliitiliste õiguste piiramise kohta vms. Olukord möödub, Riigikogu tuleb kokku ja selle paragrahvi järgi peab viivitamatult otsustama nende kinnitamise või tühistamise. Sõna "viivitamatult" on jah kena sõna. Mida see tähendab? Eks Riigikogu otsustab ise, kas ta hakkab nendega tegelema või ei. Järgmine probleem on see, et minu arvates siin antud kahene valik – tühistamine või kinnitamine – on see kõige vähem tähtis kõikidest võimalikest. Ma kujutan ette, et kui Riigikogu võtab menetluse ühe seadluse või terve paki seadlusi, siis tõenäoliselt enamiku kohta tema ei langeta kumbagi otsust, ei kinnitamise, ei tühistamise otsust, vaid, vastupidi, ta tõenäoliselt muudab neid. Nii et kõigepealt on probleem see loetelu, millele ma juhtisin eelmine kord tähelepanu. On võimalus ka (seda oli algses projektis pakutud), et sellisel juhul võiks seadluse seadusena jõustumine toimuda n.-ö. vaikival nõusolekul, aga see mõte on vist natukene liiga võõras. Nii et kui teatud tähtsajooksul ei ole Riigikogu kinnitanud seda seadlust, siis jõustub see seadusena. Mis puutub küsimuse vormilisse külge, siis minu jaoks ei ole aktsepteeritav lause teine pool "kes võtab viivitamatult vastu nende kinnitamise või tühistamise seaduse." Seadlus kehtestatakse seadusena eraldi seaduse vastuvõtu teel. Kas see ei kõla natukene imelikult? Võib-olla saaks seda lõiku redigeerida, kui mitte täiuslikkuse suunas, siis vähendamise suunas, umbes selles mõttes, et esitatakse Riigikogule, kes võtab viivitamatult vastu nende kohta otsuse, või midagi selles suunas. Igatahes minu jaoks kollitab momendil siin sõnastuses mingisugune dilemma, et Riigikogul jääb üle kas võtta või jätta, kas kinnitada või tühistada, aga selle kõige normaalsema protseduuri, et lasta läbi komisjonide, kuulata ära arvamused, viia sisse muudatused jne, see nagu välistaks.

Juhataja: Suur tänu! Härra Uluots, palun!

Ü. Uluots: Ma küll otsustasin, et ma enam härra Adamsiga ei vaidle, aga antud juhul tuleb seda siiski teha. Meie ülemnõukogu praktikas oleme seda juba kogunud, et seadlus on hakanud kehtima ja siis tuleb hakata seda sisuliselt parandama. Oletame, et see on kehtinud juba kuu aega ja toimib, me hakkame seda sisuliselt parandama ja pärast laseme selle uuesti seaduse kujul käiku. Siis tekib meeletu segadus. Nii et antud situatsioonis on siiski võimalik teha ainult kahte asja: kas tühistada (ja Riigikogu hakkab selle asemel tegema uut seadust) või kinnitada. Nii et puhtpraktiline külg asja juures näitab seda, et antud juhul võib jääda ainult kaks alternatiivi: kas ei või jaa.

Juhataja: Suur tänu! Härra Rätsep, palun!

J. Rätsep: Lugupeetud kolleegid! Mul on siin hea võimalus ühineda kolleeg Uluotsa arvamusega. Selgituseks ütlen veel mõne sõna selle sõna "viivitamatult" kohta. See on viimaste aastakümnete õiguspraktikas täiesti kasutatud termin ja see tähendab, et tuleb teha optimaalse ajaga. Kui näiteks kaugel analoogina tuletada meelde, kus seda rakendatakse, siis ülemkohus siinamaani, kui ta muudab teise astme kohtuna vahi all oleva süüdimõistetud karistusliiki ja vabastab ta vahi alt, märgib siis oma määruses: viivitamatult vahi alt vabastada. See ei tähenda, et nüüd hakkavad kõik jooksma ja lukud tehakse poole tunni jooksul lahti. Viivitamatult tähendab seda, et vajalik dokumentatsioon vormistatakse täiesti rahulikult, normaalses korras, mitte kohe, nii nagu võiks olla teine variant. See küsimus lahendatakse ilma viivitamata.

Seadusandlikul kogul on praegu olemas kiireloomuline protseduur. Just nendelsamadel tunnustel, samadel tehnilistel tingimustel, millest Uluots rääkis, on minule küll selge selle sätte mõte. Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Otsustame selle küsimuse hääletamise teel. Kes on selle poolt, et § 111 lõikes 2 muuta meie eelnõu teksti vastavalt redaktsioonitoimkonna ettepanekule? Hääletame, palun! Poolt on 19, vastu 2. Assamblee otsustas muuta § 111 lõike 2 teksti vastavalt redaktsioonitoimkonna ettepanekule.

PA 10.04.1992 istungi stenogrammist:

L. Hänni: Paragrahvi 111 lõik 1. Ka see parandusettepanek on ajendatud professor Rebase artiklist ja on puhtterminoloogiline. Ettepanek seisneb selles, et asendada väljend "seaduse jõuga seadlusi" väljendiga "seadusjõulisi seadlusi". Juhataja Paragrahvi 111 lõigu 1 terminoloogiline küsimus – me võtame kasutusele mõiste "seadusjõulisi". Härra Tarand! A. Tarand (Räägib kohalt ilma mikrofonita, ei ole kuulda.)

Juhataja: Härra Käbin!

T. Käbin: Ma ei näe mingit põhjust siin sõnastust muuta. Siis me võiksime hakata kõnelema ka "määrusjõuline", "otsusjõuline" jne. "Seaduse jõuga" on täiesti korrektne ja see võib tekstis olla. Tänan!

Juhataja: Härra Runnel! Kui on võimalik, siis pärast härra Runneli sõnavõttu teeksime nii, nagu härra Tarand ette pani: jätamegi hääletamata ja eks siis näis, mis saab. Härra Runnel, palun!

H. Runnel: Ma vaatasin kaua kannatlikult härra Ain Kaalepi poole. Kuna tema vaikib kas tukkudes või mõeldes, ma ütlen siis ka, et jätkem muutmata, nagu soovitas härra Käbin.

A. Kaalep: Hando Runneli poolt äratatuna ütlen ma, et eestilise stiili mõnu poolest oleks parem "seaduse jõuga". Kui juriidilist probleemi ei teki, siis stiili pärast eelistaksin seda.

L. Hänni: Kui te lugesite professor Rebase artiklit, siis teate, et ta viitas võimalusele, et seadlusi antakse välja jõuga ja et seda väärnimõistmist vältida, soovitas ta kasutada "seadusjõulisi". Kui keegi nii halvasti ei arva, et seadlusi antakse jõuga, siis me võime jääda eelmise teksti juurde.

Juhataja: Kui härra Tarand on sellega päri, siis katsuks siiski hääletamise teel kokku võtta need paar eriarvamust, mis selleski küsimuses assamblee liikmete vahel on. Kes on selle poolt, et muuta § 111 lõiku 1 vastavalt redaktsioonitoimkonna ettepanekule? Hääletame, palun! Poolt on 3, vastu 18. Assamblee otsustas mitte toetada redaktsioonitoimkonna ettepanekut § 111 lõigu 1 kohta. Niisiis jääb selline tekst, nagu eelnõus on.